

TAMPEREEN YLIOPISTO

Kasvatusvastuun tatsi hukassa?

Tapaustudkimus kodin, koulun ja yhteiskunnan välisestä
yhteistyöstä sekä kasvatusvastuun jakautumisesta

Kasvatustieteiden tiedekunta
Opettajankoulutuslaitos, Hämeenlinna
Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma
JOHANNA HEIKKILÄ
Huhtikuu 2007

Tampereen yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

Opettajankoulutuslaitos, Hämeenlinna

JOHANNA HEIKKILÄ: Kasvatusvastuun tatsi hukassa?

Tapaustutkimus kodin, koulun ja yhteiskunnan välisestä yhteistyöstä sekä kasvatusvastuun jakautumisesta.

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma, 84 sivua, 8 liitesivua

Huhtikuu 2007

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää kodin, koulun ja yhteiskunnan vastuun osuutta lapsen kasvussa sekä siihen kiinteästi liittyvää yhteistyön arvostusta, toteutumista sekä yhteistyöhön yhteydessä olevia tekijöitä. Kasvatusvastuuta ja yhteistyötä tarkasteltiin opettajien, oppilaiden vanhempien sekä yhteiskunnan toimesta työtätekevien johtavan sosiaalityöntekijän sekä perhehoitajapariskunnan näkökulmasta. Tutkimuksessa tuodaan esille myös amerikkalaisen tutkijan Joyce L. Epsteinin kehittämä yhteistyömalli, jonka lähtökohtana on jaetun vastuun ja kumppanuuden periaate.

Tutkimus on luonteeltaan kvalitatiivinen ja se on toteutettu tapaustutkimuksena. Tutkimuksen perusjoukon muodostivat yhden Kanta-Hämeen koulun kolme opettajaa, 20 vanhempaa 38:sta koulun oppilaan vanhemmasta, johtava sosiaalityöntekijä sekä perhehoitajapariskunta Kanta-Hämeen alueelta. Tutkimuksen tekeminen aloitettiin keväällä 2005, jolloin se valmistui ensin proseminaariryöksi. Saman vuoden loppupuolella tutkimusta jatkettiin pro gradu -tutkielmaksi, joka valmistui keväällä 2007. Tutkimusaineisto koottiin temahaastatteluilta, haastattelulomakkeilla sekä observoinnin avulla. Aineiston analyysimenetelmänä käytettiin teemoittelua ja tyypittelyä. Vapaamuotoiset vastaukset luokiteltiin asiakokonaisuuksittain, jonka jälkeen apuna käytettiin vielä tyypittelyä.

Tutkimuksesta kävi ilmi, että koulun oppilaiden vanhemmat sekä opettajat kokivat päävastuun lapsen kasvatuksesta kuuluvan edelleen lapsen huoltajille. Koulun tehtävänä nähtiin vanhempien tukeminen ja auttaminen kasvatusprosessissa. Yhteiskunnan roolina nähtiin perheiden tukeminen ja konkreettinen auttaminen kasvatusstehtävässä. Pulmallisissa tapauksissa yhteiskunta ottaa suuremman vastuun lapsen kasvusta ja kasvattamisesta. Tutkimuksesta selvisi, että koulun oppilaiden vanhemmat kokivat nyky-yhteiskunnassa kasvatusvastuun hyvin vaativana tehtävänä, johon suurin osa koki tarvitsevana tukea ja apua ammattikasvattajilta. Yhteiskunnan asettamat paineet kasvattamisesta koettiin haastavaksi. Vain muutamat vanhemmat olivat sitä mieltä, että kasvatus on vaativaa, mutta samalla antoisaa. Ajan hengelle tyypillinen piirre kiire, oli havaittavissa niin opettajien, vanhempien kuin sosiaalityöntekijän ja perhehoitajienkin vastauksista. Koulun rooli lapsen kasvussa nähtiin keskeisenä, jossa kodin ja koulun välinen yhteistyö nousi merkittäväksi asiaksi. Yhteistoiminnan osuus kasvatuksessa koettiin kantavana voimavarana. Opettajat olivat sitä mieltä, ettei opettajien tehtävänä ole korvata puutteellista kasvatusta oppilailleen. He voivat kuitenkin tukea lasta olemalla turvallisia aikuisia ja olemalla esimerkkinä ja apuna heille käytännön asioissa.

Yhteistyön toimiminen kaikille osapuolille mielekkäällä tavalla koettiin haastavaksi ja merkittäväksi kehittämisalueeksi. Kodin ja koulun yhteistyötä tulisi kehittää suuntaan, jossa kenenkään osapuolen ei tarvitsisi kokea yhteistyötä rasitteena. Yhteistyön tulisi rakentua niin

toiminnallisten kuin asiapitoistenkin tilaisuuksien varaan, jonka moottoreina toimisivat opettajat yhdessä oppilaiden vanhempien kanssa. Samoin myös koulun ja yhteiskunnan välillä tehtävää yhteistyötä tulisi kehittää erityisesti sijoitettujen lasten kohdalla. Tietoisuuden muutos tuo mukanaan myös tarpeiden muutoksen, joka kasvattajien tulisi huomioida työssään.

Avainsanat: Kasvatusvastuu, kodin, koulun ja yhteiskunnan keskinäinen yhteistyö sekä kodin ja koulun yhteistyön vuorovaikutusmalli.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	1
2 LAPSEN KASVATTAJIA.....	3
2.1 AIKUISEN MERKITYS LAPSEN ELÄMÄSSÄ	3
2.2 KASVATUSVASTUU	6
2.3 EPSTEININ YHTEISTYÖTOIMINNAN MALLI	8
3 KODIN JA KOULUN VÄLINEN YHTEISTYÖ	11
3.1 KOTI JA KOULU TOISTENSA VOIMAVARANA	11
3.1.1 Oppijan Tuki	12
3.1.2 Lapsen kotiympäristö.....	12
3.1.3 Katsaus yhteistyön historiaan.....	16
3.2 KODIN JA KOULUN VÄLISEN YHTEISTYÖN MERKITYS.....	17
3.3 VANHEMPIEN JA OPETTAJIEN YHTEISTYÖ LAPSEN ITSETUNNON RAKENTUMISESSA	18
3.4 YHTEISTYÖN TASOJA	20
3.4.1 Perinteisempiä yhteistyön muotoja.....	22
3.4.2 Jaetun vastuun ja kumppanuuden yhteistyömuodot	24
3.5 KODIN JA KOULUN VÄLINEN YHTEISTYÖ VALTAKUNNALLISESSA OPETUSSUUNNITELMASSA	26
3.5.1 Kodin ja koulun välinen yhteistyö Hämeenlinnan Normaalikoulun opetussuunnitelmassa	28
4 YHTEISKUNTA MUKANA LAPSEN KASVUSSA.....	30
4.1 YHTEISKUNNAN MERKITYS KODIN JA KOULUN VÄLISESSÄ YHTEISTYÖSSÄ	30
4.2 SOSIAALITYÖ	31
4.3 LAKI LASTEN SUOJELEMISEKSI	31
4.3.1 Lastensuojelun sijaishuolto	33
4.3.2 Perhehoitajat.....	34
4.3.3 Perhesijoitus	36
4.3.4 Lastensuojeluprosessi kaaviona	38

5 TUTKITTAVA ILMIÖ.....	41
5.1 AIHEEN VALINTA JA RAJAUS	41
5.2 LAADULLINEN TUTKIMUS JA TAUSTASITOUUMUKSET	41
5.3 TUTKIMUSTEHTÄVÄT.....	43
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	44
6.1 TUTKIMUKSEN AIHEPIIRIN VALINTA JA TUTKIMUKSEN ETENEMINEN	44
6.1.1 Tutkittava koulu.....	46
6.1.2 Johtava sosiaalityöntekijä	46
6.1.3 Perhehoitajat.....	46
6.2 AINEISTON KERUU	47
6.3 AINEISTON ANALYYSI.....	48
7 TUTKIMUSTULOKSET	51
7.1. OPETTAJIEN NÄKEMYKSIÄ YHTEISTYÖN TOIMIVUUDESTA KODIN JA KOULUN VÄLILLÄ	51
7.2. OPETTAJIEN VOIMAVARAT TEHDÄ YHTEISTYÖTÄ.....	53
7.3 VANHEMPIEN NÄKEMYKSIÄ KASVATUSVASTUUSTA JA YHTEISTYÖSTÄ KOULUN KANSSA.....	54
7.3.1 Kasvatusvastuu	54
7.3.2 Kodin ja koulun yhteistyö vanhempien näkökulmasta	55
7.3.3 Vanhempien ajatuksia koulun yhteisistä toiminnoista	57
7.4 YHTEISTYÖN MERKITYS KOULULLA TULEVAISUUDESSA.....	58
7.5 YHTEISKUNTA EDUSTAEN TOTEUTTAMASSA KASVATUSTEHTÄVÄÄ	59
7.5.1 Sijaishuoltotoimiston yhteistyökenttä.....	61
7.5.2 Kenelle kuluu sijoitettujen lasten kasvatusvastuu?	64
7.6 PERHEHOITAJIEN TYÖ YHTEISKUNNASSA	64
7.6.1 Perhehoitajien vastuu kasvatustehtävissä.....	65
7.6.2 Perhehoitajien yhteistyötahoja	67
8 YHTEENVETO	71
8.1 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS.....	74
9 POHDINTAA	76

LÄHTEET	79
----------------------	-----------

LIITTEET

Liite 1. Opettajien teemahaastattelu pohja

Liite 2. Huoltajille lähetetyt haastattelulomakkeet (5kpl)

Liite 3. Sijaisvanhempien haastattelurunko

Liite 4. Johtavan sosiaalityöntekijän haastattelurunko

1 JOHDANTO

Kodin ja koulun yhteistyötä on arvostettu koulumaailmassa läpi vuosikymmenten. Yhteistyön tavat ja painotukset ovat tuoneet esiin kunkin aikakauden tyyppillisiä piirteitä ja ilmentäneet kunkin ajan koulutuspoliittista näkemystä. Aikana jolloin yleistä oppivelvollisuutta ei vielä ollut, pidettiin kodin ja koulun yhteistyön tärkeänä tavoitteena saada lapset käymään koulua. Koulun työn ja tarkoituksen täytyi olla vanhemmille selvä; silloin he halusivat lähettää lapsensa kasvatettavaksi, silloin he luottivat kouluun ja opettajaan. (Siniharju 2003, 1.)

Kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön liittyy kiinteästi myös se, millaisena opettajat sekä lasten vanhemmat kokevat kasvatusvastuun. Kasvatusvastuun kokemisessa on selkeästi havaittavissa ajan hengen piirteitä sekä yhteiskunnan yleinen mielipide sen arvostamisesta. Vuosikymmeniä taaksepäin ihmiskunta eli tiiviimmin ja kyläyhteisöllisyys oli hyvin tavanomaista. Ihmisillä oli keskenään kiinteät siteet ja lasten kasvattaminen koettiin enemmän yhteiseksi asiaksi. Neuvoja ja kasvatusapua oli tarjolla hyvin lähellä. Toisin on nykyään. Kyläyhteisöllisyys ei ole enää ajallemme ominainen piirre, eikä vertaisryhmiä ole samalla tavalla lähellä kuin aikaisemmin on ollut.

Julkisesti on keskusteltu kadotetusta tai kaverillisesta vanhemmuudesta. Nyky-yhteiskuntaa leimaa kiire ja sen mukana tuoma uudenlainen ymmärrys kasvatusvastuusta. Vanhemmuus on kasvutapahtuma. Lapsi todella tarvitsee riittävää vanhemmuutta. Se tarkoittaa sitä, että kotoa löytyy tarpeeksi turvallista ja läsnäolevaa aikuisuutta – aikuisuutta, joka kestää lapsen tunteet ja vastaa hänen tarpeisiinsa riittävässä määrin; aikuisuutta, joka tarjoaa turvalliset rajat ja rakkautta rajojen sisällä. Vanhemmuus on aina vuorovaikutustapahtuma lapsen ja vanhemman välillä. (Kristeri 2002, 23–25.)

Kodin ja koulun yhteistyön tärkeä merkitys menestyksekkään toiminnan kannalta on todettu monissa tutkimuksissa. Esimerkiksi Nikkanen ja Lyytinen (1996) ovat koonneet useista tutkimuksista tehokkaan ja hyvin menestyvän koulun ominaispiirteitä. Näihin ominaispiirteisiin kuuluu kodin ja koulun välinen hyvä yhteistyö. Hyvä yhteistyö koostuu hyvin organisoiduista yhteydenpitotavoista. Kotien tulee tuntea koulun kasvatustavoitteet ja niistä pitäisi pystyä keskustelemaan yhdessä.

Tutkimusten sekä opettajien käytännön kokemusten perusteella kodin ja koulun yhteistyöllä on todettu olevan merkitystä lasten koulumenestykseen. Opettajat uskovat myös, että yhteistyön tulokset ovat konkreettisesti nähtävissä oppilaissa. Oppilaat, joiden opettajat kommunikoivat säännöllisesti koulunkäyntiin liittyvistä asioista vanhempien kanssa, tekevät innokkaammin koulutehtäviä kuin toiset oppilaat, heillä on usein positiivisempi asenne kouluun ja tällaiset oppilaat edistyvät nopeammin erityistaidoissa. Tutkimusten mukaan vanhemmat ovat lapsensa koulunkäynnin alkuvaiheessa kaikkein kiinnostuneimpia yhteistyöstä. Koulun tulisikin pyrkiä tukemaan tätä vanhempien yhteistyöhalukkuutta ja tarjota erilaisia yhteistyömahdollisuuksia. Myönteiset asenteet yhteistyöhön tulisi luoda heti koulunkäynnin alkuvaiheissa ja yhteistyön tulisi olla jatkuvaa. (Siniharju 2003, 2.)

Kodin ja koulun yhteistyöstä on 1990-luvulla tehty huomattavasti vähemmän tutkimuksia kuin 1980-luvulla. Tehdyt tutkimukset ovat lähinnä opettajiksi opiskelevien pro gradu -töitä. Muiden tutkimusten yhteydessä on kuitenkin saatu tietoa myös kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä. (mm. Syrjäläinen 1994.)

Tässä pro gradu -tutkimuksessa perehdytään kodin ja koulun yhteistyöhön alakoulussa sekä siihen kiinteästi liittyvään kasvatusvastuuseen. Asiaa tarkastellaan niin opettajien kuin oppilaiden vanhempienkin näkökulmasta. Näiden lisäksi tutkimuksessa huomioidaan yhteiskuntaa edustavien henkilöiden näkökulma tutkittavaan asiaan. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää vanhempien, opettajien ja yhteiskuntaa edustavien henkilöiden näkemyksiä kasvatusvastuun kokemisesta sekä yhteistyön merkitystä ja sen toimivuutta. Tutkimuksen kohteet keskittyvät Kanta-Hämeen alueelle.

2 Lapsen kasvattajia

2.1 Aikuisen merkitys lapsen elämässä

Lapsen seurassa aikuinen on kasvattaja, halusipa tai ei, tiedostipa tehtävänsä tai ei. Vaikkei aikuinen antaisi lainkaan ohjeita, neuvoja, kieltoja tai palautetta, hän on lapselle ihmisen malli (Alaja 1997, 14).

Jokainen lapsi tarvitsee ja kaipaa aikuista ja aikuisen auktoriteettiä. Tämän vuoksi olisikin äärimmäisen tärkeää, että lapsen ympärillä elävät aikuiset toimisivat yhteistyössä keskenään siten, että jakaisivat aikuisuutta. Tämä tarkoittaisi sitä, että lapsen lähellä olisi muitakin rakastavia ja luotettavia aikuisia kuin hänen omat vanhempansa, johon lapsi voisi tarvittaessa turvautua. Lapsen elämässä muita aikuisia omien vanhempien lisäksi voivat olla muun muassa opettajat, sukulaiset, naapurit, kavereiden vanhemmat, kummit, valmentajat sekä kerho-ohjaajat. Jaetulla aikuisuudella tarkoitetaan sitä, että aikuinen olisi valmis antamaan itsestään muillekin kuin omille lapsilleen silloin, kun apua tarvitaan. (Sihvola 2002, 125-129.)

Monenlaista kasvatusta

Kasvatus on aina tarkoituksellista intentionaalista toimintaa: sillä pyritään päämääriin ja niistä johdettuihin tavoitteisiin (Lahdes 1997, 11). Jouni Välijärvi kokoaa kasvatuksen ydintä artikkelissaan Kasvatustiede ja kasvatuksen arvot (Kasvatus 2000, 105-106) tällätavoin:

Kasvatus on tavoitteellista vaikuttamista toiseen ihmiseen. Se on vastuun ottamista ihmisestä, mutta se on myös vastuun asteittaista luovuttamista hänelle itselleen. Kasvatus on kiinnittymistä ja irtautumista. Kasvattajan suurin ilo, ja haikein hetki, on kokea kasvatettavan selviytyvän omillaan, itseensä luottaen mutta myös saamaansa arvostaen (Välijärvi 2000).

Väljærvi toteaa artikkelissaan myös, että kasvattajalla tulisi olla taito tunnistaa milloin kasvatettava on valmis ottamaan itsestään vastuun ja suunnata tähän kasvattajan ohjaava roolinsa. Kasvattajana tulee varmasti jossain vaiheessa mietittyä, millainen aikuinen on lapselle hyvä ihmisen malli. Usein ajatellaan, että kasvattajan tulisi olla lapselle täydellisen ihmisen malli. Kuitenkin on mahdotonta yrittää olla täydellinen, sillä kukaan ihminen ei pysty kovalla yrittämiselläkään olemaan täydellisen ihmisen mallina. Tällainen ajattelu täydellisyydestä lisää kasvattajan paineita mallina olemisesta, eikä anna lapsellekaan oikeanlaista kuvaa ihmisyydestä. Kun kasvattaja vaatii itseltään täydellisyyttä, niin samalla hän tulee vaatineeksi lapseltakin täydellisyyttä. Täydellisyyteen kasvattaminen on varsin pinnallista, sillä virheitä ja ongelmia pyritään silloin kättamaan ja väistelemään, jotta ulospäin näyttäisimme muille täydellisiltä. Kasvattajina pääsisimme syvemmälle kasvattamisessa, jos emme pyrkisi olemaan täydellisiä ihmisiä, vaan olisimme niitä ”tavallisia ihmisiä” kaikkine puutteineen. (Alaja 1997, 14-15.)

Alajan (1997, 15) mukaan kasvattajien tulisi huomata ero kahden täysin erilaisen täydellisyyteen pyrkimisen välillä. Hän selvittää kuinka ero käytännössä vaikuttaa, onko sillä positiivinen vai negatiivinen vaikutus lapsiin. Alajan mielestä huono malli lapselle on se, jos aikuinen – usein aivan tiedostamattaan – kuvittelee olevansa virheetön tai vaatii täydellisyyttä itseltään. Hyvä malli taas on pyrkiä käytännön toiminnassa täydellisyyden suuntaa, pyrkiä havaitsemaan sellaista, mikä olisi hyödyllistä tehdä toisin.

Lapsen kasvattamiseen vaikuttavat useat eri tekijät. Vanhempjen omat arvot ja päämäärät ohjaavat vanhempia kasvatustehtävässään. Vanhempjen uskomuksilla, lapsen iällä, sukupuolella ja kehitystasolla ovat omat vaikutuksensa siihen, kuinka vanhemmat lasta kasvattavat. Kodissa vallitsee vanhempjen luoma kasvatusilmapiiri. Ilmapiiri luovat muun muassa vanhempjen persoonallisuudet, heidän kasvatususkomukset, perheenjäsenten väliset suhteet sekä se, kuinka lasten käyttäytymistä rajoitetaan.

Itsekäs kasvattaminen korostaa vanhempjen omaa auktoriteettivaltaa. Siihen liitetään lasten fyysiset rankaisemiset sekä lasten kuuliaisuuden arvostaminen.

*Ohjaava kasvat*us on luonteeltaan kannustavampaa ja edistää parhaiten lapsen kehitystä. Siinä vanhempien ja lasten suhteet ovat läheiset ja avoimet. Perheenjäsenten välillä vallitsee avoimuus ja runsas vuorovaikutus. (Pulkkinen 1984; vrt. Sihvola 2002, 42- 56.)

Kirkkohallituksen kasvatuksen ja nuorisotyön (KKN) ja Suomen Ev.-lut. Seurakuntien Lapsityön Keskus ry:n (SLK) yhteistyönä valmistama kymmenen teesiä vanhemmuudesta ja lapsen hyvästä elämästä kokoavat kasvatuksen tärkeän ytimen. Seuraavassa kuviossa on lueteltuna nämä kymmenen teesiä punaiseksi langaksi jokaiselle kasvattajalle.

1. *Lahjoita lapsellesi lapsuus*
2. *Uskalla olla aikuinen*
3. *Ole läsnä lapsellesi*
4. *Anna aikaa aikuisen elämälle*
5. *Hyväksy lapsesi ainutlaatuisuus*
6. *Suojele lastasi turhalta tiedolta*
7. *Sitoudu vanhemmuuteen*
8. *Anna vapautta, aseta rajoja*
9. *Ole tärkein lapsellesi*
10. *Varjele lapsuutta*

KUVIO 1. Kasvattajan kymmenen teesiä. (KKN & SLK 2002.)

Kuviossa 1 teesit toteavat ytimekkäästi, mikä on lapsen kasvattajien tehtävä nyky-yhteiskunnassa. Kasvatustehtävät tai vastualueet muovautuvat yhteiskunnan kehityksen ja muutosten mukana. Muutoksista huolimatta perinteillä on aina ollut jonkinlainen ohjaava asema kasvatuksessa. Ei ole helppoa tiedostaa, mikä on tämänhetkinen tilanne yhteiskunnassa kasvatuksen asioissa. On

helpompi nojautua perinteisiin tai luovuttaa koko kasvatusvastuu muille kuin perehtyä itse asiaan tarkemmin. Nykypäivän kasvattajan tulisi pystyä kestämään haasteita, sietämään riskejä sekä suhtautumaan kasvattamiseen seikkailun omaisesti. (Hirsjärvi, Laurinen & tutkijaryhmä 1998, 12–13.) Kuvioon yksi kootut kymmenen teesiä rakentuvat lasten suojelemiseksi.

Nurminen ja Roos (1992) ovat kuvanneet kolmea erilaista tapaa lähestyä kasvatusta vanhempana. Ensimmäiseksi vaihtoehdoksi aikuinen voi valita vanhemmuuden hylkäämisen, jolloin hän vapaaehtoisesti valitsee lapsettoman elämän. Toinen tapa lähestyä kasvatusta on hylätä kaikki perinteet ja ratkaista itse nyky-yhteiskunnan kasvatustehtävät ja –ratkaisut. Tässä tavassa pyritään murtamaan totuttuja tapoja ja rooleja tarkoituksenmukaisesti. Kolmas tapa lähestyä kasvatusta on pitäytyä tutussa ja varmassa kasvatukseen. Tällöin kasvattaja ottaa käyttöön omilta vanhemmiltaan perittyjä traditioita kasvattamiseen. Heidän käytänteitään, arvojaan sekä asenteitaan siirretään uudelle sukupolvelle melkein päällikkö sellaisenaan. Viimeiseksi mainittu kasvatustapa on Nurminen ja Roosin mielestä ongelmallinen johtuen juuri yhteiskunnan muutokisista. (Nurminen & Roos 1992. Hirsjärven, Laurisen & tutkijaryhmän 1998, 12–14 mukaan.) Nurminen ja Roos kuvaavat kasvatuksen lähestymistapoja hyvin suoraviivaisesti ja jopa karrikoiden. Kasvattajan kymmenen teesiä tarjoavat nyky-yhteiskunnan vanhemmille perusrakenteita kasvattamisessa toimimiseen.

2.2 Kasvatusvastuu

Kaikki lapset ovat syntyessään hyviä ja viattomia. Tässä mielessä voidaan ajatella, että lapset ovat taivaasta. Jokaikinen lapsi on valmiiksi ainutlaatuinen ja erityinen. He saapuvat tähän maailmaan mukanaan oma kohtalonsa. Vanhempien tehtävänä on ymmärtää, kunnioittaa ja vaalia lastensa luontaista ja ainutlaatuista kasvuprosessia. Vanhempia ei vaadita millään lailla muokkaamaan lapsia oman mielensä mukaisiksi. Vanhempien vastuuna on sen sijaan tukea lapsia viisaasti siten, että he saavat esiin yksilölliset lahjansa ja vahvuutensa. Lapset eivät tarvitse vanhempia korjaamaan tai parantelemaan heitä, mutta heidän kasvuprosessinsa vaati tukea. Aikuisina ja vanhempina tarjoamme heille hedelmällisen kasvualustan, jossa heidän suuruutensa siemenet voivat versoa. He tekevät lopun itse. (Gray 2001, 33.)

Yleensä päävastuu lapsen kasvusta kuuluu vanhemmille. Vanhemmat ovat lapsensa parhaat kasvattajat ennen kaikkea siksi, että heillä on läheisin tunnesuhde lapseen ja muutenkin eniten tilaisuuksia vaikuttaa oman lapsensa kehitykseen (Alaja 1997, 80–81). Perheen tukena kasvatustehtävässä täydentävät muun muassa päivähoito, peruskoulu, nuorisotyö, vapaa-ajan harrastukset sekä tarvittaessa sosiaali- ja lastensuojelu. (Kemppinen 2001, 17.) Nykypäivänä oheiskasvattajilla on hyvin merkittävä rooli lapsen kasvun tukemisessa. Julkisestikin on pohdittu, onko kasvatusvastuu kadoksissa sekä avoimesti on keskusteltu lasten ja nuorten pahoinvoinnista. (Vrt. Kemppinen 2001, 6.) Perusteltua olisikin perehtyä tarkemmin lapsen kasvuun ja jaettuun kasvatusvastuuseen, joka takaisi lapselle mahdollisimman eheän ja turvallisen kasvuympäristön kasvaa ja kehittyä.

Hoikkalan (1993, 47–54) mukaan ammattilaisten mielipiteet ja määritelmät hyvälle vanhemmuudelle kasvattavat vanhempien paineita vastuusta sekä kasvatustehtävästä. Siitä syystä usein ajatellaankin, että kasvattaminen on niin vaikeaa, ettei siihen kykene, ellei ole suorittanut kasvatustutkimusta. Näin on helppo jättää kasvatusvastuu yhteiskunnalle. Väitetään myös, että kasvattajan auktoriteetti on viety vanhemmilta. Yhteiskunta on ottanut paljon lapsen kasvatukseen liittyviä tehtäviä. Se on suorastaan velvoittanut molempien vanhempien työssäkäynnin, jolloin luonnollisestikin suurimman osan arkipäivästään lapsi viettää ammattikasvattajien seurassa. Lisäksi lasten vapaa-ajan täyttävät erilaiset harrastukset, eikä vanhemmilla jää aikaa lapsilleen. Huomaamatta yhteiskunta on luonut järjestelmän, jossa vanhempien osuutta kasvatuksessa on raivattu liiankin kanssa. Järjestelmä vieraannuttaa vanhemmat arvokkaasta kasvatustehtävästään. (Eskelinen 2000, 88–89.)

Anne Eskelisen (2000, 89) mukaan kenenkään ei ole tarvinnut viedä kasvatusvastuuta keneltäkään, vaan ehkä siitä on luovuttu vapaaehtoisesti. Hän uskoo, että lapselle täytyy antaa vapautta, vastuuta ja mahdollisuuksia valita itse oma tiensä. Tänä päivänä osaamme toinen toistaan hienommilla selityksillä perustella sitä, ettei ongelmiin tarvitse tarttua. Näin vältymme itse ottamasta vastuuta. Vanhempien olisi kuitenkin hyvä huomata, että kasvattaminen on annettu oikeus. Jos he eivät käytä tätä oikeutta, sitä käyttää joku toinen. On tärkeää huomioida, että kaveripiirin vaikutus nuoreen on hyvin suuri. Kavereiden säännöistä voi tulla ohjenuora, ellei nuorelle ole jo sitä ennen ehtinyt kehittyä tajua oikeasta ja väärästä. Pirkko Siltala (1989, 93) toteaa myös painokkaasti

kasvatusvastuusta; jos vanhemmat luopuvat kasvatusvallasta, niin nuoresta tulee aikuinen liian varhain ja väärää tietä.

Kasvattamiseen kuuluu ulottuvuus, johon useat vanhemmat eivät halua itseään liittää. Halutaan, että suhde lapseen on mieluummin kaverisuhde kuin kasvatussuhde. (Vrt. Nurminen & Roos 1992, 139.) Tällä valinnalla vanhemmat pakenevat kasvatusvastuuta joko tiedostamattaan tai tiedostaen valintansa. Valinnan takaa huokuu myös vanhempien epävarmuus kasvattajina. Vanhemmat ja lapset halutaan nähdä rinnakkaisina, ainakin esitasavertaisina niin, että myös vanhemmat voivat kasvaa lastensa kasvua seuratessaan (Hoikkala 1993, 49).

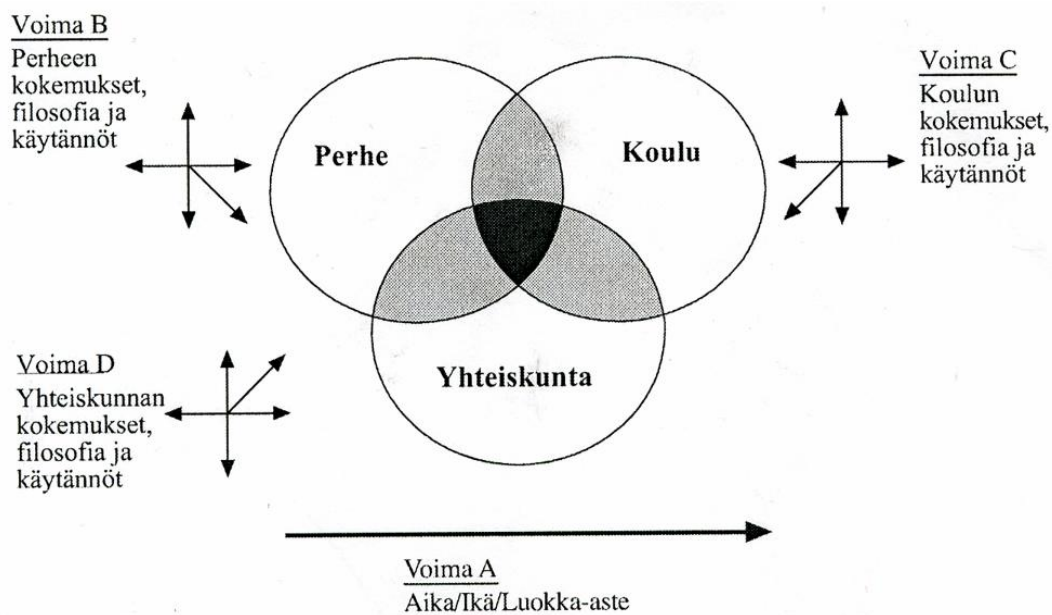
Vanhemmilla on nykyisin vanhempina toimimiseen vähemmän aikaa kuin koskaan ennen. Siksi heidän tulisikin ehdottomasti tietää, mikä on heidän lapsilleen kaikkein tärkeintä. Tämä tieto auttaa heitä käyttämään aikansa tehokkaammin ja motivoi heitä lisäksi järjestämään enemmän aikaa. Lasten tarpeiden parempi ymmärtäminen motivoi vanhempia automaattisesti viettämään enemmän aikaa lastensa kanssa. Kun vanhemmat oppivat tietämään, mitä heidän lapsensa todella tarvitsevat, he eivät ole enää yhtä motivoituneita hankkimaan rahaa ja tavaraa, vaan ovat motivoituneempia varaamaan aikaa perhe-elämälle. Nykyään vanhempien suurin rikkaus on aika. Vanhemmat löytävät enemmän aikaa lastensa kanssa olemiseen oivaltaessaan, mitä heidän pitäisi tehdä ja mitä he voivat tehdä. (Gray 2001, 30–31.)

2.3 Epsteinin yhteistyötoiminnan malli

Kasvatusvastuun asia liittyy kiinteästi myös koulumaailmaan. Kuinka koti ja koulu toimivat yhdessä vaikuttavat kasvatusvastuun jakamiseen ja sen toteutumiseen. Siniharjun (2003, 6) mukaan on havaittavissa kaksi vastakkaista näkökulmaa, jotka perustuvat erilaiseen näkemykseen vastuusta. Toisessa kotia ja koulua pidetään kahtena erillisenä instituutiona. Kumpikin hoitaa omat tehtävänsä ja yhteistyö on lähinnä informaation vaihtoa. On opettajia, jotka uskovat, että jos perhe hoitaa oman osuutensa, koulu kyllä hoitaa omansa.

Amerikkalainen tutkija Joyce L. Epstein on kehittänyt kodin ja koulun yhteistyötä rakentavan yhteistyömallin. Yhteistyömallissa perustan luovat kodin, koulun ja yhteiskunnan jaettu

kasvatusvastuu sekä keskinäinen kumppanuus. Tällä tarkoitetaan sitä, että koti, koulu ja yhteiskunta nähdään toisiinsa vaikuttavina alueina, joiden yhteinen vaikutus lapsen kehitykseen ja kasvatukseen nähdään osittain päällekkäisinä. Nämä kolme aluetta kantavat yhdessä vastuun lapsen oppimisesta ja kehittymisestä läpi kouluvuosien. Kuviossa 2 on havainnollistettu tätä kodin, koulun ja yhteiskunnan yhteistyömallia.

KUVIO 2. Perheen, koulun ja yhteiskunnan osittain päällekkäisten alueiden vaikutuksen teoreettisen mallin ulkoinen rakenne. (Epstein 1987, 1992; Epstein ym. 1997, 72. Siniharjun 2003, 7 mukaan.)

Kuviossa osittain päällekkäisten alueiden mallin ulkoisen rakenteen kuviossa on esitetty perheen, koulun ja yhteiskunnan välistä vuorovaikutusta. Perhettä, koulua ja yhteiskuntaa kuvaavat ympyrät voivat olla enemmän tai vähemmän päällekkäin. Päällekkäisyyden laajuuteen vaikuttavat aika, oppilaiden ikä ja luokka-aste sekä perheen, koulun ja yhteiskunnan historialliset muutokset, toiminnat ja pyrkimykset. Nämä ovat yhteydessä kunkin alueen kokemuksiin, filosofiaan ja käytäntöihin. Mallissa näitä tekijöitä kuvataan voimavektoreina (A, B, C ja D). Mallin mukaan on toimintoja, joissa perheet, koulut ja yhteiskunta ovat erillään ja toimintoja, joissa ne yhdessä

vaikuttavat lapsen oppimiseen ja kehittymiseen. (Epstein 1987, 1992, 1994. Siniharjun 2003, 7 mukaan.)

3 Kodin ja koulun välinen yhteistyö

3.1 Koti ja koulu toistensa voimavarana

Kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön liittyy kiinteästi kasvattajien henkilökohtaiset käsitykset ja uskomukset kasvatusvastuusta. Yleisesti määritellen kasvatus on tavoitteellista inhimillistä toimintaa, jolla on päämääriä ja joka toteutuu vuorovaikutuksessa kasvattajan ja kasvatettavan kanssa. (Jakku – Sihvonen 1982, 9.) Suomessa koulujen ja kotien yhteistyön käytänteet vaihtelevat suuresti. Yhteistyöpohja rakentuu henkilökohtaisesta aloitteisuudesta ja aktiivisuudesta. Kasvatuksellinen yhteistyö kodin ja kasvatustehtävää ammatikseen tekevien tahojen välillä aloitetaan usein jo lasten ollessa päivähoitossa. Monesti yhteistyö jatkuu luontevasti lapsen siirtyessä peruskouluun. Kotien kiinnostus ja vaikutus koulua kohtaan on kuitenkin voimakkaimmillaan lapsen aloittaessa koulunkäynnin. Tärkeää olisikin panostaa yhteistyötä juuri ensimmäisen kouluvuoden aikana, jotta siitä syntyisi mahdollisimman luonteva tapa niin oppilaille kuin vanhemmillekin. (Eloranta 2000, 80; Siniharju 2003, 25; vrt. Lahdes 1997, 112–115.)

Lapsen elämässä koti ja koulu täyttävät suuren osan arkipäivistä. Lapsen kasvatuksen ja hoidon perusvastuu on perheellä. Koulu toimii puolestaan lapsen oppimis- ja kasvuympäristönä. Kodilla ja koululla on omat tärkeät tehtävänsä eikä kummankaan tehtävää tule vähätellä. Rajanveto kodin ja koulun roolista voi tuntua vaikealta hahmottaa, eikä rajanveto aina onnistu. Kodin ja koulun välinen yhteistyö tarkoittaa sitä, että molemmat osapuolet näkisivät toisensa voimavarana. Näiden tahojen yhteistyöllä on merkittävä rooli lapsen elämässä. Aikuisten tulisi ymmärtää jaetun vastuun ja kumppanuuden aarre; aikuisten keskinäinen vahvuus kasvatuksen haasteissa. Lapsi on osallinen suuressa rakennelmassa, joka koostuu mm. vertaisryhmistä ja luokkayhteisöistä. Lapsi ei ole vain kohde. Hyvin usein yhteistyötä käytetään ikään kuin viimeisenä oljenkortena, mihin koti tai koulu tarrautuu, kun ilmenee vaikeuksia. (Kuuskoski 2002, 5–6.)

3.1.1 Oppijan Tuki

Oppijan Tuki on seudullinen ja verkostoituva koulutyön kehittämisen toimintamalli, joka toimii Kanta-Hämeen alueella. Sen tavoitteena on luoda opettajille uusia työvälineitä, kehittää koulujen työskentelytapoja ja löytää keinoja monipuolisen osaamisen seudulliseen jakamiseen. Tämän tarkoituksena on tukea koulutyötä aikaisempaa monipuolisemmin. Oppijan tuen yhtenä kivijalkana toimivat pedagogiset tukihenkilöt, jotka toimivat osaamisen tekijöinä. He ovat opetus- ja kuntoutusmenetelmien kehittäjiä ja osaamisen verkottajia. Pedagogiset tukihenkilöt ovat erikoistuneet omien intressiensä mukaan. Oppijan Tuen toisen kivijalan muodostavat seudun alueelliset resurssikeskukset. Resurssikeskukset ovat kouluja, jotka ovat lähteneet kehittämään toimintatapojaan koulun tasolla ja niin, että syntyvää osaamista voidaan jatkaa.

Oppijan Tuki osaltaan etsii ja tarjoaa toimintamalleja opettajien, oppilaiden ja huoltajien kohtaamiselle ja yhteistyölle. Vanhempien osallisuus ja vastuu lapsensa elämässä on ensisijainen lähtökohta. Siksi vanhempien mahdollisimman laaja ja aktiivinen mukaan saaminen vanhempainiltoihin ja hyvän yhteistyön rakentamiseen ovat suuria haasteita kouluille sekä opettajille. (Tarvainen 2003.)

3.1.2 Lapsen kotiympäristö

Perhe on lapselle tärkein instituutio yhteiskunnassa. Ajan saatossa yhteiskunta muuttuu, samoin myös siellä vallitsevat hyveet ja arvot. Perheen suosio on kuitenkin säilyttänyt asemansa Suomessa. Melkein kaikki aikuiset haluavat parisuhteen sekä perustaa perheen. Avioliiton ja perheen muoto on vuosien varrella muuttanut muotoaan. Ennen perheet olivat yhtä perheyhteisöä, kun nykyään perheen jäsenet elävät perheyhteisössä, mutta yksilöinä. Osaltaan tähän vaikuttaa myös se, että perherakenne on muuttunut. Nykyään on paljon niin sanottuja uusioperheitä. Huolimatta yhteiskunnan muutoksista ja perheen rakenteen muutoksista, perheen tehtävät eivät ole juurikaan muuttuneet. Perheen tehtävänä on edelleenkin olla lapsen elämän säilyttäjä, sen jakaja, ohjata vuorovaikutukseen, toimia lapselle mallina sekä tunne-elämän säätelijänä. (Antikainen 1998, 148–149; vrt. Nieminen 1987, 14.)

Läsnäolo luo kodin (Hellsten 1999, 138). Hellsten jatkaa, että kodin läsnäolo on psyykkinen tila, jota voidaan kutsua kodin keskustaksi, sydämeksi. Tämän sydämen ympärille alkaa muotoutua koti. Koti syntyy valintojen kautta. Sen rakennusaineita ovat hiljaisuus, kiireettömyys, läsnäolo, luotettavuus sekä rakkaus. Koti ei ole ostettavissa, vaan se täytyy elää.

Kotiolot vaikuttavat lapsen kasvuun. Millaisessa ympäristössä lapsi kasvaa, vaikuttaa kaikkeen lapsessa. Kotiympäristöt eroavat toisistaan suuresti. Toisissa kodeissa ollaan kiinnostuneita lapsen kehityksestä ja ollaan hyvinkin kasvatustietoisia. Tällaisessa kotiympäristössä lapselta osataan vaatia jo varhain esimerkiksi koulutavoitteita. Perheessä tuetaan ja autetaan tavoitteiden pääsemiseen. Kodissa opetetaan lapselle elämän perustaitoja, joista on suuri hyöty lapselle niin koulussa kuin koko tulevassa elämässäkin. Näitä taitoja ovat muun muassa huolellisuus, tehtävien loppuun suorittaminen, velvollisuudentunto, itsekuri, oikeudentaju, yhteiselämän pelisäännöt jne. Usein kasvatustietoiset vanhemmat vaikuttavat myös tahattomasti lapseen keskusteluin, käytöstavoin sekä kirjojen ja harrastusten avulla. Kaikki tämä helpottaa lapsen koulunkäyntiä ja sen jälkeistä elämää. (Lahdes 1997, 113–114; Kärkkäinen 1990, 46.)

Kotiympäristöt, joissa ei suuresti välitetä lapsen kasvusta ja kehityksestä näkyy lapsen kouluelämässä. Lapsen arvostus koulutyötä ja –maailmaa kohtaan saattavat olla hyvin negatiiviset. Motivoiminen koulutyöskentelyyn voi tällaisen lapsen kohdalla olla opettajalle raskasta, kun koti ei ole tukemassa lapsen koulunkäyntiä. Jos koti ja koulu kulkevat eteenpäin omia reittejä, lainkaan toisistaan välittämättä, se näkyy lapsen koulukäyttäytymisessä. Siksi olisi tärkeää saada viestitettyä koteihin, kuinka kallisarvoista lapsen kasvulle on virikkeellinen ja koulumyönteinen kotiympäristö, joka tekee yhteistyötä koulun kanssa lapsen parhaaksi. Jotta voitaisiin vaikuttaa epäedullisista kotiympäristöistä tulevien oppilaiden oppimiseen, tulisi selvittää mihin kodin tekijöihin koulu voisi osaltaan vaikuttaa. Seuraavaan luetteloon on koottu niitä asioita joiden pohjalta koulu voisi antaa tietoa vanhemmille opiskeluvirikkeisestä kotiympäristöstä. (Lahdes 1997, 114–115.) Positiivisella kotiympäristöllä on valtava merkitys oppilaan arjessa, sillä se tukee oppilaan oppimista ja käyttäytymistä.

1. Lasten (ja vanhempien) työtottumukset:

- vanhempien ja lasten tehtävät kodissa ja niiden täsmällisyys
- säännöllisyys ajan ja tilojen käytössä
- koulutyön, lukemisen ym. toimintojen lisääminen viihteeseen sijasta.

2. Opintojen ohjaus ja kannustus

- koulutyöstä annettava rohkaiseminen
- lapsen vahvojen ja heikkojen puolien tunteminen ja kannustava apu
- rauhallinen opiskelutila materiaaleineen ja välineineen.

3. Ideoiden ja tapahtumien tutkimisen ja keskustelun kannustaminen:

- perheen mielenkiinto kasvattaviin harrastuksiin, peleihin ym.
- kirjojen, lehtien ja television käyttö ja niistä keskustelu
- kulttuuripalveluiden käyttö (kirjastot, museot ym.).

4. Kielen kehittyminen kotona:

- oikean ja tehokkaan kielenkäytön ohjaaminen
- sanaston ja lausemallien kehittäminen.

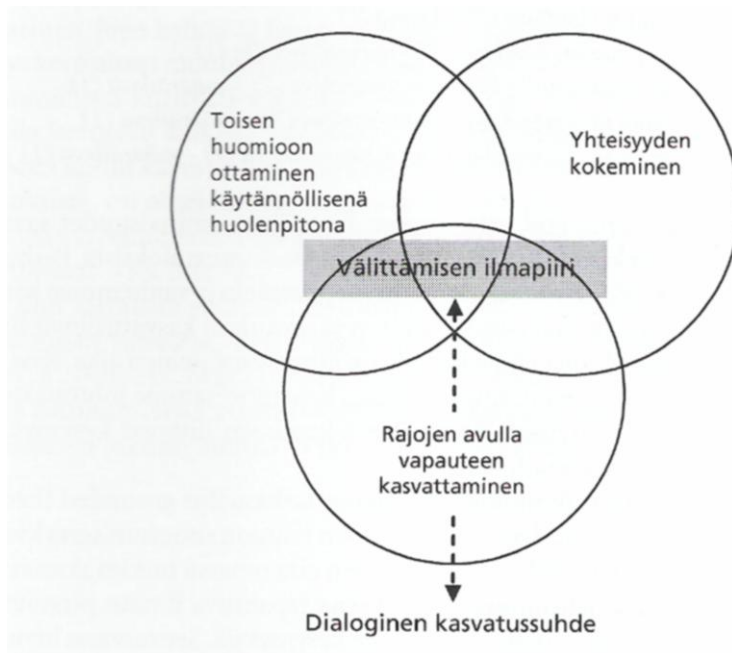
5. Opintoihin liittyvät odotukset:

- tieto lapsen senhetkisestä koulutyöstä ja koulun toiminnoista
- vanhempien koulutyötä koskevat normit ja odotukset
- vanhempien mielissä olevat lastensa koulutus- ja ammattitavoitteet.

(Soininen 1982. Lahteen 1997, 114–115 mukaan.)

Käsitteellinen malli perheen toiminnasta

Haverinen ja Martikainen ovat tutkimuksessaan (2004, 68–75) koonneet käsitteellisen mallin perheen toiminnasta. Mallissa välittämisen ilmpiiri, kodin sydän, asettuu keskelle, jossa se vaikuttaa läsnäolollaan ympärilleen. Kuviossa 3 esitellään tämä käsitteellinen malli, joka havainnollistaa sitä lähtökohtaa, joka antaisi lapselle turvallisen ja rakastetun kotiympäristön kasvaa ja kehittyä.

KUVIO 3. Käsitteellinen malli perheen toiminnasta. (Haverinen & Martikainen 2004, 68.)

Kuvio 3 rakentuu kolmesta ympyrästä, joiden leikkauskohta havainnollistaa perheen välittämisen ilmpiiriä. Kuvion ympyrät kuvaavat asioita, joita hyvässä kotiympäristössä tulisi olla: toisen huomioon ottaminen käytännöllisenä huolenpitona, yhteisyyden kokeminen, rajojen avulla vapautteen kasvattaminen. Ympyröiden käsitteillä tuodaan esiin kolme eri näkökulmaa välittämisen ilmpiiriin. Välittämisestä voidaan tehdä havaintoja toiminnan tasolla. Toiseksi yhteisyyden kokeminen ilmentää jokaisen perheenjäsenen henkilökohtaista näkökulmaa välittämisen ilmpiiriin. Kolmanneksi rajojen ja vapauden yhteydellä viitataan universaaliin vapauden ja vastuun yhteyteen. Jos vanhemmat omalla toiminnallaan ovat sitoutuneet vastuuseen, osoittavat he lapsille, että vapaus on ikään kuin lunastettava ottamalla vastuuta. Haverinen ja Martikainen haluavat kuvata käsittekonstruktion osittain olevalla päällekkäisyydellä sitä, että perheen toiminnassa aineellinen ja inhimillinen vuorovaikutus ovat kietoutuneet toisetensa ympärille. Tällä kuvataan myös sitä, ettei

kasvatusta ja käytännöllistä toimintaa pystytään aina erottamaan toisistaan. Mallin kaksisuuntaisella nuolella tarkoitetaan välittämisen ilmapiirin ja dialogisen suhteen yhteyttä; kun perheessä vallitsee välittämisen ilmapiiri, se mahdollistaa dialogisen suhteen, toisaalta dialogisen suhteen ansiosta syntyy myös välittämisen ilmapiiri. (Haverinen & Martikainen 2004, 68–69.)

3.1.3 Katsaus yhteistyön historiaan

Kodin ja koulun yhteistyöllä on Suomen historiassa vankat juuret. Vaikka lainsäädännöllisiä velvoitteita yhteistyöhön eikä yhteistoimintaan ole ollut, niin vanha kansakoululakikin tunsi kodin ja koulun yhteistyön. Hyvää yhteistyötä arvostettiin. (Vuorinen 2000, 20.)

Kansakoululaki 1.luku. Kansakoulun tehtävä ja rakenne.

1§. Kansakoulussa annetaan kansalaisille tarpeellinen peruskoulutus. Kansakoulun tulee kasvattaa oppilaansa siveellisyyteen ja hyviin tapoihin sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Lisäksi kansakoulun tehtävänä on tukea ja auttaa koulunkäyntinsä päättäneen nuorison opiskelua ja sivistysharrastuksia. Tehtävänsä täyttäessään kansakoulun on pyrittävä läheiseen yhteisymmärrykseen ja yhteistyöhön kodin kanssa. (Vuorinen 2000, 20.)

Uudet koululait tiukensivat otetta kodin ja koulun yhteistyöstä. Vuonna 1999 voimaan tulleessa perusopetuslaissa (Laki 628/98) veloitettiin koulun ja kodin väliseen yhteistyöhön.

Peruskouluasetus: 108 §

- 1. Peruskoulun opettajan tulee huolehtia oppilaiden kasvatuksesta pyrkien hyvään yhteistyöhön kotien kanssa.*
- 14. Peruskoulun opettajan tulee neuvotella oppilaiden huoltajien kanssa, jotka kääntyvät hänen puoleensa lastensa kasvatusta, opetusta ja avustusta koskevista asioista.* (Vuorinen 2000, 21.)

Perusopetuslain asettaman yhteistyön osuus on selkeä: ”Opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa”. Perusopetuslain arvioinnin osuudessakin (10. §) veloitetaan koulua olemaan yhteydessä

koteihin. Nykyään lait velvoittavat kodin ja koulun toimimaan yhteistyössä, muuta vaihtoehtoa ei ole. Koulun ja kodin vastuulle jää millaiseksi heidän välillään toimiva yhteistyö muodostuu.

3.2 Kodin ja koulun välisen yhteistyön merkitys

Lapsen oppiminen, kehittyminen ja menestyminen ovat kodin ja koulun yhteistyön tärkein syy. Koulutyö on ennen kaikkea ihmissuhdetyötä. Opettaja tekee työtään omalla persoonallaan. Opettaminen on opiskeluun ohjaamista, tiedonhankintakeinojen ja ongelmaratkaisumenetelmien itsenäiseen käyttöön kannustavaa ja tiedollisia ja taidollisia virikkeitä tarjoavaa. Opettaminen tapahtuu paljolti opettaja-oppilas suhteen varassa. Tuo suhde on silloin kunnossa, kun molemmat osapuolet tuntevat olevansa hyväksytyjä, arvostettuja ja tarpeellisia ja voivat puhua toisilleen rehellisesti ja suoraan. Jokaisen opettajan tulisi pyrkiä luomaan hyvä opettaja-oppilas suhde kaikkien opetettaviensa kanssa ikään katsomatta. Kun koulussa perusasiat ovat kunnossa ja suhde opetettavaan on toimiva, myös yhteydenotto lapsen kotiin on helpompaa. (Enqvist ym. 1987, 95.)

Haren (1993, 111–115) mukaan opettajien tulisi huolehtia ja arvostaa oppilaita tavalla, jossa oppilaiden katsotaan olevan samanarvoisia ja taitavia persoonia, jotka pystyvät vastaamaan teoistaan. Hyvän opettajan käytös ja toiminta on aina perusteltua. Teoksessa tuodaan esille ominaisuuksia ja asioita, mitkä tekevät opettajasta hyvän opettajan. Hyvään opettajuuteen liittyy keskeisesti jokaisen arvostaminen ja jokaisesta opetettavastaan huolehtiminen. Haren tuo esille myös kodin ja koulun välisen yhteistyön, joka vahvasti liittyy hyvään opettajuuteen.

Opettaja on herättäjä. Opettajan tulisi olla ”opettajamainen” sanan positiivisessa merkityksessä eli viisas ja rakastava, joka lempeästi hyväksyen ohjaa kasvatettavien egoa elämän myrskyistä rauhalliseen satamaan. Tällöin he voivat kokea nykyhetken tärkeyden ja tyyneyden. Kasvatettavat kykenevät realistisesti yhdistämään ikuisuuden näkökannan ajan yhteiskunnallisiin tosiasioihin. He voivat olla yhtä aikaa äärimmäisen idealistisia ja käytännöllisiä, voivat toimia levollisesti totuuden, kauneuden ja hyvyyden perusarvojen mukaan. Hyvä opettaja kohtaa jokaisen oppilaansa erilaisena ihmisenä. Uusikylä kuvailee hyvää opettajaa sellaiseksi, joka on aidosti kiinnostunut oppilaista. Osaa olla vaativa, mutta huumorintajuinen. Hyvä opettaja on työssään johdonmukainen ja luova. Kodin ja koulun yhteistyön ylläpitäminen kuuluu hyvän opettajan työkuvaan. Hän kunnioittaa ja

kuuntelee oppilaiden huoltajia ja kykenee tekemään ratkaisuja itsenäisesti. (Skinnari 2004, 202; Uusikylä 2006, 83–85; vrt. Uusikylä 2003, 118–119.)

Kodin ja koulun yhteistyö on koulun toiminnalle, siellä toimijoille ja siihen läheisesti liittyville olennainen peruselementti, joka luo kokemuksia ja mahdollisuuksia siihen, että koulusta voi tulla ja se voi olla kaikille osapuolille parempi paikka. Yhteistyön toimintamuodot ovat suhteellisen vakiintuneita ja perustuvat pitkälti koulujen toimintakulttuureihin sekä pitkäaikaisiin käytäntöihin, joita voi ja pitää kehittää ja muokata sopivammiksi tämän päivän perhe- ja muihin rakenteisiin. Yhteistyön mukauttaminen ajan henkeen on hyödyllistä kaikille kouluille kuin myös muulle ympärillä olevalle yhteisöllekin. Oma koulu, sen henkilökunta sekä oppijat ja heidän vanhemmat saavat yhteistyön mielekkäämmäksi, toimivammaksi ja merkityksellisemmäksi, jos yhteistyön toimintamallit ovat suunnattu ja muokattu juuri heitä varten. (Pitkänen 2005.)

Kodin ja koulun yhteistyön merkitys on kasvanut vuosien saatossa. Jotta lapsen vanhemmat voisivat tukea ja ymmärtää lasta hänen koulutyössään on vanhempien tutustuttava tämän päivän kouluun. Osoittamalla kiinnostusta lapsen työtä ja työyhteisöä – koulua – kohtaan vanhemmat osoittavat arvostavansa lasta sekä kasvattavat lapsen itsetuntoa ja luottamusta koulutyöhön. Kodin ja koulun välistä yhteistyötä tarvitaan kaikilla luokka-asteilla, vaikka työmuodot muuttuvatkin lasten kasvaessa. (Lehtijärvi & Köppä 1983, 1.) Kodin ja koulun yhteistyöllä on myös merkittävä rooli ajatellen yhteiskunnan laajoja tavoitteita tukea lasten ja nuorten hyvinvointia. (Launonen, Pohjola & Holma 2004, 111.)

3.3 Vanhempien ja opettajien yhteistyö lapsen itsetunnon rakentumisessa

Seuraavissa kappaleissa tuodaan esille psykologian professori Liisa Keltikangas – Järvisen (2000, 216–223) kokemuksia ja päätelmiä siitä, kuinka vanhemmat ja opettajat voivat antaa kasvavalle lapselle hyvän itsetunnon. Seuraamalla lapsen koulunkäyntiä on vanhemmilla mahdollisuus auttaa lasta saamaan onnistumisen elämyksiä koulusta. Koulunkäymisen seuraaminen ei tarkoita, että käydään koulua lapsen puolesta tai edes lapsen kanssa, vaan sen varmistamista, että lapsi on ymmärtänyt, kuinka opiskellaan ja mitä häneltä odotetaan.

Vanheppina on tärkeää olla kiinnostunut lapsen tekemisistä ja menemisistä. Oppimisessa ja tiedon omaksumisessa on kyse ennen kaikkea tietynlaisista opiskelustrategioista, joita lapsi ei välttämättä

hallitse. Lapsen jokapäiväisiä läksyjä ei ole tarpeen kuulustella eikä myöskään jatkuvasti kontrolloida, onko lapsi ne tehnyt, vaan vastuu tulee jättää lapselle itselleen. Se, että vanhemmat kuulustelevat ja tarkastavat päivittäin läksyt on lapselle viestinä siitä, että lapsen omaan tekemiseen ei luoteta. Tämä ei ole omiaan nostamaan lapsen itseluottamusta. Koulunkäynnin alkaessa ei tärkeintä ole tiedon karttuminen vaan oikeiden ja myöhempää koulunkäyntiä tukevien asenteiden syntyminen. Tällaisia ovat koulumotivaatio ja oppimisinto. Tärkeintä on saada lapsi luottamaan itseensä opiskelijana. Niinpä onkin parempi, että läksyt ovat joskus hoitamatta lapsen omalla vastuulla kuin aina hoidettuina, mutta vanhempien vastuun varassa.

Vahvan itsetunnon kehittyminen pohjautuu onnistumisen elämyksiin. Vanhempien tulisikin turvata lapselle onnistumisen kokemuksia. Mitä vähemmän hänelle niitä tulee koulussa, sitä enemmän niitä olisi tultava muualla. Tämä on yksi tärkeä seikka, joka korostuu kodin ja koulun välisessä yhteistyössä. Kun informaatio kulkee puolin ja toisin hyvin, pystytään lasta tukemaan mahdollisimman onnistuneesti. Kaikkein yksinkertaisimmin lapselle taataan tunne onnistumisesta, kun kiinnitetään huomiota kaikkeen positiiviseen mitä hän tekee. Mutta ennen kaikkea hänelle olisi sanottava silloin tällöin, että hän on mukava ja onnistunut lapsi ja hänen kanssaan on hauska olla. Pienet asiat saadaan siis tuntumaan onnistumisilta, kun niihin suhtaudutaan tällä tavoin.

Toinen asia on etsiä lapselle todellisia onnistumisen mahdollisuuksia. Pelkkä lapsen itsensä ja pienten asioiden kiittäminen ei riitä, jos lapsi yleensä todella kokee huonommuutta ja epäonnistumista ja näkee ympärillään lähinnä vain onnistujia. Joskus vanhemmat joutuvat todella näkemään vaivaa etsiessään aluetta, jolla lapsi voi päteä. Kaikkien lasten itsetunto ei kuitenkaan kaipaa samanlaista pätemistä. Ehkä vaikeastikin selitettävistä syistä saattaa joku lapsi kaikista näennäisistä heikkouksistaan huolimatta voida erinomaisesti eikä tarvitse mitään erityistä itsetuntonsa tueksi. Jos on kuitenkin aihetta varmistaa luottaako lapsi itseensä ja jos epäonnistumisia on kasaantunut liikaa, tulee hänelle hakea alue, missä hän tuntee osaavansa ja hallitsevansa asioita. Maailma on täynnä erilaisia asioita, eikä ole yhtään sellaista ihmistä, joka ei olisi jossain asiassa hyvä. Koti ja koulu voivat yhteistyöllä saada aikaan parhaita tuloksia lapsen itsetunnon kehittymiseksi ja tukemiseksi.

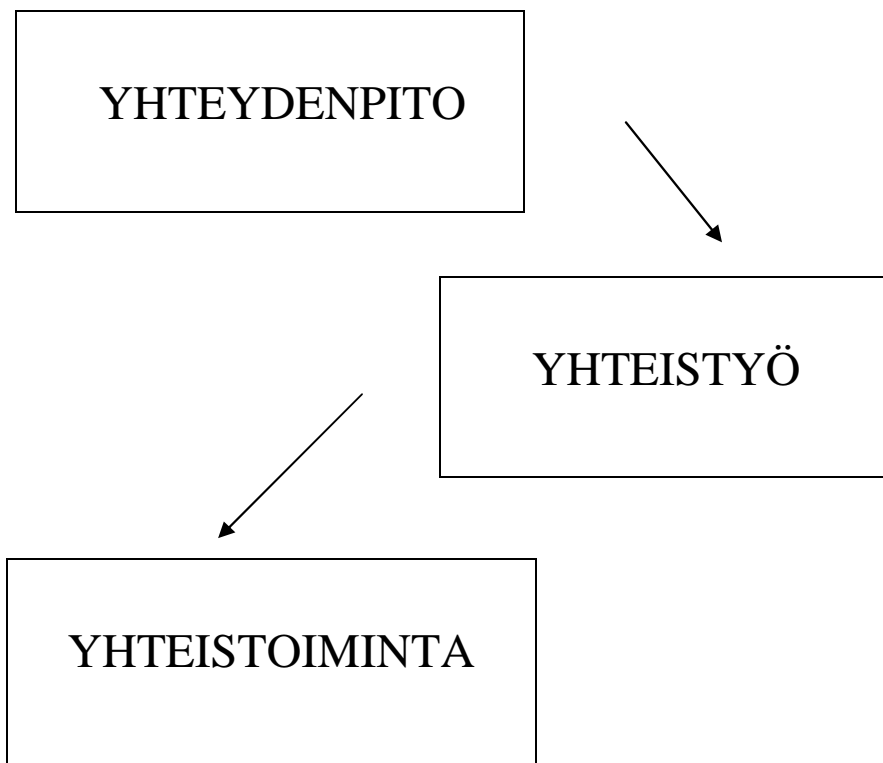
Kodin ja koulun yhteistyö on tärkeä asia niin kotien, oppilaiden kuin opettajienkin kannalta. Kun vanhemmat ja opettajat voivat kertoa kasvatuspäämääristään ja toivomuksistaan toisilleen, ei

yllättäviä ja lukkiutuvia tilanteita pääse helposti syntymään. On oleellista, että yhteistyö perustuu keskinäiseen luottamukseen ja sekä positiivisten että negatiivisten asioiden käsittelyn avoimuuteen. Koulun rooli yhteistyön käynnistäjänä on keskeinen. Mitään ainoa oikeaa mallia yhteistyölle ei ole olemassa. Yhteistyön sisältö, laatu ja määrä muotoutuvat pitkälti opettajien ja lasten vanhempien mieltymysten ja aktiivisuuden mukaan. Hyväksi havaittu yhteistyön lisäämisen keino on ollut vanhempien aktivoiminen toimimaan itsenäisesti esimerkiksi luokkatoimikuntana tai vanhempainyhdistyksenä. Kun opettajat ja vanhemmat ovat jatkuvasti yhteydessä toistensa kanssa ja osallistuvat tahoillaan kasvatukseen ja yhteisten tilaisuuksien järjestämiseen, lapset kokevat aikuisten maailman turvallisena ja samanhenkisenä. (Enqvist, Jakobson & Wiegand 1987, 134–136.)

Itsetunnoltaan vahvojen ihmisten lähellä on helppo olla. Ja heidän on helppo olla muiden lähellä. He ovat ihmisiä, jotka kantavat itse vastuun omista tarpeistaan ja tunteistaan ja antavat muiden tehdä samoin. He kunnioittavat muiden persoonan rajoja ja vaativat muita kunnioittamaan omiaan. Heidän vuorovaikutussuhteensa ovat usein selkeitä ja jos ongelmia tulee, he kykenevät käsittelemään niitä pelkäämättä kovinkaan paljon hylätyksi tulemista tai vihaa. (Kristeri 2002, 25.)

3.4 Yhteistyön tasoja

Kodin ja koulun välisen yhteistyön muodot voivat olla hyvinkin erilaisia. Parhaimmillaan yhteistyö on luontevaa, aitoa ja rakentaa jokaista osapuolta. Silloin yhteistyö koetaan hyödylliseksi ajatellen lapsen koko kasvua ja kehitystä. Vuorinen (2000, 21-22) tuo esille kodin ja koulun välisen yhteistyön syvyyden erilaiset tasot. Kuviossa 4 havainnollistetaan näitä eri yhteistyötasoja, joita koulun ja kodin välillä voi olla.

KUVIO 4. Kodin ja koulun yhteistyöntasoja. (Vuorinen 2000, 22.)

Kuviossa yhteistyön vaativuus kasvaa, alaspäin mentäessä. Vaatimattomin yhteistyön taso on yhteydenpito, jolla tarkoitetaan sitä, että koulusta otetaan yhteyttä kotiin yleensä ilmoitusluontoisissa asioissa. Yhteydenpito kotiin koetaan ikäänkuin viimeisenä oljenkortena. Asiat yritetään ratkaista niin, ettei yhteydenottoja koulun ja kodin välillä juurikaan tarvittaisi. Koulun asenne yhteistyöhön on negatiivinen. Ei viitsitä/jakseta/ehditä panostaa lapsen kokonaisvaltaiseen kasvuun, jossa kasvatusvastuuta jaetaan lapsen vanhempien kanssa. Usein ilmoitusasiat ovat negatiivissävytteisiä, jolloin kodit helposti omaksuvat asenteen, että koululta ollaan yhteydessä aina vain ikävistä asioista. Näin koulu jäädyttää oven vanhemmilta jakaa lapsen asioita koulun kanssa, jotka edistäisivät lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä. Tällainen yhteistyön taso ei ole pidemmän päälle rakentavaa, eikä kanna pitkälle.

Yhteistyötasolla tarkoitetaan sellaisia toimintoja, joissa opettajat ja vanhemmat ovat yhdessä mukana ja tekevät asioita yhdessä. Yhteistyön avaimina pidetään aktiivisia vanhempia. Muutama aktiivinen vanhempi voi sytyttää opettajan ja muita vanhempia toimimaan yhdessä, jolloin yhteistyö

koetaan mukavaksi ja siitä ollaan oikeasti kiinnostuneita. Yhteistoiminta on yhteistyön tasoista kaikkein vaativin. Siinä kodin ja koulun välille tulisi luoda aito dialogi. Tämä edellyttää molemmilta osapuolilta selkeästi eniten näistä yhteistyön tasoista. Yhteistoiminnassa on kysymys toiminnasta, jolle asetetaan yhteisiä tavoitteita ja päämääriä. Tavoitteisiin pääsemiseksi käytetään niitä tukevia toimintamuotoja. Tämä onkin varsinainen haaste löytää toimintatavat, jotka sekä opettaja että vanhemmat kokevat hyödyllisiksi ja aidoiksi. Hyvin helposti kaiken kiireen ja töiden keskellä ajaututaan siihen, että kodin ja koulun välinen yhteistyö on hyvin pinnallista, jolloin syvällistä yhteistoimintaa ei pääse syntymään.

3.4.1 Perinteisempiä yhteistyön muotoja

Vanhempainillat

Vanhempainiltoja on järjestetty oppilaiden vanhemmille jo kauan aikaa. Vanhempainiltoja voidaan järjestää koko koulun oppilaiden vanhemmille, jolloin asia koskee jokaista oppilasta ja heidän vanhempiaan. Tällaisella koko koulun vanhempainillalla tavoitetaan mahdollisimman monta oppilaan vanhempaa ja tarvittava informatiivinen tieto saadaan välitettyä mahdollisimman monelle yhdellä kertaa. Koko koulun vanhempainilloissa vanhemmat ovat usein passiivisia tiedon vastaanottajia. Suurissa tilaisuuksissa vanhempien on hyvin vaikeaa esittää omia ajatuksiaan tai kysymyksiä. Tästä syystä koko koulun vanhempainiltoja järjestetään usein vain tiedottamismielessä. Koulun koko vaikuttaa ratkaisevasti millaisia vanhempainiltoja koululla järjestetään. Käytettyjä koko koulun tilaisuuksia on muun muassa juhlat, näyttelyt ja vanhempien yhteiset kokoukset. (Ervasti, Nokelainen & Vitikka 1990, 3; Siniharju 2003, 11.)

Luokkakohtaisissa vanhempainilloissa oppilaiden vanhemmilla on paremmat mahdollisuudet synnyttää yhteistä keskustelua sekä esittää omia ajatuksiaan ja mielipiteitään kuin koko koulun vanhempainilloissa. Samoin myös luokkakohtaisissa vanhempainilloissa yhteishengen luominen onnistuu paremmin. Opettaja luo pitkälti pohjan sille, millainen kokonaisuus vanhempainillasta tulee. Yhteisen kokoontumisen tarpeet määrittelevät sitä, millaiseksi opettaja vanhempainillan suunnittelee, onko tarvetta toiminnallisempaan vai informatiivisempaan vanhempainiltaan. Luokkakohtaisissa vanhempainilloissa luokan oppilaille voi olla myös ohjelmallista esiintymisistä. Näinä päivinä, kun kodin ja koulun yhteistyö koetaan merkittäväksi työmuodoksi, on lasten vanhemmilta toivottu aktiivisempaa roolia vanhempainilloissa. (Ervasti, Nokelainen & Vitikka 1990, 3-7.)

Tiedottaminen

Koulu tiedottaa kotiin kirjallisesti lukuvuoden alussa sekä lukuvuoden aikana koulua ja oppilasta koskevista arkisista asioista sekä välittää kasvatuksellista tietoa oppilaan huoltajille. (Siniharju 2003, 11.)

Kehityskeskustelut

Kehityskeskusteluissa mukana ovat opettaja, oppilas sekä oppilaan vanhemmat tai huoltajat. Kehityskeskusteluista voidaan käyttää myös nimitystä vanhempainvartti. Tarkoituksena on tukea oppilaan yksilöllistä kasvua ja kehitystä. Kaiken huomion keskipisteenä on oppilas. Kehityskeskusteluissa voidaan käsitellä myös koulun tehtäviä eri tavoin sekä arviointia. Keskustelut ovat osa laajempaa, koko koulu yhteisön eettistä toimintaa, joka on tärkeä kodin ja koulun välinen yhteistyön muoto. (Valtanen 2000, 135; Vuorinen 2000, 22.)

Kehityskeskustelu on koulun tarjoama kasvatuksellinen tuki vanhemmille (Eloranta 2000, 80). Kehityskeskusteluiden avulla koulu pyrkii luomaan jatkuvia ja pitkäjänteisiä yhteyksiä kodin ja koulun välille. Keskusteluissa oppilas, opettaja ja vanhempi arvioivat ja kehittävät sekä omaa että toistensa toimintaa. Jokaisella osapuolella on vastuu kasvaa ja kehittyä. Kehityskeskustelussa jokainen on tasavertainen tiedon osapuoli. Keskustelu ei saisi muodostua arvovaltataisteluksi, jossa toinen osapuoli alistaa ja toinen alistuu. Vanhemmat pitävät kehityskeskusteluja rakentavina erityisesti tiedonvälityksen kannalta, koska niissä oppilas, keskustelun subjekti, on itse paikalla. (Eloranta 2000, 80; Tuisku 2000, 48; Ervasti, Nokelainen & Vitikka 1990, 5; vrt. Torkkeli 2002, 39.) Kehityskeskustelun pohja on avoimessa keskustelussa, joka on moniulotteista, näkökulmia avartavaa sekä jatkuu oppilaan edistymisenä. Tärkeää on huomioida se, että lasten ja aikuisten ajattelutapa on erilaista. Dialogin tulee olla avointa, jossa arvostetaan jokaista osapuolta. (Tuisku 2000, 48.)

Vertaisryhmät

Vertairyhmät koostuvat samanikäisten oppilaiden vanhemmista, joissa on mukana yleensä myös oppilaiden opettaja. Vanhempainryhmien taustalla on ajatus koota yhteen perheet, jotka elävät samaa elämänvaihetta. Yleensä opettaja kutsuu kokoon vanhemmista koostuvan ryhmän, jossa käsitellään ajankohtaisia tai tulevia asioita. Käsiteltävät asiat liittyvät kouluun ja koulutovereihin. Vertaisryhmien toiminta palvelee kodin ja koulun välillä tehtävää yhteistyötä sekä auttaa suuresti opettajaa työssään. Luontevana kokoontumisympäristönä toimii koulu. Vertaisryhmien yhteisissä keskusteluissa voimavaraksi koetaan jokaisen vanhemman asiantuntemus omasta lapsestaan. Se luo pohjan keskustella ja pohtia kasvuun liittyviä asioita sekä perehtyä kasvatuksen tavoitteisiin ja keinoihin. Samalla vertaisryhmissä tutustutaan uusiin ihmisiin ja syntyy uusia kontakteja toisiin vanhempiin. Ihmisellä on tarve kuulua vertaistensa ryhmään ja saada sieltä hyväksyntää. (Ervasti, Nokelainen & Vitikka 1990, 5.)

3.4.2 Jaetun vastuun ja kumppanuuden yhteistyömuodot

Joyce L. Epsteinin kehittämässä yhteistyömallissa koti, koulu ja yhteiskunta kantavat yhdessä vastuuta lapsen oppimisesta ja kehityksestä. Tämän mallin pohjalta (ks. s. 10) Epstein on kehittänyt jaetun vastuun ja kumppanuuden näkökulmasta kuusi yhteistyön sisältöaluetta, joiden kautta koulu voi rakentaa yhdessä kodin ja yhteiskunnan kanssa kumppanuusohjelmaa. Jokaiseen pääryhmään sisältyy satoja erilaisia yhteistyömuotoja. Yhteistyötä voidaan tehdä yksilöiden (opettajan, vanhempien tai oppilaan) tai instituutioiden (koulun, perheen tai yhteisöjen) välisenä yhteistyönä. Epsteinin laatimat yhteistyömuotojen sisältöalueet ovat:

1. Vanhempien perustehtävät

Kodin perustehtäviin kuuluvat:

- kodinhoito, terveys, ravinto ja turvallisuus
- vanhemmuuden taidot ja lapsesta huolehtiminen kaikilla ikätasoilla
- oppimista tukevat kotiolosuhteet kaikilla luokka-asteilla

2. Koulun perustehtävät

Koulun perustehtäviin kuuluvat:

- Yhteydenpito koulusta kotiin:

- muistivihkot, huomautukset, ilmoitukset, todistukset, keskustelut
- koulun valintaan tai vaihtamiseen liittyvä tieto
- aktiviteetit ja ohjelmat
- kaikenlainen innovatiivinen keskustelu koulun ohjelmista ja oppilaiden edistymisestä

- Yhteydenpito kodista kouluun:

- molemminpuolinen vuorovaikutus ja tiedonvaihto

3. Vanhempien osallistuminen koulun toimintaan

- vapaaehtoisina toimijoina sekä yleisönä

4. Vanhempien osallistuminen lastensa kotona oppimiseen

5. Päätösten tekeminen, osallistuminen, johtaminen ja koulun hallinto

- vanhempianyhdistyksissä
- neuvostoissa ja komiteoissa
- koulun johtoryhmissä

6. Yhteistyö yhteiskunnan muiden organisaatioiden kanssa

- koulu ja vanhemmat voivat tukea ja käyttää yhteiskunnan muita palveluita ja organisaatioita

- liike-elämä, kulttuuritoiminnot, terveyspalvelut, vapaa-ajan toiminta (Siniharju 2003, 14-17.)

Lähtökohtana kodin ja koulun yhteistyön kehittämiseksi on työryhmien perustaminen kouluille. Työryhmän jäsenet toimivat yhdessä tarkistaakseen koulun tavoitteita. Se suunnittelee, toteuttaa ja arvioi koulun yhteistyön muotoja ja pyrkii parantamaan yhteistyön käytänteitä. Työryhmän jäsenet ovat opettajia, vanhempia, koulu yhteisön muita jäseniä, yhteistyötahojen jäseniä ja muita koulun toiminnassa tärkeitä henkilöitä. Epsteinin malli mahdollistaa monipuolisen ja laadukkaan yhteistyön kodin, koulun ja yhteiskunnan välille tuoden nämä kolme toimijaa toistensa ulottuville. Yhteistyömallin tavoitteena on kehittää pysyviä toimintamalleja kodin ja koulun yhteistyöhön. (emt. 5–7 .)

3.5 Kodin ja koulun välinen yhteistyö valtakunnallisessa opetussuunnitelmassa

Kappaleet 3.5 ja 3.5.1 on tehty yhteistyössä kasvatustieteen ylioppilas Maija Lindströmin kanssa.

Valtakunnallinen opetussuunnitelma määrittää opettajille, mitä kodin ja koulun välisen yhteistyön tulisi olla. Opetushallitus hyväksyi uusimman oppivelvollisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet tammikuussa 2004. Se oli mahdollista ottaa käyttöön aikaisintaan elokuussa 2004, mutta takaraja opetussuunnitelman käyttöönotolle on elokuu 2006. (Opetushallitus 2004a.) Opetussuunnitelman tuoreudesta johtuen siihen pohjautuvaa tutkimusta ei ole vielä kovinkaan paljon ehditty tehdä. Tämä pro gradu-tutkielma ei täysin perustu opetussuunnitelman tutkimiselle, mutta perusopetuksen opetussuunnitelma on olennainen osa, kun tutkitaan kodin ja koulun välistä yhteistyötä.

Perusopetuksen opetussuunnitelmassa todetaan, että päävastuu lapsesta kuuluu huoltajille. Kasvatustehtävien toteuttamisesta kodin ja koulun välillä todetaan opetussuunnitelmassa seuraavaa:

Koulu tukee kotien kasvatustehtävää ja vastaa oppilaan kasvatuksesta ja opetuksesta koulu yhteisön jäsenenä. Koulun on oltava yhteistyössä huoltajien kanssa niin, että he voivat osaltaan tukea lastensa tavoitteellista oppimista ja koulunkäyntiä. Yhteisvastuullisen kasvatuksen tavoitteena on edistää lasten ja nuorten oppimisen edellytyksiä, turvallisuutta ja hyvinvointia koulussa. (Opetushallitus 2004b.)

Kouluissa pyritään luomaan yhteistyölle pohja jo ensimmäisten vuosiluokkien aikana. Tällä tarkoitetaan sekä koulun ja kodin välistä yhteistyötä että huoltajien välistä vuorovaikutusta. Yhteistyön merkitys korostuu erityisesti siirtymävaiheissa esimerkiksi kouluasteelta toiselle.

(Opetushallitus 2004b.) Ensimmäisistä kouluhetkistä aloitettu avoin vuorovaikutus kantaa hyvää hedelmää jatkossakin ja auttaa vaikeiden tilanteiden ylitsepääsemisessä. Kasvatustehtävässä tukeminen tarkoittaa käytännössä eri perheille eri asioita. Useimmat perheet eivät välttämättä tarvitse koulun suurta tukea kasvatustehtävässä, mutta on perheitä, joille koulun tuki on äärettömän tärkeää.

Opettajien ja vanhempien välisessä yhteistyössä voidaan toimia joko yksilö- tai yhteisötasolla. Opettajan näkökulmasta yhteistyö kotien kanssa on tärkeää oppilaantuntemuksen kannalta, jotta opettaja pystyisi suunnittelemaan ja toteuttamaan opetusta siten, että oppilaan kokonaisvaltainen ja terve kasvaminen sekä hyvä oppiminen tulevat huomioituiksi. (Opetushallitus 2004b.)

Huoltajille tulee antaa tietoa opetussuunnitelmasta, opetuksen järjestämisestä, oppilashuollosta ja mahdollisuudesta osallistua kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön. – – Yhteistyön lähtökohtana tulee olla eri osapuolien kunnioitus, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus. (Opetushallitus 2004b.)

Huoltajille on tärkeää antaa tietoa koulun toiminnasta, kuten opetussuunnitelmasta, jotta he voisivat olla vaikuttamassa oppilaan koulunkäyntiin kodin ja koulun välisen yhteistyön kautta. Opettajan rooli yhteistyössä on aktiivinen aloitteen tekijä. Kodin ja koulun välinen yhteistyö ei ole vain vanhempien ja opettajien välistä toimintaa, vaan siinä vaikuttavat myös kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavat viranomaiset. Erityisesti viranomaiset ovat mukana oppilashuoltotyöryhmässä sekä tarvittaessa oppilaalle henkilökohtaista oppimissuunnitelmaa (HOJKS) laadittaessa. Viranomaisyhteistyön tehtävänä on tukea yhdessä koulun kanssa oppilaan koulunkäyntiä ja hyvinvointia koko perusopetuksen ajan. (Opetushallitus 2004b.)

3.5.1 Kodin ja koulun välinen yhteistyö Hämeenlinnan Normaalikoulun opetussuunnitelmassa

Kappaleet 3.5 ja 3.5.1 on tehty yhteistyössä kasvatustieteen ylioppilas Maija Lindströmin kanssa.

Näimme tärkeäksi tarkastella valtakunnallisen opetussuunnitelman lisäksi kodin ja koulun välisen yhteistyön määrittelyä myös jonkin yksittäisen koulun opetussuunnitelmassa. Valitsimme tarkasteltavaksi Hämeenlinnan Normaalikoulun opetussuunnitelman, koska koulu oli molemmille tutkijoille opiskelun puolesta tuttu ja fyysisesti lähellä. Tämä kappale 3.3.1 pohjautuu Hämeenlinnan Normaalikoulun opetussuunnitelmaan 2006.

Hämeenlinnan Normaalikoulun opetussuunnitelma määrittelee selkeästi kodin ja koulun erilaiset roolit yhteistyössä. Kummallekin osapuolelle annetaan tiettyjä oikeuksia sekä velvollisuuksia. Koulun pääasiallinen tehtävä on antaa opetusta opettajien toimiessa ammattitaitoisina asiantuntijoina opetuksessa ja kasvatuksessa. Päävastuu lapsen kasvusta, kehityksestä ja hyvinvoinnista kuuluu kodille. Kodin tulisi olla kiinnostunut lapsen koulutyöstä ja arvostaa sitä. Kodin ja koulun välillä tulee vallita keskinäinen kunnioitus ja luottamus.

Koulun tehtävänä on tiedottaminen. Normaalikoululla käytetään lukuvuositedotteita syksyisin ja keväisin. Myös koulun nettisivuilta saa ajankohtaista tietoa koulun asioista. Tiedonkulun välineenä luokissa ja yksittäisen oppilaan kohdalla käytetään esimerkiksi reissuvihkoa. Muita koulun velvollisuuksia yhteistyön ylläpitämiseksi ovat vanhempainillat, luokkakohtaiset vanhempaintapaamiset sekä oppilaan, vanhempien ja opettajan väliset kehityskeskustelut. Kaikkien näiden tarkoituksena on ylläpitää kasvatustietoa, joilla pyritään yhteisiin kasvatustavoitteisiin ja siten tukemaan vanhempia kasvatustehtävässä.

Vanhempien oikeutena on saada tietoa oman lapsensa koulumenestyksestä ja mahdollisista hyvinvointia vaarantavista tekijöistä. Vanhemmille tarjotaan mahdollisuus osallistua koulun toimintaan. Osallistumismahdollisuuksia ovat esimerkiksi teemapäivät, leirikoulut sekä koulun teettämät arviointikyselyt. Suurin yhteistyömuoto on vanhempainyhdistystoiminta. Vanhempainyhdistys ry:n työsarkaan kuuluu esimerkiksi työskennellä oppilaiden

opiskelumahdollisuuksien edistämisen hyväksi, tukea harrastuksia, kehittää koulun ja kodin välistä yhteistyötä sekä luoda koulu yhteisön ja kotien välille yhteishenkeä.

Kodin ja koulun välisellä yhteistyöllä ennaltaehkäistään mahdollisia ongelmia liittyen oppilaan koulunkäyntiin. Näitä voivat olla esimerkiksi luvattomat poissaolot, epäsäännöllinen opiskelu ja jopa syrjäytyminen. Toimiva yhteistyö turvaa oppilaalle hyvät kasvuedellytykset, jolloin oppilas kasvaa, oppii ja voi hyvin.

4 Yhteiskunta mukana lapsen kasvussa

4.1 Yhteiskunnan merkitys kodin ja koulun välisessä yhteistyössä

Kodin ja koulun välinen yhteistyö on lapsen kasvun ja kehityksen kannalta merkittävää. Yhteistyöhön vaikuttaa osaltaan myös yhteiskunta. Siellä vaikuttavat arvot määrittelevät loppujen lopuksi niitä toimintamalleja ja voimavaroja, joiden avulla lasta voidaan opettaa ja auttaa kasvamaan aikuiseksi ja yhteiskuntakelpoiseksi kansalaiseksi. Yhteiskunnan rooli on tukea perheitä vaativassa kasvatustehtävässä. Yhteiskunnassamme vallitseva arvomaailma on nykyään hyvin pieninä palasina. Aikamme arvot ruokkivat kiireistä, lyhytjänteistä ja pinnallista elämänasennetta. Lasten kasvattajien olisi osattava poimia ja koota palaset kasaan, jotta lapsen kehitys ja kasvu olisi suotuisaa. (Kuuskoski 2002, 5.)

1900- luvulla vaikuttanut merkittävä kasvatustieteilijä, John Dewey, on osuvasti oivaltanut yhteiskunnan roolin lasten kasvatuksessa. John Deweyn neuvo sopii vielä 2000-luvullekin:

Yhteiskunnan on haluttava kaikille lapsilleen sitä, mitä paras ja viisain vanhemmista haluaa omalle lapselleen. Muunlaiset ihanteet tekevät koululaitoksestamme tavoitteiltaan liian kapean ja rakkauttoman, jos vähäisempiin tavoitteisiin pyritään, tuhotaan myös demokratiamme perusta (Hytönen 1998).

Perhe on lapselle parhain ja luonnollisin paikka kasvaa. Parhaimmassa tapauksessa perhe tukee lasta, tarjoaa turvallisen kasvuympäristön sekä pysyviä ihmissuhteita. Lapsen kasvattaminen on vaativa tehtävä. Toisinaan vanhemmat tarvitsevat siihen apua ja tukea. Apua kasvattamiseen voi pyytää sukulaisilta, tuttavilta, päivähoitosta, koulusta, lastenneuvoloista, terveyskeskuksista sekä eri järjestöjen tarjoamista harrastus-mahdollisuuksista. Avun pyytäminen ei ole aina helppoa. On kuitenkin kaikkien edun mukaista pyytää mieluummin apua kuin tuskailla ongelmien kanssa. On vanhempia, jotka eivät kykene huolehtimaan riittävästä vanhemmuudesta tukienkaan avulla. Tällaisissa tilanteissa kuntien viranomaisten tulisi puuttua asiaan lastensuojelun kautta. (Ahto & Mikkola 1999, 4.)

4.2 Sosiaalityö

Sosiaalityö on yksi keino edistää kansalaisten kokonaisvaltaista hyvinvointia. Työn avulla pyritään kehittämään ja ylläpitämään kansalaisten sosiaalista kasvua, turvallisuutta, viihtyisyyttä, edistämään kansalaisten toimintakykyä sekä parantaa elämisen laatua. Sosiaalityön tavoitteena on pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisia epäkohtia sekä olemaan kansalaisten tukena avun tarpeen hetkellä. Sosiaalityö kuuluu sosiaali- ja terveystalvieluihin. Työssä keskitytään lapsiin ja nuoriin sekä heidän perheisiin. Sosiaalityö kohdistaa näiden lisäksi työtään myös vanhuksiin, vammaisiin sekä päihde- ja mielenterveysongelmista kärsiviin. Sosiaalityön palvelut toimivat sosiaalihuollon avo- ja laitoshuollon palveluissa, erikoissairaanhoidon avohuollossa ja laitoshoidon yhteydessä sekä perusterveydenhuollossa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2006; Nieminen 1987, 22.)

Sosiaalityöntekijät tekevät yksilökohtaista sosiaalityötä, jossa he opastavat ja neuvovat asiakkaitaan heidän ongelmiaan. Sosiaalityöntekijät järjestävät tarvittaessa asiakkaalle myös muita tukitoimenpiteitä muihin viranomaisverkostoihin. Kaikkien tukitoimien tarkoituksena on ylläpitää ja edistää perheen turvallisuutta ja arjesta suoriutumista. Asiakastyön ohella sosiaalityöntekijät tekevät työtä yhteisöissä. Tarkoituksena on luoda verkostoja, jotka tukevat toinen toisiaan ennaltaehkäisevästi niin, ettei sosiaalisia ongelmia pääsisi syntymään. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2006.)

4.3 Laki lasten suojelemiseksi

Suomessa lastensuojelulaki turvaa sen, että jokaisella lapsella on samat oikeudet. Nykyinen laki Suomessa astui voimaan vuonna 1983. Lain on laatinut sosiaali- ja terveysministeriö. Lapsella on oikeus kasvu ympäristöön, joka on lapselle turvallinen ja virikkeellinen. Lapselle on oikeus monipuoliseen ja tasapainoiseen kasvuun ja kehitykseen. Aikuisten tulisi erityisesti suojella lapsia, sillä lapsilla on oikeus siihen. (Lastensuojelulaki 2007; Perusturva ja terveydenhuolto 2007.)

Joyce L. Epsteinin kehittämässä yhteistyömallissa koti, koulu ja yhteiskunta muodastavat yhdessä suojaverkoston lapsen kasvuille ja kehitykselle. Yhteistyömallissa koti, koulu ja yhteiskunta jakavat kasvatustavastuuta sekä toimivat siinä yhteistyössä. Tärkein syy yhteistyölle on lapsen oppiminen,

kehittyminen ja menestyminen elämässä, jonka perusta löytyy lastensuojelulaista. (Siniharju 2003, 5–6.)

1983, 1 luku 1§

Lapsella on oikeus turvalliseen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä etusija erityiseen suojeluun.

(Lastensuojelulaki 2007.)

1983, 1 luku 2§

Lastensuojelun tarkoituksena on turvata lapsen 1 §:ssä mainitut oikeudet vaikuttamalla yleisiin kasvuoloihin, tukemalla huoltajia lasten kasvatuksessa sekä toteuttamalla perhe- ja yksilökohtaista lastensuojelua. Tavoitteena on, että lapsi saa kaikissa olosuhteissa sellaisen huollon kuin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa (361/81) on säädetty.

(Lastensuojelulaki 2007.)

Lastensuojelu on työtä, jota tehdään lasten ja perheiden hyväksi. Lastensuojelun työn tavoitteena on turvata lapselle riittävät kasvuolot sekä tukea vanhempia kasvatustehtävässä. Asiat eivät kuitenkaan aina suju perheissä mutkattomasti. Jos vaikeudet perheessä ovat luonteeltaan sellaisia, että lapsen terve kehitys ja hyvinvointi ovat vaarassa, puututaan perheen tilanteeseen lastensuojelutoimenpitein. Lastensuojelutoimenpiteet voivat olla avohuollon tukitoimia, kiireellisiä huostaanottoja tai muita huostaanotto keinoja. (Perusturva ja terveydenhuolto 2007.)

Avohuollon tukitoimella tarkoitetaan sitä, että lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle hoidettavaksi, jolla tuketaan lapsen omassa kodissa tapahtuvaa hoitoa. Sijoitus avohuollon tukitoimena on tarkoitettu kestämään lyhyen ajan, usein valmiiksi suunnitellun ajanjakson, joka voi koskea myös koko perhettä. Avohuollon tukitoimia ovat esimerkiksi lyhytaikaiset hoidot perhekodeissa, kerhot, päivähoidot, perhekuntoutus, ensikodit jne. Avohuollon tukitoimilla pyritään tukemaan ja täydentämään lapsen kotikasvatusta laitos- tai perhehoidoin. (Ahto & Mikkola 1999, 10.)

Jos ongelmat ovat niinkin monimutkaisia, ettei avohuollon tarjoama tuki riitä takaamaan hyvää hoitoa lapselle, niin tällaisissa tilanteissa lastensuojelun tehtävänä on ottaa lapsi huostaan ja sijoittaa hänet oman kodin ulkopuolelle, jossa häntä hoidetaan lapsen tarpeet huomioiden. Yhteistyön

merkitys on lastensuojelutyössä suuri. Yhteistyötahoja ovat muun muassa lasten vanhemmat, perheneuvola, päivähoido, koulutoimi, kotipalvelu, terveydenhuolto sekä mahdolliset muut yhteistyökumppanit. (Perusturva ja terveydenhuolto 2007.)

Koulutoimen, poliisin, seurakunnan tai sosiaali- ja terveydenhuollon palveluksissa olevilla tai muilla luottamustoimessa olevilla on lastensuojelulaissa säädetty velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus, jos heidän tietoonsa on tullut tai he epäilevät lastensuojelun tarpeessa olevia lapsia. Jokaisella kansalaisellakin on oikeus auttaa ja suojella lapsia. Siksi kaikilla on oikeus ottaa yhteyttä sosiaalityöntekijöihin, jos huomaavat nuoren tai lapsen olevan avun tarpeessa. Ilmoituksen antaja voi halutessaan ilmoittaa oman nimensä tai tehdä ilmoituksen nimettömänä. Sosiaalityöntekijät tutkivat jokaisen lastensuojelua koskevan ilmoituksen. Ennen kuin lastensuojelutoimenpiteisiin voidaan ryhtyä, täytyy sosiaalityöntekijöiden selvittää perhetilanne, jossa lapsi tai nuori elää. Lastensuojelun tarkoituksena on auttaa, sen toiminnalla ei pyritä tuhoamaan tai olemaan ketään vastaan. Lastensuojelun avulla autetaan lapsia, nuoria ja heidän perheitään parempaan elämänhallintaan. (Perusturva ja terveydenhuolto 2007; Laakso & Saikku 1998, 56–57.)

Lasten suojelun järjestäminen 1983, 1 luku 4§

Kunnan on huolehdittava siitä, että lastensuojelu järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaiseksi kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää.

Sosiaalilautakunta hyväksyy yleiset perusteet ja ohjeet lautakunnan alaisen lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi.

(Lastensuojelulaki 2007.)

4.3.1 Lastensuojelun sijaishuolto

Aikuisten tulisi suojella lasta kaikkialla ja kaikesta heihin kohdistuvasta vääryydestä. Lasten tulisi saada viettää lapsuuttaan lapsena, eikä heitä tulisi ohjata liian varhain aikuiseksi. Jos koti ei tarjoa lapselle turvallista ja huolehtivaa ympäristöä kasvaa, niin Suomen laki velvoittaa yhteiskunnan puuttumaan tilanteeseen. Jos lapsen huolenpidossa tai kotiolosuhteet muuten vaarantavat lapsen kehitystä tai terveyttä, on lapsi otettava huostaan. Suomessa kunnan sosiaalilautakunta hoitaa huostaanotot. Huostaanottoon ryhdytään myös tilanteissa, joissa lapsi itse vaarantaa terveyttään tai kehitystään, esimerkiksi tekemällä rikoksia tai käyttämällä päihteitä. Sijaishuoltotoimistot järjestävät huostaanotetun lapsen tarpeiden mukaisen hoidon ja kasvatuksen kodin ulkopuolelta.

Sijaishuoltotoimistot toimivat yhteistyössä lapsen lähi- ja julkisen verkoston kanssa. Lapsen etu on aina etusijalla. Ennen huostaanottopäätöstä tulee aina tarkistaa riittävätkö avohuollon tukitoimenpiteet, jolloin huostaanottoa ei tarvitsisi tehdä. (Sijaishuolto 2006.)

Velvollisuus huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen 1983,

5 luku 16 §

Sosiaalilautakunnan on otettava lapsi huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto, jos puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kodin olosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä taikka jos lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään - - jos sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista. (Lastensuojelulaki 2007.)

4.3.2 Perhehoitajat

Sijaisvanhemmuus

Sijaisvanhempi (=perhehoitaja) on henkilö, joka on tehnyt perhehoidon toimeksianto-sopimuksen lapsen perheeseen sijoittaneen kunnan sosiaalilautakunnan tai sen edustajan kanssa (Ahto & Mikkola 1999, 12).

Perhehoitajien työ on toisaalta samaa, mitä vanhempana toimiminen yleensä on, toisaalta työ eroaa siitä, millaiseksi vanhempien työ yleensä määritellään. Perhehoitajilta edellytetään normaalia vanhemmuutta ja lapsen erityistarpeisiin vastaamista, hänen kasvunsa ja kehityksensä tukemiseen paneutumista sekä aikaisempien kokemusten korjaamista ja korvaamista uusilla, myönteisillä kokemuksilla (Ahto & Mikkola 1999, 24). Kuntien sosiaaliviranomaiset ovat vastuussa huostaanotetun lapsen kasvusta ja hoidosta. Heidän tehtävänä on tarkoin tutkia mahdollisten sijaisvanhempien soveltuvuus työhön. Lainsäädännön mukaan sijaisvanhemmaksi voidaan valita sellainen henkilö, joka oman koulutuksen, kokemuksen ja ominaisuuksien perusteella pystyy antamaan perhehoitoa.

(emt 24–27.)

Työssään perhehoitajat kohtaavat sellaisiakin asioita, joita ei tavallisena vanhempana tulisi milloinkaan kohdanneeksi. Useat sijoitetut lapset tarvitsevat erityishoitoa, muun muassa terapiaa. Koulunkäynti ei aina suju totuttuun tapaan, vaan lapsen kehitys vaatii koululykkäystä, erityiskoulua tai koulunavustajaa. Perhehoitajien yksi huomattava työmuoto on yhteistyö. Tärkeä yhteistyökumppani perhehoitajille on sosiaalityöntekijä, joka hoitaa sijoitetun lapsen asioita. Häneltä saa apua, tukea ja neuvoa. Sosiaalityöntekijä toimii myös tiedonvälittäjänä perhehoitajille yhteiskunnan eri tukipalveluista, joita sijoitettu lapsi saattaa tarvita. Sosiaalityöntekijä on merkittävä henkilö myös lapselle. Usein hän toimii sijaiskotiin sijoitetun lapsen luottohenkilönä ja on tärkeä kodin ulkopuolinen tuki lapselle. (emt 24–27.)

Sijaishuollon toimijat sekä Lastensuojelun Keskusliiton RAY:n rahoittaman Laituri-projektin yhteistyönä laatimassa suomalaisen sijaishuollon laatukriteereissä (Sijaishuollon neuvottelu-kunnan julkaisuja 18 2004, 47–48) on koottu yksitoista pääkohtaa, jotka perhehoitajien tulisi huomioida ottaessaan vastaan uuden lapsen perheeseensä. Seuraavassa on listattu nämä huomioon otettavat asiat:

- 1. Lapsi tulisi ohjata perheen jäseneksi*
- 2. Lapsen biologisen perheen ja lähiverkoston kohtaamista ei tulisi unohtaa*
- 3. Koulun käynnistä huolehtiminen*
- 4. Lapsen henkilökohtainen hoito- ja kasvatussuunnitelman tuominen osaksi arkipäivää*
- 5. Perushoidon tärkeys: ruoka, lepo, vaatteet, puhtaus, virikkeet, ulkoilu, sairauksien hoito sekä ympäristön ja rahan käytöstä huolehtiminen*
- 6. Rakkauden osoittaminen*
- 7. Ihmissuhteiden ylläpitäminen*
- 8. Rajojen asettaminen ja niissä pysyminen*
- 9. Kulttuuriset elämäntaidot: arvot, oikean ja väärän erottaminen, perinteet, arkielämän tiedot ja taidot jne.*
- 10. Lapsen tarvitsemat päivittäiset palvelut: opetus- ja terveyspalvelut jne.*
- 11. Tehdään moniammatillista yhteistyötä.*

4.3.3 Perhesijoitus

Ensisijaisen tärkeä asia joka huomioidaan, kun lapsi on päätetty sijoittaa perhehoitoon on lapsen tarpeet. Kaikki mahdollinen tieto lapsen elämästä kootaan yhteen ja etsitään lapselle paras mahdollinen perhehoitopaikka, joka tukee juuri tämän tietyn lapsen tarpeita.

Valmistelu

Lapselle etsitään sopiva perhehoitopaikka. Sellaisen löydyttyä annetaan perheelle tiedot lapsesta. Kun perhe on valmis tapaamaan lapsen sovitaan yhteinen tapaaminen paikassa, joka on lapselle entuudestaan tuttu. Turvallisuuden luomiseksi paikalla on myös lapselle vanhastaan tuttu henkilö. Siirtyminen uuteen kotiin on lapselle suuri muutos. Tarkoituksena on, että lapsi hiljalleen tutustuu uuteen kotiympäristöön, perhehoitajiin, uuteen perhe-elämään ja uusiin tapoihin. Samalla, kun lapsi tutustuu ja tarkkailee, jokainen osapuoli pohtii ja arvioi päätöksen oikeellisuutta; vastaako perhehoito lapsen tarpeita. Tutustumisjakson aikana sijaisvanhempien tulisi sitoutua tehtävään. Ihanteellista olisi, jos sama perhehoitopaikka säilyisi lapsella aikuistumiseen asti ja vielä sen jälkeenkin. Muutoksien kokeminen on rankkaa niin aikuisille kuin lapsillekin! (Ahto & Mikkola 1999, 14–16; vrt. Sijaishuollon neuvottelulautakunnan julkaisuja 18 2004, 15–16; Laakso & Saikku 1998, 57–58.)

Alkuvaihe

Jokainen sijoitettu lapsi vaatii oman aikansa sopeutua uuteen kotiin. Sopeutuminen on hyvin yksilöllistä, toisilla menee muutama kuukausi sopeutua, toisilla vuosia. Perhehoitajien tulisi antaa uuden lapsen tutustua rauhassa ja taata hänelle turvallinen kasvuympäristö luotettavan ja turvallisen aikuisen läheisyydessä. Perhehoitolapset reagoivat kukin omalla tavallaan muutokseen. Pintaan voi tulla kaikki mahdollinen tunteiden kirjo. Lapsen eri kehitysvaiheissa on saattanut olla puutteita, joita hän saattaa alkaa käymään uudelleen läpi, uuden ympäristön vaikutuksesta. Huostaan otetut ja sijoitetut lapset ovat usein jääneet vaille riittävästä huolenpidosta, hoidosta ja tuesta. (Ahto & Mikkola 1999, 19–20.)

Sijoituksen alussa lapsi saattaa olla hyvinkin kiltti. Lapsen saattaa olla aluksi vaikeaa ilmaista itseään ja olla oikeesti sitä mitä on uusien ihmisten ympärillä ja uudessa ympäristössä. Tätä vaihetta seuraa yleensä kokeiluvaihe, jolloin lapsi hakee ja kokeilee uusia rajojaan. Tämä vaihe vaatii

erityistä kärsivällisyyttä perhehoitajilta. Rajojen kokeiluvaiheessa perhehoitajien tulisi ympäröidä lapsi suurella rakkaudella, turvallisuudella ja luottamuksella. Tämä kaikki takaa sen, että tilanne tasaantuu ja lapsi uskaltaa olla oma itsensä. Jokainen ihminen toivoo ja kaipaa hyväksytyksi tulemistä ja arvostusta lähiympäristöltään. (emt. 19–20.)

Yhteydenpito lapsen vanhempiin

Yhteydenpito lapsen omiin vanhempiin on lapsen kasvun ja kehityksen kannalta merkittävää. Pitämällä vanhempiinsa yhteyttä lapsi säilyttää oikean käsityksen omista vanhemmistaan, eikä hänen tarvitse elää mielikuvien varassa. Suhde omiin vanhempiin on tärkeä. Olipa lapsen ja vanhemman aikaisemmat yhdessäolo kokemukset kuinka pulmallisia tahansa. Yhteistyön rakentaminen ja sen ylläpitäminen saattaa olla haasteellinen tehtävä lapsen vanhemmille, perhehoitolapselle kuin -hoitajillekin. Vaikeuksista huolimatta perhehoitolapsen ja hänen vanhempien suhdetta ei tulisi katkaista. Yhteyttä heihin ja lapsen muihin lähiomaisiin pidetään yllä tapaamisilla, puhelimitse sekä kirjein ja kortein. (Ahto & Mikkola 1999, 22–23.)

Työn päättyminen

Jos perhesijoitus on ollut pysyväluonteinen, päättyy sijoitus nuoren itsenäistymiseen, yleensä lapsen täyttyessä 18 vuotta. Sijoitus voi päättyä myös ennen nuoren itsenäistymistä tai jälkihuollon päättymistä.

Lastensuojelulaki 1983, 5 luku 20 §

Sosiaalilautakunnan on lopetettava huostassapito, kun 16§:n mukaista huostassapidon ja sijasihuollon tarvetta ei enää ole, jollei lopettaminen ole selvästi vastoin lapsen etua. Lapsen etua harkittaessa on otettava huomioon sijaishuollon kesto aika, lapsen ja sijaishuoltoa antavan välillä vallitsevan suhteen laatu sekä lapsen ja hänen vanhempiensa välinen kanssakäyminen.--(Lastensuojelulaki 2007.)

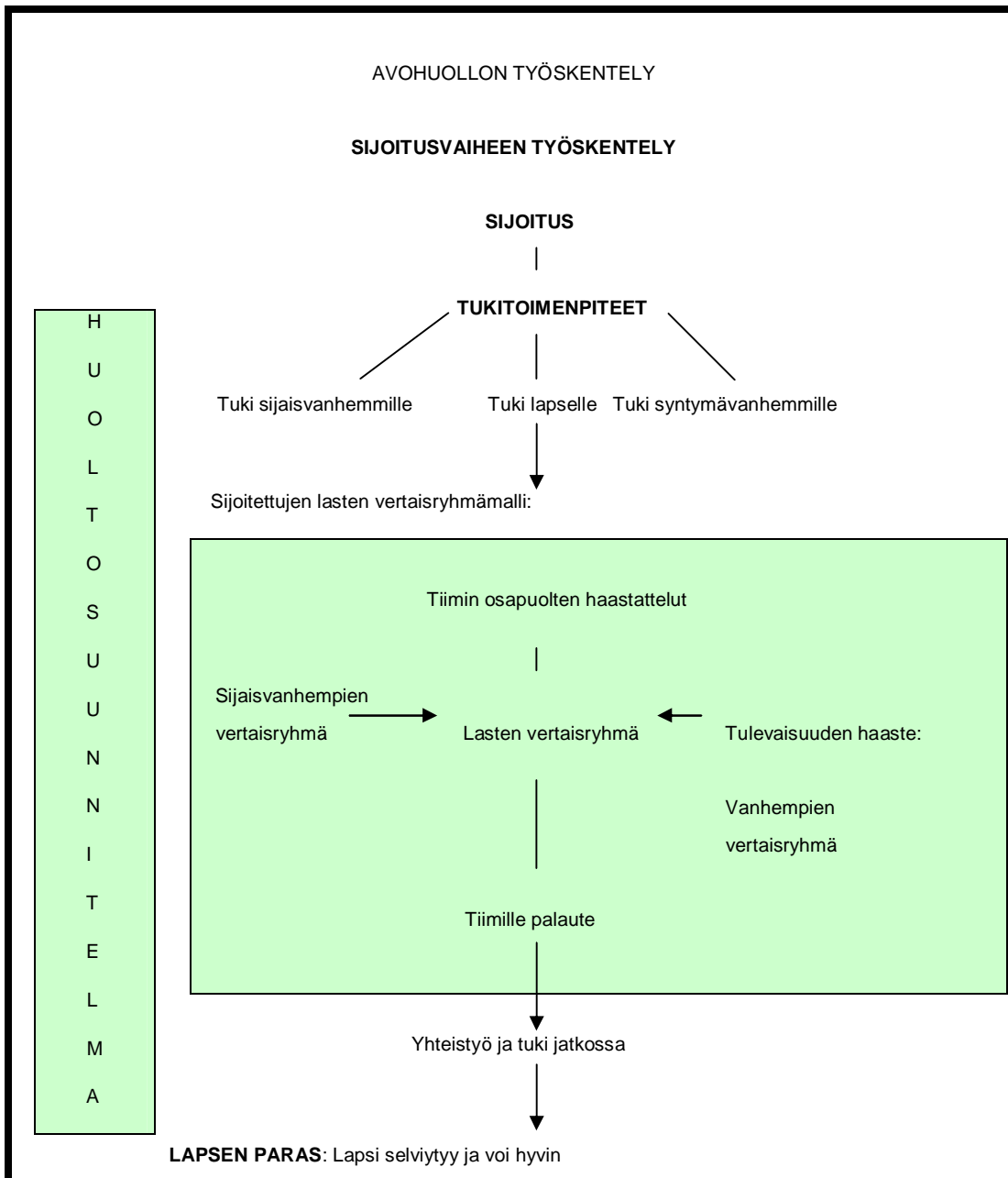
Perhesijoitus voi päättyä myös perhehoidon toimeksiantosopimuksen irtisanomiseen tai purkamiseen. Sen voi purkaa joko sijaisvanhemmat itse tai se voi tapahtua myös sosiaalilautakunnan aloitteesta. (Ahto & Mikkola 1999, 28–29; Lastensuojelulaki 2007.)

Perhehoitolapsen jälkihuolto ja itsenäistyminen

Yleensä perhehoitonuori tarvitsee vielä jonkinlaista henkistä tukea sekä talaudellista apua aloittaessaan omaa, itsenäistä elämää. Jos nuori itse on sitä mieltä, että haluaa tukea ja apua, lastensuojelun jälkihoitoa, on hän siihen oikeutettu. Jälkihuolto päättyy nuoren täyttäessä 21 vuotta tai aikaisemmin, jos asetetut tavoitteet on saavutettu. Vaikka lastensuojelutoimenpiteet päättyvät nuoren täyttäessä 21 vuotta, usein nuoret jatkavat yhteydenpitoa sijaiskotiin. Yhteydenpito säilyy lähes samankaltaisena kuin hoitoperheen omien aikuisten lapsien pitämä yhteys vanhempiin. (Ahto & Mikkola 1999, 29–30; vrt. Sijaishuollon neuvottelulautakunnan julkaisuja 18 2004, 26–27.)

4.3.4 Lastensuojeluprosessi kaaviona

Lastensuojeluprosessin päämääränä on mahdollisimman kattavalla tiedonkeruulla, suunnitelmallisuudella ja moniammatillisella arvioinnilla mahdollistaa lapsen tarpeet sekä tarvittavien palveluiden kohtaaminen. Tämän lisäksi on tärkeää rakentaa kestävä ja hyvä alku hoitosuhteelle sekä laadukkaalle työlle, jossa lapsi ja hänen läheisensä otetaan huomioon. (Sijaishuollon neuvottelulautakunnan julkaisuja 18 2004, 34.) Kuviossa 5 esitellään kaaviona lastensuojeluprosessin työkenttää.

KUVIO 5. Lastensuojeluprosessi kaaviona. (Välivaara 2004, 30.)

Kaavio on yksi malli, jonka avulla pyritään tukemaan sijoitettujen lapsien psykososiaalista kasvua. Kaaviossa nostetaan esiin myös vertaisryhmien merkitys lastensuojeluprosessissa. Lastensuojeluprosessissa vertaisryhmillä on merkittävä rooli. Niiden avulla pyritään antamaan psykososiaalista tukea. Tämä palvelumuoto on erityisesti pyritty suuntaamaan riskiryhmään kuuluville lapsille. Vertaisryhmätoiminta pyrkii ennalta ehkäisemään lapsen mahdollisten psyykkisten ja sosiaalisten ongelmien syvenemistä sekä edistämään lapsen selviytymistä

tarjoamalla hänelle tukea riittävän varhaisessa vaiheessa (Väliavaara 2004, 29). Vertaisryhmän tavoitteena on auttaa lasta rohkeasti kertomaan ja jakamaan huostaanottoon ja sijoitukseen liittyviä ajatuksia ja kokemuksia muiden saman asian läpikäyneiden kanssa. Omien tunteiden purkamisella toisille lapsille on hyötyä. Lapsen on erilaista purkaa tunteitaan ja asioitaan toiselle lapselle kuin aikuiselle. Tämän avulla lasta pyritään ohjaamaan tunneilmaisun ja itsesuojelun opettamiseen, omien selviytymiskeinojen löytämiseen sekä mahdollisuuteen kertoa omista ajatuksista ja kokemuksista. Vertaisryhmissä tarvitaan aikuinen ohjaaja, jonka tehtävänä on auttaa lapsia kertomaan tunteistaan erilaisten toiminnallisten menetelmien avulla. Ohjaajan tehtävänä on myös tukea lapsia. (Väliavaara 2004, 29.)

Sijaisvanhemmat tarvitsevat myös tukea vertaisryhmiltä. Tukea he tarvitsevat haastavassa tehtävässään, jotta pystyisivät itse auttamaan ja tukemaan apuatarvitsevaa lasta. Samassa tilanteessa olevilta toisilta sijaisvanhemmilta saatava vertaistuki on siksi merkittävää. Sijaisvanhempiryhmän yksi tarkoitus on tukea myös sijoitettujenlasten ryhmää. Lapsia tukee tämän lisäksi annetut palautteet ja jatkosuunnitelmat, joiden avulla pyritään takaamaan lapsille heidän kokemustensa kuuleminen sekä se, ettei tuen saaminen lopu vertaisryhmän päättymiseen. Sijoitetuille lapsille kehitellyt vertaisryhmät kuuluvat osana hyvin suunniteltuun lastensuojelu- ja sijaishuoltoprosessiin. (Väliavaara 2004, 29–31.)

5 Tutkittava ilmiö

5.1 Aiheen valinta ja rajaus

Olen valinnut tutkimukseni aihepiiriksi kasvatusvastuun ja siihen kiinteästi liittyvän kodin ja koulun välisen yhteistyön. Mielestäni myös yhteiskunnalla on oma osuutensa kasvattamisessa. Tämä innosti minua ottamaan mukaan tutkimukseen myös yhteiskunnan, jolla on oma vaikutuksensa kodin ja koulun välillä tehtävään yhteistyöhön sekä vallitsevaan kasvatusvastuuseen. Halusin valita sellaisen aihepiirin, josta myöhemmin olisi mahdollisimman paljon hyötyä minulle itselle tulevana opettajana. Tämän vuoksi rajasin tutkittavan ilmiön aiheen tarkastelun alakouluun. Paljon puhuttu kasvatusvastuu on kovasti mietityttänyt jo tulevan työnikin kannalta, kuinka se jakautuu eri osapuolten kesken. Mielestäni koulun ja kodin välisen yhteistyön merkitys on kasvanut ja se koetaan tällä hetkellä tärkeämmäksi kuin aikaisemmin. Halusin perehtyä aiheeseen, joka on kasvatusalan keskuudessakin ajankohtainen. Hienoa olisi, jos tekemästäni tutkimuksesta voisivat hyötyä muutkin. Erityisesti ne henkilöt, jotka haluavat tietää kodin, koulun ja yhteiskunnan välisestä yhteistyöstä tapaustutkimusluonteisesti ja myös ne, jotka ovat kiinnostuneita kehittämään kodin, koulun ja yhteiskunnan välillä tehtävää yhteistyötä.

Tutkimuksessani haluan selvittää yhden koulun opettajien mielipiteitä kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä sekä sitä, millaisena he kokevat kasvatusvastuun. Tarkoitukseni on myös selvittää, minkälaisena tämän koulun oppilaiden vanhemmat puolestaan kokevat kodin ja koulun välillä tehtävää yhteistyötä sekä kuinka he kokevat kasvatusvastuun. Koska kodin ja koulun välinen yhteistyö on riippuvainen myös yhteiskunnasta, tarkastelen tutkimuksessani yhden johtavan sosiaalityöntekijän sekä yhden perhehoitajapariskunnan mielteitä yhteiskunnan osuudesta lapsen kasvutuksessa, kasvatusvastuun asioissa sekä yhteistyöstä kodin ja koulun kanssa.

5.2 Laadullinen tutkimus ja taustatiedot

Tutkimusmenetelmänä on käytetty kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Sen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Tähän sisältyy ajatus siitä, että todellisuus on moninainen. Tutkimuksessa otetaan kuitenkin huomioon, että todellisuutta ei voi pirstoa

mielivaltaisesti osiin. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään tutkimaan kohdetta mahdollisimman tarkasti. Se on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedonhankintaa ja aineisto on koottu luonnollisissa, todellisissa tilanteissa. Tutkija ei voi myöskään sanoutua irti arvolähtökohdista, sillä arvot muovaavat sitä, mitä ja miten pyrimme ymmärtämään tutkimiamme ilmiöitä. Objektiivisuutta ei ole mahdollista saavuttaa perinteisessä mielessä, sillä tutkija ja se, mitä tiedetään, kietoutuvat saumattomasti toisiinsa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 152–155.)

Omiin taustasitoumuksiini on suuresti vaikuttanut luokanopettajankoulutus, joka muun muassa liittää minut niin kasvattajana kuin tutkijanakin kasvatustieteeseen. Oma elämä on kokonaisuudellaan luonut pohjaa tutkijan eettisille ja filosofisille perusoletuksille. Tulokseksi voidaan saada ehdollisia selityksiä johonkin aikaan ja paikkaan rajoittuen. Yleisesti todetaan, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa on pyrkimyksenä löytää tai paljastaa tosiasioita kuin todentaa jo olemassa olevia väittämiä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 152–155.)

Laadullisen tutkimuksen erityispiirre on juuri se, jossa ihminen yrittää ymmärtää omaa tai toisen kokemusta, ihmisten laajempia aikaansaannoksia tai yhteisön toimintatapoja. (Varto 1996, 26–27.) Tämä tutkimus on tapaustutkimus, jossa tutkittavana on pieni määrä tapauksia, joita pyritään analysoimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Sitä, mikä on tärkeää, ei määrää tutkija. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 153–155.) Tapaustutkimus on luonteeltaan yksityiskohtaista, intensiivistä tietoa yksittäisestä tapauksesta tai pienestä joukosta toisiinsa suhteessa olevia tapauksia. Kiinnostuksen kohteena ovat yksilön, ryhmän tai yhteisön prosessit. Tapausta tutkitaan luonnollisissa tilanteissa, joissa tavoitteena on tyypillisimmin ilmiöiden kuvailu. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 123.)

5.3 Tutkimustehtävät

Tutkimukselle asetettujen tavoitteiden pohjalta muodostui tutkimuksen varsinaiset tutkimustehtävät sekä näille tarkentavia alatehtäviä. Tutkimuksessa on tarkoitus selvittää kodin, koulun ja yhteiskunnan välillä tehtävää yhteistyötä sekä kasvatusvastuun jakautumista edellä mainittujen tahojen välillä. Tutkimustehtävät muotoutuivat seuraavanlaisiksi:

1. Kodin ja koulun välinen yhteistyö

1.1 Millaisena opettajat ja oppilaiden vanhemmat kokevat yhteistyön sekä siihen liittyvän kasvatusvastuun?

2. Yhteiskunnan osuus lapsen kasvun tukemisessa

2.1 Sosiaalityöntekijän ajatuksia yhteistyön toimivuudesta lapsen kasvussa yhteiskunnan velvoittamana

2.2 Sijaisvanhempien kokemuksia ja mielipiteitä yhteistyön toimivuudesta sekä lapen vastuun kantamisesta

3. Yhteistyön kehittämisen haaste

6 Tutkimuksen toteutus

6.1 Tutkimuksen aihepiirin valinta ja tutkimuksen eteneminen

Tutkimuksen tekemisen aloitin tammikuussa 2005. Sen tekeminen lähti liikkeelle omista kiinnostuksen kohteista. Paljon julkisestikin puhuttu kasvatusvastuu sai mielenkiintoni heräämään, kun usein pohtimiini asioihin en ollut löytänyt vastaustauksia. Keväällä 2005 valmistui proseminaaritutkielmani. Laajensin tutkimusaluettani ja jatkoin samasta aiheesta pro gradu - tutkielmaan. Sen tekemisen aloitin marraskuussa 2005.

Tällä vuosisadalla on työelämässä tapahtunut suuria muutoksia. Maataloustyöstä on siirrytty pääosin teollisuustyöhön. Tämä on vaikuttanut huomattavasti työkasvatukseen. Työhön ja työkasvatukseen vaikuttaa yhä laajemmassa osassa ihmiskuntaa taloudellisen kasvun ideologia. Sen mukaan aineellista tuotantoa on jatkuvasti lisättävä. Näin siksi, että tavaratuotannosta uskotaan koituvan monenlaista hyvää. Köyhyys ja kurjuus kaikkoavat. Aineellisten tarpeiden tyydyttäminen tuo hyvinvointia, jopa onnellisuutta. (Harva 1986, 144–145.) Osittain tällainen ilmapiiri on todella aistittavissa yhteiskunnasta, mutta tuoko se mukanaan pelkästään vain hyvää? Jatkuvan globaalin kehittymisen ja kilpailun nimissä unohtuu paljon pienempiä, mutta erityisen tärkeitä asioita koko yhteiskunnan ja koko maailman kannalta. Ajan henki on kiireistä ja työ vie paljon aikaa aikuisten ihmisten vapaa-ajasta. Kun työtä pidetään korkeana arvona, siitä tulee helposti myös ihmisen arvon mitta (Harva 1986, 152).

Yhteiskunnan peruspilareita on perhe, johon keskeisesti liittyy kasvatusta ja kasvatusvastuu. Erityisen huolestunut olen lapsissa, joiden huoltajat tai kasvattajat kätkeytyvät tuon maagisen kiire -sanana taakse ja silloin helposti perheissä kasvatusvastuu muuttuu muotoaan. Vastuuta lykätään kaikille mahdollisille tahoille, jotka ovat tekemisissä lasten kanssa ja tällä tavoin omaa vastuuta kavennetaan. Kouluilla on tärkeä rooli lapsen kasvussa ja myös kasvatustehtävässä; tukea lasten huoltajia vastuullisessa ja tärkeässä kasvatustehtävässä. Päävastuu lapsen kasvatuksesta kuuluu huoltajille. Kun huoltajat kantavat vastuunsa kasvatustehtävässä, niin se on hyväksi lapselle, perheelle, kouluille ja viime kädessä työn tulokset näkyvät koko yhteiskunnassa. (vrt. Eräsaari 2001, 390–393.)

Pohtiessani näitä asioita kiinnostuin siitä, minkälaisia vaihtoehtoja opettajalla on toimia käytännön tasolla yhteiskunnassa, jossa vallitsee kiire ja vastuun kantamista kartetaan sekä sitoutuminen koetaan vaikeaksi. Kuinka opettajat ja huoltajat kokevat kasvatusvastuun sekä kodin ja koulun välisen yhteistyön? Ovatko he halukkaita pitämään kiinni tärkeistä asioista yksilöiden sekä koko yhteiskunnan hyvinvoinnin edistämiseksi? Kuinka yhteiskunta tukee ja auttaa perheitä ja lapsia?

Aihepiirin selkiintyessä pääsin tekemään tutkimussuunnitelmaani. Helmikuussa 2005 tutustuin tutkimuskohteeseeni, erääseen Kanta-Hämeen kouluun sekä perehdyin teoriakirjallisuuteen. Observointi koulun tilaisuudessa tapahtui helmikuussa 2005. Maaliskuussa 2005 haastattelin koulun opettajia. Haastattelumenetelmänä käytin teemahaastattelua, jonka avulla pyrin luomaan tilanteista mahdollisimman luonnollisia. Maaliskuun alussa lasten koteihin lähetettiin oppilaiden mukana haastattelulomakkeet. Maalis- ja huhtikuussa tein näistä analysointeja, tulkintoja ja viimeistelyjä. Saadessani proseminaarittyön valmiiksi, jatkoin tutkimustyötäni pro gradu -tutkielmaksi heti marraskuussa 2006.

Samasta aihepiiristä, kodin ja koulun yhteistyöstä, on aikaisemmin tehty laajojakin tutkimuksia, joihin perehdyin tarkemmin vuoden 2006 alkupuolella. Vuoden alussa sovin sosiaalityöntekijän sekä perhehoitajien tutkimukseen mukaan tulemisesta. Haastattelin heitä maalis- ja huhtikuussa 2006. Huomasin, kuinka luontevaa oli aloittaa analyysin teko samalla kun vielä keräsin aineistoa. Tutkijana pystyin tällä tavoin samaan aineistosta paremman kokonaiskuvan. Samanaikaisesti perehdyin ja työstin tutkimuksen teoripohjaa. Haastattelujen litteroinnin aloitin toukokuussa 2006. Kesän ajan tutkimuksen tekeminen oli tauolla. Tutkimuksen aineisto- ja teoritiedot jäivät hautumaan ja muhimaan kesän kuumien kuukausien ajaksi. Syksyllä jatkoin tutkimuksen tekemistä haastattelujen litteroinneilla. Litteroitua haastatteluaineistoa johtavan sosiaalityöntekijän sekä perhehoitajien haastatteluista kertyi kaiken kaikkiaan 41 sivua.

Keväällä 2007 perehdyin tarkemmin pohtimaan ja työstämään haastatteluaineistojen analyysiä sekä johtopäätöksiä. Tämän jälkeen tein tutkimuksen tulosten yhteenvetoa sekä pohdin tutkimuksen tarkoitusta ja luotettavuutta. Tutkimus valmistui huhtikuussa 2007.

6.1.1 Tutkittava koulu

Tutkimuskohteenani on yksi Kanta-Hämeen kouluista. Kohdejoukko on valittu tarkoin saamieni asiantuntija tietojen mukaan. Koulussa on kolme yhdysluokkaa, kussakin luokassa on aina yksi luokanopettaja. Yhteensä koulussa on 38 oppilasta, joista 9 oppilasta on maahanmuuttajia.

Koululla on käytössä monipuolisesti erilaisia kodin ja koulun välistä yhteistyötä kehittäviä ja ylläpitäviä toimintoja. Koulussa järjestetään mm. vanhempainvartteja kaksi kertaa lukuvuodessa, vanhempainiltoja ja teemailtoja muutaman kerran kouluvuoden aikana. Opettajat pitävät myös vanhempien koulukahvituksia joka toinen viikko, iltaisin ja aamuisin, sekä koululla on toiminut vanhempien toimikunta. Toimikunnan osuus on viime vuosien ajan ollut kuitenkin varsin vähäistä.

Tutkimuskohteessa, Kanta-Hämeen koulussa, toteutetaan opettajien voimavarojen mukaan Epsteinin yhteistyömallia. Koululla pyritään rakentamaan ja kehittämään kodin ja koulun välistä yhteistyötä hyväksi havaitun Epsteinin mallin mukaisesti. Orjalliseen mallin toteuttamiseen koulu ei kuitenkaan ole ryhtynyt.

6.1.2 Johtava sosiaalityöntekijä

Yhteiskunnan osuus lapsen kasvussa ja kasvatusvastuun kantamisesta ei aina ole niin selkeästi havaittavissa. Yhteiskunnan vastuualue leviää hyvin laajalle sektorialueelle. Mielestäni tutkimukseen oli tärkeää saada mukaan yhteiskuntaa edustava työntekijä, jolla olisi kokemusta ja asiantuntijuutta yhteiskunnan roolista lapsen kasvussa. Halusin rajata alueen Kanta-Hämeeseen, koska tutkimukseeni aiemmin valittu koulu sijaitsee Kanta-Hämeen alueella. Tutkimuksestani kiinnostui kokenut johtava sosiaalityöntekijä. Työtään Kanta-Hämeen lapsien ja perheiden hyvinvoinnin parantamiseksi hän tekee alueella toimivassa sijaishuoltotoimistossa.

6.1.3 Perhehoitajat

Mielestäni tutkimus tarvitsi myös toisenlaista näkökulmaa yhteiskunnan toiminnasta kasvatusvastuun ja kasvatuksen kantamisesta. Opettajan näkökulmasta ajateltuna kodin ja koulun välillä tehtävä yhteistyö on niin konkreettista ja joka päiväistä tekemistä, jota jokainen luokanopettaja on velvoitettu tekemään. Tästä syystä koin tärkeäksi ottaa tutkimukseeni mukaan myös perhehoitajapariskunnan, jotka antavat oman asiantuntevan panostuksensa tähän

tutkimukseen. Perhehoitajat ovat kiinteästi yhteydessä sijoitettujen lasten kouluihin ja siellä työskenteleviin opettajiin. Tutkimuksen perhehoitajapariskunta on valittu tutkimukseen osittain myös heidän fyysisen sijaintinsa puolesta, koska tekevät työtään Kanta-Hämeessä. Toiseksi, heidät valittiin tutkimukseen heidän kiinnostuksensa perusteella tätä tutkimusta kohtaan.

6.2 Aineiston keruu

Keräsin tutkimusaineistoa haastattelujen, observointien ja haastattelulomakkeiden avulla. En pyrkinyt testaamaan mitään olemassa olevaa teoriaa tai hypoteesia, vaan tarkoitukseni on selittää, luoda uutta ja kenties odottamatonta tietoa kodin, koulun ja yhteiskunnan välisestä yhteistyön toimimisesta sekä sen kehittämistä. Aineistoa keräsin haastattelemalla koulun kolmea opettajaa sekä lähetin avoimenhaastattelulomakkeen jokaisen koulun oppilaan kotiin vanhempien täytettäväksi. Lisäksi olin observoimassa yhdessä kodin ja koulun yhteistyötä kehittävässä tilaisuudessa, jotta pystyisin tutkijana jollain tapaa itse osallistumaan ja näkemään kodin ja koulun välisen yhteistyön toimivuutta. Yhteiskunnan osuutta tässä yhteistyössä tutkin haastattelemalla Kanta-Hämeessä toimivaa johtavaa sosiaalityöntekijää sekä haastattelin yhtä perhehoitajana toimivaa pariskuntaa.

Haastattelumenetelmänä luokanopettajille, johtavalle sosiaalityöntekijälle sekä perhehoitajapariskunnalle oli joustava teemahaastattelu. (Ks. liitteet 1, 3 ja 4.) Haastattelun aihepiirit, teema-alueet, olivat etukäteen määrätty. Menetelmästä puuttui kuitenkin strukturoidulle haastattelulle tyypillinen kysymysten tarkka muoto ja järjestys. Haastattelijana varmistin, että kaikki etukäteen päätetyt teema-alueet käydään haastateltavien kanssa läpi, mutta niiden järjestys ja laajuus vaihtelivat haastattelusta toiseen. Pyrin haastattelussa teema-alueiden järjestyksen ja laajuuden avulla antamaan haastattelulle mahdollisuuden syventyä ja sillä tavoin olla haastateltavan näköinen. Haastattelijana minulla oli tukilista käsiteltävistä asioista, ei kuitenkaan valmiita kysymyksiä. (Eskola & Suoranta 1998, 87–88.)

Lasten vanhempiin otin yhteyttä kirjeitse, missä heille kerrottiin tutkimuksesta, sen kulusta sekä sen tarkoituksesta. Kirjeen lopussa oli tämän tutkimuksen kannalta tärkeä kohta, johon oppilaiden huoltajat saivat valita haluavatko he antaa omat vastauksensa tämän tutkimuksen käyttöön vai eivät. Olin laatinut kysymyksiä oppilaiden huoltajille valmiiksi aiheesta ja sama aihe oli keskeisenä myös

tutkimuskohteessani, Kanta-Hämeen koulussa. Päätimme yhdistää kyselyt, jotta saisimme mahdollisimman kattavan ja luotettavan tuloksen. Vanhemmille lähetettävät haastattelut olivat pääosin puolistrukturoituja haastatteluja. (Ks. liite 2) Haastattelussa kysymysten muoto ja järjestys oli kaikille sama. Puolistrukturoidussa haastattelussa ei käytetä valmiita vastausvaihtoehtoja, vaan haastateltava saa vastata annettuihin kysymyksiin tai väittämiin omin sanoin. (Eskola & Suoranta 1998, 87.)

Vanhempien haastatteluissa oli osittain myös täysin strukturoituja haastatteluosia, joissa kuitenkin kysymysten muotoilu ja järjestys olivat kaikille samanlaiset. Tällaisen järjestelyn perustana on ajatus siitä, että kysymyksillä on sama merkitys kaikille. Myös vastausvaihtoehdot olivat valmiit; haastattelijä pyytää vastaajaa valitsemaan esillä olevista vastausvaihtoehdoista itselleen kaikkein sopivimman. Tilanne vastaa kyselylomakkeen täyttämistä ohjatusti. (Eskola & Suoranta 1998, 87.)

Haastattelujen avulla pyrin saamaan selville, mitä henkilöt ajattelevat, tuntevat ja uskovat. Ne kertovat miten haastateltavat kokevat kodin ja koulun välisen yhteistyön sekä kasvatusvastuun. Tämän lisäksi yhteiskuntaa edustavat haastateltavat avarsivat yhteiskunnan osuutta kodin ja koulun välisessä yhteistyössä sekä siitä, kuinka yhteiskunta on mukana perheiden kasvatusasioissa. Mielestäni oli myös tärkeää havainnoida observoimalla kodin ja koulun yhteistyötä ylläpitävää tilaisuutta, jonka avulla sain tietoa siitä, toimivatko ihmiset niin kuin he sanovat toimivansa. Sain tietoa myös siitä, kuinka kodin ja koulun välinen yhteistyö toimii yhdellä Kanta-Hämeen koululla. On kuitenkin otettava huomioon observoinnin lyhyt ajanjakso. Havainnointi oli jokseenkin osallistuvaa havainnointia, jossa tutkijana osallistuin toimivana yksilönä mahdollisuuksien mukaan luonnollisiin kenttätilanteisiin. Koska tutkijana observoin toisaalta myös sitä pitääkö ihmisten sanomiset paikkaansa, joka oli luotettavuuden kannalta merkityksellistä, havainnoitsijana tuli muistaa tutkijan rooli, jotta ei jäänyt huomaamatta joitain tutkimuksen kannalta oleellisia asioita. Tutkijana tein observoinnista vapaita muistiinpanoja. (Eskola & Suoranta 1998, 99–102.)

6.3 Aineiston analyysi

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineiston analyysi kulkee tutkimuksen mukana toisaalta jo aineistoa kerätessä. Analyysin tekeminen ei tapahdu ainoastaan tutkimusprosessin yhdessä vaiheessa, vaan aineistoa kerätään, analyysoidaan ja työstetään osittain samaankin aikaan. (Hirsjärvi, Remes &

Sajavaara 2003, 208.) Keräsin tutkimusaineistoa eri ajankohtina, jotka toteutin niin teemahaastatteluin, kyselyin kuin observoimallakin. Samanaikaisesti aloitin analysoimaan aineistoa ja pyrin löytämään aineiston keräämiseen olennaista tietoa eri menetelmin. Tutkijan on tärkeä tuntee tutkimuksen aineisto, jotta sen monipuolinen ymmärtäminen olisi mahdollista. Tämän vuoksi aloitin aineiston analyysin osittain jo silloin, kun vielä keräsin aineistoa. Analyysin avulla pyrin ymmärtämään keräämääni aineistoa sekä tekemään niistä päätelmiä. (vrt. Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2003, 210; Eskola & Suoranta 1998, 152.)

Huolellisemman ja tarkemman analyysin teon aloitin aineiston ollessa melkein kokonaan kerätty. Oli helpompi edetä analyysin teossa, kun aineistoa kerätessä oli jo aloittanut analyysin tekemisen ja löytänyt aineistosta yhtymäkohtia ja samankaltaisuuksia. Aineiston käsittelyn aloitin purkamalla nauhoitetut haastattelut sana sanalta litteroiduksi muodoksi. Tutkijana pyrin säilyttämään litteroinnissa haastattelujen totuuden mukaisuuden analyysin tekoa varten. Tarkemman analyysin teon aloitin teemahaastatteluiden teemoittamisella. Värikynien avulla alleviivasin litteroiduista haastatteluista tiettyihin teemoihin liittyvät alueet. Valitsemani teemat pyrin nostamaan esiin niin, että ne avaisivat tutkimustehtäviä. Käytin seuraavia teemoja analyysin tekemisessä:

- yhteistyön toimivuus
- vastuun kantaminen
- omat kokemukset ja ajatukset
- yhteistyön kehittäminen

Teemoittelun jälkeen pyrin ymmärtämään ja löytämään aineistosta olennaisen tiedon juuri tätä tutkimusta varten. Tämän seurauksena poimin teemaotsikoiden alta tutkimustehtävien kannalta merkityksellisen ja hyödyllisen tiedon. Laadullisen tutkimuksen erityispiirre on juuri se, joissa ihminen yrittää ymmärtää omaa tai toisen kokemusta, ihmisten laajempia aikaansaannoksia tai yhteisön toimintatapoja. (Varto 1996, 26–27.)

Vanhempien vastaukset luokittelin ensin asiakokonaisuuksittain vrt. teemoittelu. Tämän jälkeen analysoin aineistoa tyypittelyn avulla. Tyypittelyn avulla pyrin etsimään vastausjoukosta samankaltaisuuksia. Tyypittelyssä on kysymys aineiston ryhmittelystä tyypeiksi, selviksi ryhmiksi

samankaltaisia tarinoita (Eskola & Suoranta 1998, 182). Tyypittelyn tarkoituksena on myös jäsentää aineistoa mielenkiintoisella ja kuvaavalla tavalla niin, että aineiston taloudellisuus tulee huomioiduksi. (Eskola & Suoranta 1998, 182.) Observoinnista tekemäni muistiinpanot teemoittelin värien avulla eri teemoihin, jotka valaisisivat tutkimustehtäviä. Tämän lisäksi tein lisähuomioita ja muistiinpanoja marginaaleihin, joiden avulla pyrin jäsentämään ja syventämään aineistoa suhteessa tutkimustehtäviin. Observoinnista tehtyjä analyysejä peilasin muuhun kerättyyn ja analysoituun aineistoon. Observoinnin tarkoituksena oli saada mahdollisimman totuudenmukaista tutkimusaineistoa, joka lisäisi samalla muun muassa tutkimuksen luotettavuutta.

7 Tutkimustulokset

Tutkimuskohteena olevan koulun näkemyksen mukaan yhteistyötoiminta on tehokkainta, kun lähtökohtana on jaetun vastuun ja kumppanuuden periaate. Teemahaastatteluista esiin nousivat opettajien omat kokemukset kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä sekä siitä, kuinka he kokivat oman roolin nyky-yhteiskunnassa opettajina. Saman koulun opettajat kokivat hieman eritavoin yhteistyön toimivuutta. Kaikki olivat kuitenkin sitä mieltä, että kodin ja koulun välinen yhteistyö on tärkeää ja kaikkia osapuolia rakentavaa. Jokaisella opettajalla oli vahva mielipide siitä, että kasvatusvastuu kuuluu lasten vanhemmille tai huoltajille. Koulun tehtävänä kasvatusvastuussa on tukeminen.

7.1. Opettajien näkemyksiä yhteistyön toimivuudesta kodin ja koulun välillä

Kanta-Hämeen koulussa yhteistyön hyvänä puolena ja rikkautena opettajat kokivat erilaiset ihmistyypit. Tässä yhden opettajan osuva ja selittävä syy, miksi ihmistyypit rikastuttavat kodin ja koulun välistä yhteistyötä.

Toiset ihmiset ovat luonteeltaan hyvinkin oma-aloitteisia ja heidän kanssaan yhteistyö sujuu siltä osin helpommin kuin vanhempien, jotka ovat hyvin haluttomia pitämään yhteyttä koulun ja kodin välillä.

Opettajat kokivat, että juuri oppilaiden vanhemmat ovat yhteistyössä se erinomainen asia. Kaikki olivat sitä mieltä, että suurimpaan osaan oppilaiden vanhemmista oli helppo ottaa yhteyttä. Kuitenkin oli havaittavissa, että vanhempien suhtautumisessa yhteistyöhön koulun kanssa, koettiin eroavan osittain toisistaan. Syynä tähän pidettiin oppilaiden ikää, mitä vanhempi oppilas oli, niin sitä huonommin heidän vanhempansa olivat yhteydessä kouluun. Vanhempien oppilaiden välillä koettiin myös selkeää kahtiajakoa tyttö- ja poikaoppilaiden välillä. Koettiin, että poikaoppilaiden vanhemmat eivät ole juurikaan kiinnostuneita yhteistyöstä koulun kanssa, joka näkyi siinä, ettei yhteisiin tilaisuuksiin osallistuta, eikä kouluun tai opettajiin ole kiinnostusta ottaa yhteyttä. Jos koulusta otetaan yhteyttä kotiin päin, tällaiset vanhemmat koetaan olevan hyvin vastahankaisia.

Hyvänä asiana opettajat kokivat kuitenkin nykyiset, monipuoliset kommunikointivälineet. Oppilaiden vanhempiin on helppo ja matala kynnyksellä ottaa yhteyttä sähköpostilla, puhelimilla, tekstiviesteillä, tutuilla reissuvihkoilla jne. Mahdollisuuksien määrä on todella kasvanut, joka koettiin koululla hienona asiana. Opettajat kertoivat, että vanhemmat kyselevät omilta lapsiltaan kuulumisia koulupäivistä ja vanhemmat luottavat lasten puheisiin. Osalle vanhemmista riittää lapsen suusta kuultu tieto, että kaikki on koulussa hyvin.

Kaikesta huolimatta yhteistyö kodin ja koulun välillä toimii pääosin hyvin ja rauhallisella lähestymistavalla. (M1)

Halavan (2004) tekemän tutkimuksen mukaan suomalaiset voidaan jakaa neljään eri ihmis- tai kansanryhmään. Ensimmäinen ryhmä on ns. *perinne-elämäntapa* ryhmä, joka elää ulkoisissa puitteissa ”menneessä”, jota ei enää ole olemassa. Toinen ryhmä on *muutoksen ja vastuun* elämäntyylin ryhmä, joka elää yhteiskunnallisesti vahvasti moraaliseettisesti suuntautuneena. Joukko, josta tulee paljon vastuunkantajia. Kolmas ryhmä on *mukavuussuomalaisten* joukko, joka elää hakien pysyvää, jatkuvaa mukavuutta ja nautintoa narsistisesti itselleen ja joilla on henkisyys minimissään. Viimeinen ryhmä elää elämyksellisesti *ilmiösuomalaisella* tyylillään viihteellisesti suuntautuen.

Opettajat kokevat tällaiset erilaiset persoonat ja luonnetyytit arvokkaina kodin ja koulun välistä yhteistyötä tehdessä. Koululla yhteistyön laatu ja määrä pohjautuvat hyvin pitkälle jokaisen opettajan omaan motivaatioon ja työpanostukseen rakentaa yhteistyötä. Kuitenkin opettajat yhdessä luovat koululle toimivat, mielekkäät ja sopivat yhteistyömuodot yhdessä lasten vanhempien kanssa, jolloin erilaiset persoonat ja luonnetyytit tulee myös huomioida.

Koulun opettajat ovat aktiivisesti pyrkineet kehittämään yhteistyötä kodin ja koulun välillä ja siksi ovatkin tehneet muun muassa erilaisia tilastoja koulun oppilaiden vanhempien osallistumismääristä vuonna 2004. Seuraavat tiedot perustuvat tehtyihin tilastotietoihin. Vanhempaintoimintaan osallistuminen Kanta-Hämeen koululla on pyritty järjestämään moninaisin tavoin. Yhteisiin vanhempainiltoihin osallistuu keskimäärin yli 51 prosenttia ja vajaat 49 prosenttia vanhemmista taas eivät osallistu. Opettajien mielestä prosentit voisivat olla paremmat mutta poissaolevien

joukko, joka muodostuu toistuvasti samojen lasten vanhemmista huolestuttaa heitä enemmän. Poissaolevien vanhempien asenteet eivät voi olla näkymättä heidän lastensa kouluasenteissa.

Vanhempainvartit on koettu koululla todella positiivisena yhteistyömuotona. Käytännössä kaikki vanhemmat tulevat vanhempainvartteihin. Opettajat uskovat, että syynä on varmasti se, että vain heidän lapsensa asioita käsitellään yhdessä lapsen kanssa, eikä muita vanhempia ole mukana. Usein kylläkin isät pysyvät poissa, 80–90 prosenttisesti, yhteistyötoiminnoista. Vanhempaintoimikunta ja sen mahdollisuudet ovat jääneet hyvin vähäisiksi useiden aktiivisten vanhempien muutettua koulun lähistöltä pois. Vanhempaintoimikuntaa on pyritty elvyttämään uudelleen henkiin, mutta elvytys ei ole teettänyt suurtakaan tulosta. Opettajat järjestävät koulukahvituksia koululla, joka toinen viikko, keskiviikkoisin vuorotellen aamuin ja illoin. Ne ovat vetäneet osallistujia vaihtelevasti. Kahvihetkissä mukana ovat koulun opettajat sekä oppilaiden vanhempia. Kaksi kertaa myös lapset ovat olleet mukana aamukahvilla ja silloin vanhempia oli selvästi enemmän mukana.

Koulun tukena yhteistyössä toimii myös aktiivinen tukiverkosto, joka koostuu sosiaalityöntekijästä, koulupsykologista, terveydenhoitajasta, opettajista sekä myös vanhemmilla olisi mahdollisuus osallistua työryhmän kokoontumisiin ja keskusteluihin. Vanhempia ei tukiverkoston toimintaan paljoakaan osallistu. Koululla käytäntö on toiminut noin kymmenen vuoden ajan ja oppilashuoltoryhmä kokoontuu säännöllisesti kerran kuukaudessa, mutta tarvittaessa myös useammin.

7.2. Opettajien voimavarat tehdä yhteistyötä

Kaikilta koulun opettajilta löytyy mielenkiintoa ja motivaatiota tehdä yhteistyötä kodin ja koulun välillä. Kaikki työ yhteistyön ylläpitämiseksi ja rakentamiseksi ovat lähtöisin opettajien omasta motivaatiosta, johon vaikuttavat heidän mielenkiintonsa, halu tehdä työtä, aikaisemmat kokemukset ja taustat. Opettajat toimivat ja kehittävät kodin ja koulun välistä yhteistyötä omasta valinnastaan. Koulun opettajat kokivat yhteistyön kehittämisen suurelta osin vapaaehtoiseksi työksi. Kukaan opettajista ei kokenut uupumusta toimia lasten parhaaksi, pitämällä yhteyttä lapsen vanhempiin. Yhteistyöstä katsottiin olevan hyötyä kaikille osapuolille.

Se on oikea avain ongelmien ratkaisemiseksi ja salaisuuksien paljastumiselle.(M 2)

Opettajat uskoivat yhteistyön avaavan sellaisiakin pulmallisia vyyhtejä, jotka muuten jäisivät avaamatta. Tämä helpottaa opettajia suhtautumaan ymmärtäväisemmällä tavalla oppilaan oppimiseen ja kokonaisvaltaiseen kasvuun. Koulun opettajat näkivät tärkeimpänä päämääränä lapsen edun yhteistyössä. He uskoivat myös, että ajan henki vaikuttaa suuresti siihen, kuinka arvokkaana kulloinkin yhteistyötä pidetään. Koulussa selkeät säännöt ja rajat auttavat opettajia jaksamaan ja tuovat muutenkin selkeyttä opetustoimintaan. Tutkimuksen perusteella voidaan todeta koulun opettajien olevan esimerkillisesti mukana myös muissa oppilaan elämään liittyvissä asioissa kuin pelkästään oppiaineiden opettamisessa.

Opettaja on koulussa, halusipa tai ei, muutakin kun vain oppiaineiden opettaja. Omalla olemuksellaan ja opetuksellaan opettaja vaikuttaa oppilaiden minäkuvaan, asenteisiin sekä mielenterveyteen. Opettajan vaikutus oppilaisiin voi olla suotuisaa tai epäsuotuisaa. Suomessa peruskoululaki ja asetus määräävät, että peruskouluissa pyritään kasvattamaan oppilaista itsenäisiä, luovia, vastuuntuntoisia, yhteistyökykyisiä, tasapainoisia, hyväkuntoisia ja rauhantahtoisia yhteiskunnan jäseniä. (Uusikylä 2003, 116-117.)

7.3 Vanhempien näkemyksiä kasvatusvastuusta ja yhteistyöstä koulun kanssa

Huoltajille osoitettuun kyselyyn vastasi 20 huoltajaa 38:sta koulun oppilaan huoltajasta. Kyselyn olimme jakaneet yhdessä koulun opettajien kanssa viiteen eri teema-alueeseen, jotka osaltaan palvelivat sekä koulun tarpeita että tätä tutkimustani. Teema-alueet olivat kasvatusvastuu, koulun opetussuunnitelma, kodin ja koulun yhteistyö, yhteiset toiminnot koulussamme sekä tiedotus ja tiedonkulku.

7.3.1 Kasvatusvastuu

Kyselyyn vastanneet huoltajat olivat sitä mieltä, että päävastuu lasten kasvattamisesta kuuluu vanhemmille. Joukosta löytyi kuitenkin yksi vastaaja, joka piti kasvatusta monimutkaisena ideana, mutta päätyi kuitenkin lopulta samaan tulokseen kuin muutkin vastanneet – vastuu kuuluu vanhemmille. Suurin osa vastanneista vanhemmista koki saavansa riittävästi tukea koululta lastensa

kasvatukseen. Vain kaksi huoltajaa oli sitä mieltä, ettei koulu tue heitä riittävästi kasvatustehtävässä. Joukossa oli myös yksi tyhjäksi jäänyt vastauskohta, jonka jätin tulkitsematta. Vanhemmilla on yleisvastuu lapsensa hyvinvoinnista, maailman orientoitumisen laadusta ja itseytymisen edellytyksistä – siis vanhemmuus toteutuu yleisvastuun tilanteissa (Värri 1997, 173).

Suurin osa oppilaiden vanhemmista koki lastensa kasvattamisen vaikeana nyky-yhteiskunnassa. Useat kokivat, että yhteiskunnassa vaaditaan kasvatukselta paljon, joka luo vanhemmille paineita kasvattaa omia lapsiaan. Muutama vanhemmista koki kasvattamisen olevan paineiden keskellä kuitenkin antoisaa. Vaikeina asioina kasvattamisessa koettiin muun muassa lasten vaikeat ikävaiheet sekä yksinhuoltajuus. Medialla koettiin olevan myös vaikutusta yhteiskunnan yleiseen mielipiteeseen ja käsityksiin kasvatuksesta. Osa vanhemmista koki median roolin negatiiviseksi asiaksi lasten kasvatuksessa.

Lapset joutuvat liian pieninä/nuorina alttiiksi informaatiolle ja suoranaiselle turmelulle, joka ei lasten maailmankuvaan kuulu: netti, tv ym.. Yhteiskunnassa arvotyhjiö.

Yhteiskunnassa vallitsevia peruskoordinaatteja ovat mediat, kulutus, kulttuuriteollisuus, kansainvälisyys sekä kaupunki. Nuoret sosiaalistuvat jo hyvinkin nuorina yhteiskunnassa pinnalla oleviin trendeihin, jotka samalla toimivat epävirallisina kasvattajina. Näiden vetovoima on vienyt niin kouluilta kuin perheiltäkin merkitystä keskeisimpinä oppimisympäristöinä. (Värri, 1997, 119.)

Tutkimuksessa viiden vastanneen vanhemman mielestä kasvattaminen nyky-yhteiskunnassa tuntui helpolta. Muutaman mielestä kasvattaminen koettiin vaihtelevana – toisinaan vaikeaksi ja toisinaan taas helpommaksi. Vaikuttavana tekijänä koettiin myös perheen erilaiset elämänvaiheet.

7.3.2 Kodin ja koulun yhteistyö vanhempien näkökulmasta

Vanhemmat kokivat kodin ja koulun välisen yhteistyön pääsääntöisesti oman lapsensa asioiden keskustelemisena. Suurin osa mainitsikin juuri tämän seikan, kun oppilaiden huoltajilta kysyttiin, mitä yhteistyö kodin ja koulun välillä heidän mielestään oli. Huoltajien mielestä kodin ja koulun välinen yhteistyö on muun muassa:

Yhteisiä keskusteluhetkiä, yhteydenottoja, tarpeen mukaan tiedottamista, kuulumisia.

Vanhempien ja opettajien keskustelut lapsen onnistumisesta ja ongelmista.

Kerrotaan koulukuulumiset, missä parantamista, niin yritetään yhdessä.

Lasta koskevissa asioissa on hyvä keskustella myös koulun kanssa.

Vain muutamat vanhemmat mainitsivat, että kodin ja koulun välinen yhteistyö sisältäisi jotain muutakin kuin oman lapsen asioiden hoitamista.

Se on vanhempien pitämistä ajan tasalla koulun asioista, sekä lapsen edistymisestä opintojen ja kasvun / kehityksen alueella.

Vanhemmat kokivat koulun roolin yhteistyössä tukijana ja auttajana. Yhtä vastaajaa lukuun ottamatta yhteistyö koettiin vanhempien omien toiveiden mukaiseksi. Kuitenkin kaikki kyselyyn vastanneet huoltajat olivat sitä mieltä, että kodin ja koulun välinen yhteistyö on tarpeellista. Se koettiin tärkeäksi ja hyödylliseksi pääosin juuri lasta koskevan tiedotuksen vuoksi. Vanhemmat kokivat tiedonkulun olevan puolin ja toisin rakentavaa lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta. Vastauksissaan vanhemmat korostivat sekä positiivisten että negatiivisten asioiden tiedottamisen tärkeyttä.

Kaikki kyselyyn vastanneet vanhemmat pitivät yhteydenottoa koululle helppona. Helpoksi se koettiin pääasiassa opettajien mukavan, luotettavan ja avoimen persoonan vuoksi. Suurin osa vanhemmista mainitsi, että opettajan kanssa oli helppo keskustella. Tällainen asetelma informoi vankasta ja hyvästä yhteistyöperustasta. Se ei ole itsestään selvyys, vaan on vaatinut opettajien halua ja kiinnostusta rakentaa hyvä perusta kodin ja koulun yhteistyölle. Usein uuttera pohjatyo kantaa hedelmää ja helpottaa myöhempiä ponnisteluja asioiden eteen. Tästä viestittää myös erään vanhemman vastaus, jossa käy ilmi koulun positiivinen panostus yhteistyöhön:

Se että koulun taholta on toivottu yhteistyötä.

Yhteydenotto koettiin helpoksi myös hyvien ja monipuolisten kommunikointivälineiden ansiosta. Useat vanhemmat mainitsivat ottavansa yhteyttä kouluun puhelimitse. Yhteyttä vanhemmat ja opettajat pitävät yllä myös tekstiviesteillä, sähköpostilla, reissuvihkolla sekä keskustelemalla koulun tiloissa. Vanhemmista 85 prosenttia ilmoitti pitävänsä yhteyttä itse kouluun päin. Vanhemmat ottivat yhteyttä pääsääntöisesti lapsensa omaan luokanopettajaan, muutamat sen lisäksi myös koulun rehtoriin. Kouluun vanhemmat ottivat yhteyttä oppilaan tiedotusasioissa tai oman lapsen kuulumisia kysellessä.

7.3.3 Vanhempien ajatuksia koulun yhteisistä toiminnoista

Kyselyyn vastanneista huoltajista 70 prosenttia oli sitä mieltä, että erilaiset tapahtumat koululla olivat lisänneet heidän kiinnostustaan koulua kohtaan. Koulun yhteiset tapahtumat vanhemmat kokivat pääosin tärkeiksi tutustumistilaisuuksiksi sekä kodin ja koulun yhteistyötä rakentaviksi. Vastanneiden vanhempien joukosta 20 prosenttia koki yhteiset koulun tapahtumat myös tavanomaisiksi. Muutaman vanhemman mielestä koulun tilaisuudet koettiin myös hauskoina. Vanhemmista ainoastaan yksi oli sitä mieltä, että koulun järjestämät tilaisuudet olivat muodollisia. Tämä viestittää siitä, että kodin ja koulun välinen yhteistyö toimii pääsääntöisesti, kaikki osapuolet mukaan lukien, oikeita päämääriä kohti. Koulun järjestämien tilaisuuksien takana on kauas kantoinen pyrkimys rakentaa yhteistyön avulla lapsen kasvua ja oppimista kokonaisvaltaisesti eteenpäin.

Koulun järjestämiin tilaisuuksiin vanhemmat osallistuivat hyvin vaihtelevasti. Suurin osa vanhemmista ilmoitti käyvänsä ainoastaan tilaisuuksissa, jotka keskittyivät pääsääntöisesti heidän omaan lapseensa ja olivat luonteeltaan dialogeja opettajan kanssa. Koulun juhlat olivat myös tilaisuuksia, joihin vanhemmat mielellään tulivat mukaan. Pieni joukko, vain 20 prosenttia vastanneista vanhemmista, tuntui osallistuvan useampiin ja eriluonteisiin koulussa järjestettäviin tilaisuuksiin; diskovalvontaan, tiedotus- ja keskustelutilaisuuksiin koululle, vanhempain-toimikunnan toimintaan, aamu- ja iltapäivän kahvituksiin, myyjäisiin, koulun juhliin, vanhempainiltoihin ja -vartteihin muita vanhempia aktiivisemmin. Tämä oli selkeästi nähtävissä myös käytännön observointi havainnoista. Osallistuvien vanhempien joukko oli hyvin pieni yhteisiä asioita koskevassa koulun tiedotustilaisuudessa. Yhteisesti koululla käsiteltäviä asioita vanhemmat pitivät tärkeinä, mutta aikaa ei tuntunut olevan riittävästi niihin osallistumiseen. Tämä oli havaittavissa sekä haastattelujen että observointien perusteella. Vanhempien muu elämä vie aikaa ja

energiaa ja siten lasten yleiset kouluasiat eivät saa kovinkaan suurta osuutta vanhempien ajan käytöstä.

Suurin osa oppilaiden vanhemmista ei halua osallistua omalla ammattitaidollaan tai harrastuneisuudellaan koulun toimintoihin. Vastaajista 20 prosenttia oli jättänyt tyhjäksi tämän haastattelulomakkeen kohdan. Vanhemmista ainoastaan 15 prosenttia olivat halukkaita tuomaan omaa ammattitaitoa tai harrastuneisuutta mukaan koulun yhteisiin toimintoihin. Tässä kohtaa sekä vanhempien että opettajien odotukset olivat osittain ristiriitaisia. Opettajat odottivat toisaalta vanhempien suurempaa panostusta yhteistyön rakentamiseksi ja ylläpitämiseksi, mutta suurin osa vanhemmista ei halua laittaa itseään likoon tekemällä itse jotain paremman yhteistyön saavuttamiseksi eikä paremman yhteistyöilmapiirin luomiseksi.

7.4 Yhteistyön merkitys koululla tulevaisuudessa

Kodin ja koulun välinen yhteistyö lähtee liikkeelle opettajista, joiden toivotaan olevan yhteistyön moottoreita. Haastattelu osoitti kaikkien opettajien olevan sitä mieltä, että yhteistyötä koulussa tulisi edelleen kehittää. Eräs opettajista näki erityisen tärkeänä yhteistyössä tutustumisvaiheen. Se vaatii paljon aikaa, mutta jatkon kannalta tutustumisvaiheen merkittävyys korostuisi muun muassa osallistumismäärällä ja luottamuksena. Toimintojen täytyisi osaltaan olla pitkäaikaisia ja monipuolisia, jotta kaikkien olisi mahdollisuus tutustua toisiin paremmin. Kaikki opettajat olivat yhtä mieltä siitä, että yhteistyössä tulisi muistaa asiapitoiset tuokiot, mutta toiminnallistakaan muotoa ei tulisi kuitenkaan unohtaa. Toiminnallinen yhdessäolo tulisi olla eri ajankohtina ja eri sisällöllisiä.

Tulisi hyväksyä, että joillekin vanhemmille riittää vanhempainillat sekä vanhempainvartit! Kaikkia ei voi pakottaa kaikkeen.

Opettajien ei tulisi pitää hyvän ja toimivan yhteistyön mittarina sitä, kuinka monta vanhempaa käy vanhempainilloissa tai yhteisissä koulun toiminnoissa. Opettajat uskoivat, että olisi tärkeää pyrkiä löytämään kodin ja koulun välille yhteiset tavat toimia niin, ettei niistä tulisi kenellekkään rasitetta. Lasten isien vähäisestä yhteistyöhön osallistumisesta opettajat olivat huolissaan ja ovat pohtineetkin

ratkaisuja vähäisen osallistumisen poistamiseksi. Mukaan lasten isiä voitaisiin saada muun muassa toimintamuodoilla, jotka suuntautuisivat enemmän isien kuin äitien kiinnostuksen kohteisiin.

Yhteistyötä kehitettäessä tulisi opettajien mielestä huomioida muun muassa erilaiset ihmistyypit, ajan henki, lasten ja vanhempien mielipiteet sekä mielenkiinnon kohteet. Näitä asioita huomioiden pystyttäisiin rakentamaan yhteistyötä enemmän yhteisöllisyyden suuntaan. Tärkeänä pidettiin yhdessä tekemistä. Yhteistyöhön voitaisiin ottaa myös oppilaita mukaan, jolloin vanhempien uskottaisiin tulevan myös innokkaammin mukaan yhteisiin tekemisiin. Koululla onkin jo saatu positiivisia tuloksia tällaisista kokeiluista. Yhteistyön tulisi olla jossain muodossa konkreettisempia ja toiminnallisempia, jotta myös isät uskaltautuisivat tarttua kodin ja koulun välisen yhteistyön rakentajiksi. Parannettava asia kodin ja koulun välisessä yhteistyössä olisi myös positiivisten palautteiden antaminen. Yleensä koulusta otetaan henkilökohtaisesti yhteyttä lapsien vanhempiin, jos asia on negatiivinen. Liian harvoin yhteyttä otetaan, jos kerrottavana olisi positiivista asiaa lapsen oppimisesta tai kehittymisestä. Opettajat painottivat kuitenkin, ettei opettajien tulisi jatkuvasti ja yli-innokkaasti ottaa yhteyttä lasten koteihin.

Kodin ja koulun yhteistyön edellytys on toisten tavoitteiden tunteminen sekä tarvittaessa rohkea ja ennakkoluuloton yhteydenpitäminen. Koulun tulisi olla tietoinen perheen toivomuksista kasvatustavoissa sekä oppilaan olosuhteista. Kodin tulee tietää koulun tavoitteista ja käytettävissä olevista työtavoista. Koulun tehtäväksi katsottiin jo 1970-luvulla kodin ja koulun yhteistyön rakentaminen sekä huolenpito. Yhteistyön ylläpitäminen katsottiin kuuluvan koulun tehtäviin. Kodin ja koulun välinen yhteistyö nähtiin jo tuolloin yhtä tärkeäksi kuin koulussa annettava opetus. (Valde 2000, 118.)

7.5 Yhteiskuntaa edustaen toteuttamassa kasvatustehtävää

Sijaishuoltotoimistossa työskentelevän johtavan sosiaalityöntekijän teemahaastattelusta huokui työn vaativuus ja sen paljous. Kanta-Hämeen alueella yhteiskunnan toimesta tehdään valtavasti työtä lasten ja perheiden paremman elämän saavuttamisen eteen. Työ on uuvuttavaa ja raskasta sekä työntekijöiden määrä on vähäinen.

Lastensuojelun työkenttä on laaja. Sijaishuoltotoimisto on lasten huostaanotto-prosessin keskuspaikka. Aina, kun sijaishuoltotoimisto astuu mukaan lapsen elämään, liittyy siihen silloin jotain tragediaa. Sosiaalityöntekijän arki ei ole stressitöntä. Päivät täyttyvät alueen perheiden ja lasten ongelmista sekä näiden asioiden selvittelyistä ja käsittelyistä. Sosiaalityöntekijä toimii lapsen edunvalvojana. Hän edustaa lasta ja pitää huolta lapsen eduista. Kuka tahansa ei varmasti pystyisi toimimaan tämänkaltaisessa työssä, jonka täyttää jatkuva avun tarjoaminen. Jollain tapaa sosiaalityöntekijällä täytyy olla tarve auttaa ja parantaa, jotta kykenee eläytymään toisen asemaan ja pystyy poimimaan jatkuvien ongelmien keskeltä myös positiivisia piristyksiä omaan arkeen ja työhönsä. Tutkimukseen haastateltu johtava sosiaalityöntekijä uskoi saavansa alkuinnostuksen sosiaalityöhön lapsuuden kodistaan. Kotona opitut tavat toimia toisten ihmisten avuksi olivat juurtunut häneen syväälle. Olikin itsestään selvyys, että toisten auttamisesta tulisi hänen jokapäiväinen työnsä.

– – tietysti nuorempana sitä oli jotenkin toisenlailla innoissaan ja tuntu, että haluais syleillä koko maailmaa. Senhän nyt jo tajuaa, että se ei oo, mut näinhän sen pitää ollakin. Että nuorellahan se pitää olla se into, että haluaa niinku parantaa. (JS 2)

Kuinka oman innostuksen saa säilymään työssä, joka vaatii päivittäin niin suuria ponnistuksia toisten ihmisten paremman elämän löytämiseksi? Paljon puhuttu kutsumusammatti saattaa monien mielestä kuulostaa naurattavalta tai jopa kliseeltä. Totta se kuitenkin on, että myös sosiaalityöntekijän tulee kokea olevansa jollain tapaa asioihin ja ongelmiin vaikuttaja sekä tuntea halua tehdä töitä toisten ihmisten paremman elämän saavuttamiseksi. Työn motivaation tulisi lähteä jokaisesta työntekijästä itsestään. Kukaan toinen, harvoin edes raha saa ihmisessä aikaan sen, että päivittäin haluaa olla tekemässä toisten elämästä elämisen arvoista.

Niin tottahan se tulee sisältä päin. Muutenhan mä oisin insinööri! (JS 2)

Johtavan sosiaalityöntekijän päivät jakaantuvat hallinnollisten ja asiakastyön tekemiseen. Joidenkin suunnitelmien mukaan työn tulisi pääasiassa koostua hallinnollisten asioiden hoitamisesta, mutta käytännössä työnkuva on hänellä jakautunut näiden asioiden hoitamisessa tasan. Tämä johtuu osittain liian vähäisestä työntekijämäärästä, jota joudutaan paikkailemaan esimerkiksi tällätavoin. Asiakastyö on johtavan sosiaalityöntekijän arjessa kiinnostavaa ja toisaalta hänestä on antoisaa

tehdä työtä asiakkaiden kanssa. Hallinnolliset asiat täytyy joka tapauksessa hoitaa siinä sivussa. Uuvuttaako työ liikaa? Hämeen Sanomat ottivat myöskin pohtimaan asiaan kantaa hämeenseudulla ilmestyvässä sanomalehdessä otsikolla *Pula koulutetuista sosiaalityöntekijöistä pahenee (HäSa 4.4.2006.)* Lehden artikkelissa tuodaan esille pätevien sosiaalityöntekijöiden suuri tarve. Vain joka viidennessä kunnassa Etelä-Suomessa on riittävä määrä päteviä sosiaalityöntekijöitä. Riittävällä määrällä tarkoitetaan, että 2000:ta asukasta kohden on yksi pätevä sosiaalityöntekijä. Johtava sosiaalityöntekijä oli artikkelista kuitenkin sitä mieltä, ettei sekään ole vielä riittävä. Pätevistä sosiaalityöntekijöistä on pulaa!

7.5.1 Sijaishuoltotoimiston yhteistyökenttä

Sijaishuoltotoimiston työnkuvaan kuuluu hoitaa perhehoidossa olevien eli sijoitettujen lasten asioita. Muutama työntekijä on keskittynyt hoitamaan pelkästään perhehoidon puolta. Heidän työnkuvaansa kuuluu muun muassa rekrytointi sekä perhehoitajien koulutus. He ovat mukana lapsen sijoituksen alkuvaiheesta aivan loppuun saakka. Nämä sosiaalityöntekijät ovat mukana koko suuressa ympyrässä lapsen paremman elämän saavuttamiseksi. Sijaishuoltotoimiston työnkuvaan kuuluu myöskin hoitaa seudullisesti perhehoitajapalvelut, ylläpitää koulutustilaisuuksia, pyörittää ja huolehtia sijoitusten raha-asioista. Perhehoitajien lisäksi sijoitustoimisto tekee niin sanottuja laitossijoituksia. Näiden lisäksi tehdään joitain yksityisiä perhekotisijoituksia.

Meillä on niinku pyrkimys ja hyvin me ollaan siinä onnistuttukin, että alle kouluikäisiä ei pidetä laitoksissa. Että meillä on tää perhehoito valtakunnallisesti tosi korkealla prosentilla, että se kuuskyt, onks se nyt kuuskytyks prosenttia, niinku sijoituksista on perhehoitoa. Kun valtakunnallisesti on neljäkymmentä. Me ollaan siitä erittäin ylpeitä. (JS 8)

Ilman yhteistyötä ei sijaishuoltotoimistossa pystyttäisi toimimaan lapsen edun mukaisesti. Yhteistyön merkitys on suuri. Ensisijaisen tärkeänä johtava sosiaalityöntekijä piti oman yhteisön hyvää työilmapiiriä ja yhteishenkeä, jotka vaikuttavat koko toimiston työskentelyyn sekä yhteistyön tekemiseen muiden tahojen kanssa. Jokainen työntekijä saa tämän lisäksi henkilökohtaista työnohjausta. Tahoja joiden kanssa sosiaalityöntekijät työskentelevät on monia. Aluesosiaalityö, jonka kanssa yhteistyötä tehdään suurestikin, perhekeskuksen kanssa eli lastenkodin kanssa, joka toimii perhekeskuksen nimellä. Perhekeskus ei ole tarkoitettu lasten pitkäaikaisiin sijoituksiin, vaan lähinnä lapsen tai nuoren elämän arviointiin, mikä olisi lapselle paras paikka kasvaa ja kehittyä. Perhekeskus toimii eräänlaisena kriisipaikkana. Sairaalan lasten- ja nuorisopsykiatrian sekä näiden

poliklinikkojen kanssa sijaishuoltotoimisto tekee yhteistyötä. Lastensuojelun erityispalvelut, joihin sijaishuoltotoimisto, perhekeskus sekä perhetyö katsotaan kuuluvaksi. Ensi- ja turvakotien kanssa sijaishuoltotoimistot ovat tiiviissäkin yhteistyössä. Ja tietenkin sijaisperheiden kanssa. Yhteistyötä tulee tehdä myös sijoitettujen lasten biologisten vanhempien kanssa. Vähemmän yhteistyötä sosiaalityöntekijät sijaishuoltotoimistosta tekevät perheneuvolan, päiväkotien, koulujen sekä poliisien kanssa. Poliisien kanssa yhteistyön osuus jää heillä kaikkein vähäisemmäksi, virka-apupyynnöjä pyydetään hyvin harvoin.

Yhteistyö sijaishuoltotoimiston ja näiden tahojen kanssa toimii vaihtelevasti. Sijaishuoltotoimiston ja aluetoimistojen kanssa yhteistyö sujuu mutkattomimmin. Yhteistyön luonne muuttuu heti, kun yhteistyökumppaneiden asiantuntijuusalue vaihtuu toisenlaiseksi. Tällä on vaikutuksensa yhteistyön toimivuuteen sekä toisten tahojen ymmärtämiseen. Yhteistyönkenttä sijaishuoltotoimistolla on kuitenkin laajentunut niin tietymyksen kuin toimivuudenkin tasolla aikojen saatossa. Johtava sosiaalityöntekijä kertoi yhteistyön toimivuudesta tällä tavoin:

Et kyllähän koko aika yritetään. Emmä tuota sanois, että huonosti, mut ainahan voisi olla paremmin. (JS 15)

Usein ajatellaan, että vanhemmilta häviää kaikki oikeus omiin lapsiin, kun lapsi huostaanotetaan omilta vanhemmilta ja lapsi sijoitetaan kodin ulkopuolelle. Vanhemmat saattavat kokea tulevansa väärinkohdelluiksi ja tämän vuoksi yhteistyö sijoitetujen lasten vanhempien kanssa ei aina ole helppoa. Johtava sosiaalityöntekijä kuvaa yhteistyötä sijoitetujen lasten vanhempien kanssa seuraavanlaisesti:

--Yrittää sitten kuitenkin saada heitä jollakin tasolla ymmärtämään oman lapsensa parasta. Ja onneksi suurin osa ymmärtää, myöntää ja haluaa olla mukana siinä tekemässä. Mut sitten on aina nää, jotka hakee sen syyn asiassa kun asiassa ulkopuolelta itseensä. (JS 12)

Yhteistyö koulujen kanssa

Koulujen kanssa sijaishuoltotoimiston sosiaalityöntekijät tekevät yhteistyötä vähemmän. Sijoitetujen lasten kohdalla koulut astuvat mukaan sosiaalityöntekijöiden työkuvioiden, kun lapsi sijoitetaan ja hän vaihtaa siinä vaiheessa yleensä toiseen kouluun. Koulusta riippuen, koulut

tarkistavat sijoitetujen lasten uuden koulun mahdollisuudet vastata tulevan oppilaan haasteisiin. Johtava sosiaalityöntekijä on sitä mieltä, että yhteistyö koulujen kanssa on tärkeää, koska he itse eivät ole asiantuntijoita sijoitettujen lasten kouluasioissa. Hänen mielestään siihen tarvitaan koulun ammattitaitoista henkilökuntaa avuksi.

Et meillä on nyt alkanu semmonen vähän intensiivisempikin yhteistyö koulun kanssa. Nimenomaan koulu on tullu mukaan siihen, niinku ottamaan vastuun siitä ja tarkistamaan, että oppilas saa sen opetuksen mihin on oikeutettu. (JS 9)

Johtava sosiaalityöntekijä on tyytyväinen koulujen oma-aloitteisuudesta. Yhteistyön merkitys on tärkeää, jotta lapsen kouluoppiminen jatkuisi mahdollisimman eheänä ja oppilaan yksilöllisyys huomioitaisiin. Tämä olisi paras mahdollinen tilanne lapselle, jonka kotiolot muuttuvat jo suuresti sijoituksen yhteydessä. Yhteistyön merkityksen huomaa erityisesti tarkasteltaessa molempien ammattikuntien tapoja suojella lapsen kasvua. Ilman yhteistyötä ongelmana on sosiaalityöntekijöiden ja kouluhenkilökuntaan erilainen ja ”putkikatseinen” asiantuntijuus. Koulussa ammattikasvattajat ajattelevat lapsen tilannetta enemmän oppimisen ja sitä kautta lapsessa tapahtuvana kasvuna ja kehittymisenä. Sosiaalityöntekijät näkevät taas lapsen kasvun ja kehityksen paremman kasvuympäristön saamisena ja sitä kautta lapsen parempana kasvuna ja kehittymisenä. Molemmat näkökulmat ovat tärkeitä, mutta yhdessä ne vahvistavat toisiaan ja muodostavat eheämmän kokonaisuuden, jossa lapsen on parempi oppia, kasvaa ja kehittyä.

Yhteistyötä koulun ja sosiaalityöntekijöiden välillä tarvitaan, jotta sijoitettujen lasten kouluoppiminen säilyisi eheänä. Sosiaalityöntekijät ovat hyvillään, jos laitoksesta johon lapsi sijoitetaan löytyy kotikoulu. Ongelmana on kuitenkin ammattitaitoisen ja osaavan opettajan puuttuminen, josta kouluvirastokin on ollut oikeutetusti huolissaan. Sosiaalityöntekijöiden paneutuminen lapsen koulunkäyntiin, ei kovinkaan suuresti tue lapsen oppimista ja koulunkäyntiä. He ovat olleet sitä mieltä, että riittää, kun kotikoulusta löytyy joku aikuinen opettamaan lapsia.

Joku ohjaaja, joka nyt vähän jotakin osaa, niin hän sit on menny opettamaan. -- Me ei olla ajateltu sitä, mikä se opetus on. Vaan meillä on vaan se, että me saadaan se lapsi turvaan, että siinä mielessä mun mielestä tää yhteistyö on tosi hyvä. Että se on lähteny näin konkreettisesti käyntiin. (JS 9&10)

Tähän kohtaan tulisi kouluviraston sekä koulun asiantuntijoiden puuttua. Tällä hetkellä on onneksi menossa kouluviraston kartoitus sijoitettujen lasten kouluista, missä he opiskelevat ja millaista opetusta he saavat. Kartoituksen tarkoituksena on parantaa sijoitettujen lasten kouluoppimisen lähtökohtia. Kehitys näyttää olevan menossa tältä osin parempaan suuntaan. Koulun ja yhteiskuntaa edustavien työntekijöiden välillä tehtävä yhteistyö tarvitsee panostusta ja kehitystä, jotta voitaisiin edes puhua yhteistyön tekemisestä.

7.5.2 Kenelle kuuluu sijoitettujen lasten kasvatustavastuu?

Huostaanotettaessa lapsen biologisilla vanhemmilla säilyy lapsen huoltajuus. Nykyisessä lastensuojeluissa sanotaan, että huoltajuus jää lapsen vanhemmille. Vanhassa lastensuojelulaissa, joka oli vuodelta 1936, tilanne oli toinen. Silloin lapsen huostaanotossa lapsen huoltajuus siirtyi sosiaalilautakunnalle. Yhteiskunta otti lapsen haltuunsa. Voi olla, että näiltä ajoilta on jäänyt ihmisten mieliin ajatus huoltajuuden siirtymisestä huostaanottotilanteissa. (vrt. Lastensuojelulaki 2007.)

Jokapäiväinen kasvatustavastuu sijoitetuista lapsista kuuluu sille perheelle, laitokselle tai ammatilliselle perhekodille johon lapsi on sijoitettu. Viime kädessä vastuu lapsen kasvatuksesta on kuitenkin sijoitustoimistolla, koska heidän tehtävänä on sijoittaa lapsi sellaiseen paikkaan, jossa hän saa hyvän kasvatuksen. Kasvatustavastuu kuuluu myös lapsen biologisille vanhemmille. Heillä on mahdollisuus olla mukana suunnittelemassa ja tekemässä lapsen huoltosuunnitelmia. Viikonloppulomien ajan kasvatustavastuu on lapsesta hänen omilla vanhemmillaan. Vastuu lapsen kasvusta on siis näillä kaikilla osapuolilla. Varsinkin kriisitilanteissa kodin on vaikea kantaa vastuutaan lapsen kasvusta. Silloin vastuuta lapsesta kantaa yhteiskuntaa edustavat työntekijät.

7.6 Perhehoitajien työ yhteiskunnassa

Teemahaastattelusta ilmeni muun muuassa perhehoitajien haasteellisen työn tärkeä merkitys yhteiskuntamme vastuusta kantaa ja kasvattaa lapsia. Perhehoitajien vastuuntuntoinen ja innostunut ote lasten kasvattamisesta sekä kodin ja koulun yhteistyötä kohtaan on lasten oppimisen ja kasvun kannalta merkityksellistä.

Perhevanhemmiksi ryhtyminen ei ollut aivan itsestäänselvyys haastateltavalle pariskunnalle. Vaikkakin molempien taustat ja opiskellut ammatit suuntautuivat vahvasti lasten ja nuorten työhön. Halu auttaa ja tukea lapsia ja nuoria oli molemmilla päämääränä omasta tulevasta työstä. Ajatusprosessi perhevanhemmiksi lähtemisestä sai alkunsa, kun heitä pyydettiin mukaan sijaisvanhemmiksi. Kanta-Hämeen alueella on suuri tarve perhehoitajista. Kaikille alueen lapsille ja nuorille, jotka tarvitsisivat perhekotia, ei ole mahdollista tarjota tätä vaihtoehtoa. Haastateltavana ollut pariskunta päätti sitoutua perhekotivanhemmiksi noin kolme vuotta sitten. Yksi syy valita perhehoitajatyö, joka täyttää koko elämän oli heillä seuraava:

– tässä jotenki niin ku, et kaikki on yhdistyny tämmötteessä työssä. (PH 2)

He haluavat omalla elämällään olla esimerkkinä näille lapsille. Heidän mielestään elämällä näiden nuorten ja lasten kanssa voi olla korjaamassa ja tukemassa heidän kasvuaan ja kehitystään kohti parempaa tulevaisuutta. Tämän työn kautta perhehoitajat kokevat pääsevänsä syvempiin kontakteihin nuorten ja lasten kanssa sekä työn kokonaisvaltaisuus kiinnosti ja samalla kauhistutti heitä. Haastateltava perhehoitajapariskunta on keskittynyt tekemään työtä kaksitoista–kahdeksantoista –vuotiaiden lasten ja nuorten kanssa. Perhevanhempien tavoitteena on kasvattaa nuorista arkipäivän selviytyjiä, opettaa heille mahdollisimman normaalia perhe-elämää sekä sitä, kuinka ongelmia voidaan ratkaista ilman päihteitä.

7.6.1 Perhehoitajien vastuu kasvatustehtävässä

Perhehoitajat olivat sitä mieltä, että arjen pääkasvatusvastuu lapsesta kuuluu heille. He kokevat tekevänsä suuren osan lapsen kasvatustyöstä ja ottavat vastuun kasvatuksen suunnittelusta sekä rajojen vetämisestä lapselle.

Se vastuu mikä tässä on, on aika huikee! (PH 9)

Toki he toimivat yhteistyössä lapsen vanhempien, työnantajien sekä myös sosiaalitoimenkin kanssa. Perhehoitajat kokevat oman roolinsa sijoitettujen lasten kasvussa muun muassa tukijana ja turvana.

Aikuisia lapsen rinnalla. Ei mikään kaveri tai ees kasvattaja mun mielestä. Normaali aikuinen lapsen rinnalla. Sanomassa mikä on oikein ja mikä on väärin. Ja kenties ihmettelemässä jotain niinku valintoja, että eihän noin yhteiskunnassa tapahdu. Ja toimia tietynlaisena peilinä aika monessa tilanteessa nuorelle. (PH 15)

Perhevanhempien perustehtävänä on antaa lapselle turvallinen kotiympäristö, jossa rajat ja rakkaus ympäröivät lasta. Ruoka, asuminen ja vaatteet kuuluvat myöskin perhehoitajien perushuolenpitoon. Kaikki muu lisä on ekstrapia niin lapsille kuin hoitajillekin. Perhehoitajien arkeen kuuluu tiivis yhteistyö muiden lapselle tärkeiden aikuisten kanssa. Lasten hoito- ja kasvatussuunnitelmia tehdään yhteistyössä vanhempien ja sosiaalitoimen kanssa. Mukana voi mahdollisesti olla myös muuta sosiaalista tukiverkostoa, esimerkiksi koulun edustaja. Näihin yhteisesti sovittuihin tavoitteisiin tulee kaikkien lasten elämän eteen työskentelevien yhdessä pyrkiä. Tavoitteiden tulisi olla yhteisiä niin nuorelle itselle kuin perhehoitajillekin, sosiaalitoimelle, lapsen biologisille vanhemmille sekä muulle tukiverkostolle. Kaikkien aikuisten tulisi sitoutua toimimaan yhteisesti asettamien tavoitteiden saavuttamiseksi. Tämän perhehoitajat kokevat haasteelliseksi. Joskus lapsen vanhemmat eivät oman elämän tilanteensa puolesta kykene sitoutumaan yhteisiin sovittuihin asioihin, jolloin vastuun ottaminen myös kasvattamisesta tuntuu ylitsepääsemättömän vaikealta. Aina yhteistyön toimivuus ja toisten ymmärtäminen ei löydä yhteistä raidetta toimia myöskään muiden tukiverkoston jäsenten kanssa.

Perhevanhempien työtä haastateltavat pitävät raskaana ja haasteellisena. Perhehoitajat olivat sitä mieltä, että työstä tulee oma elämä ja elämästä työ. Työtä on 24 tuntia päivässä. Oman ajan löytämisen he kokevat vaikeaksi. He olivat kuitenkin sitä mieltä, että jonkin verran täytyy löytyä aikaa omien harrastusten tai muiden omien asioiden hoitamiseen, jotta työtä jaksaa tehdä. Pariskunnan harrastaminen on muuttanut osittain muotoaan, pääasiassa harrastetaan lasten ja nuorten kanssa yhdessä niin liikunnallisia kuin muita vapaa-ajan harrastuksia. Lasten kanssa he käyvät uimassa, laskettelemassa, kirjastossa jne. Molemmat perhevanhemmat painottavat sitä, etteivät halua korvata eikä tarkoitus olekaan viedä lasten vanhempien paikkaa. Lapsen biologiset vanhemmat ovat näiden lasten ainoat vanhemmat.

Meidän ajatus on niinku toisaalta siinä, että kun lapsi lähtee meiltä pois, niin sen ajan mitä se on meillä niinku eläny, joka pätkä sen elämässä, niin sen ajan se on saanu meiltä sen kasvutuen. Eli jos ajatellaan kasvia, niin me ollaan oltu pönkkänä, että se kasvais taas suoraan – –. (PH 10)

Perhevanhempien tehtävänä on myös löytää kontakti lasten elämässä muihin tukirakenteisiin. He painottavat yhteistyön merkityksessä juuri sitä yhteisen sävelen löytämistä kasvatus-asioissa, jotta lapsen ympärillä ja lapsi itse tietäisi oman elämänsä suunnan. Elämässä on vaikea edetä tai muuttaa suuntaa kohti parempaa, jos ei tiedä mitä omalta elämältä haluaa tai mihin asioihin elämässä pyrkii. Perhevanhemmat haluavat yhdessä lapsen lähiverkoston kanssa olla luomassa ja nostamassa lasta kohti parempaan.

Että sitten kun se laps lähtee meiltä pois, ni sitte se niitten tuki, kepinkosto, jos keppejä ajatellaan, niin pitää sit kuitenkin sen kasvin tanassa. Ettei se kasvu, mitä se on me ollaan pystytty tukemaan ja suoristamaan kenties, niin ettei se lähe lorpsahtamaan. (PH 10)

Yhteistyöllä on valtava merkitys, kun halutaan saada aikaan jotain hyvää. Toki yksin voit ahertaa ja varmasti voi saada aikaiseksi jotain hyvää, mutta yhdessä tekemällä myös hyvän määrä kasvaa.

Sen takia me nähdään niinku äärettömän tärkeänä perhetyö. (PH 10)

7.6.2 Perhehoitajien yhteistyötahoja

Yhteistyön avulla ja sen toimivuudella on parhaimmat mahdollisuudet päästä asetettuihin tavoitteisiin. Ilman toimivaa yhteistyötä perhehoitajien työnkuva muuttuu raskaammaksi ja uuvuttavammaksi. Työyhteisössä löytyy yleensä aina joitain pulmallisia kohtia, jotka haittaavat työntekoa. Haastateltavan perhehoitajaparin pulmana on työnantajan asenne perhetyötä kohtaan. Tällä on vaikutuksensa perhehoitajiin, sillä tukea ja ymmärrystä työhön ei heidän työnantajiltaan juurikaan tule. Työnohjausta he onneksi ovat saaneet henkilöltä, joka toimii myöskin perhehoitajana. Tämän vertaistuen ja yhteistyön perhehoitajat ovat kokeneet tärkeänä voimavarana omassa arjessa.

Yhteistyötahoja perhehoitajilla on paljon. Työtä perhehoitajat tekevät yhdessä muun muassa sosiaalitoimen, omien työnantajien, lasten vanhempien, psykiatrian ammattilaisten sekä vertaistuen kanssa. Jokaisella lapsella on lisäksi oma sosiaalinen verkosto, jonka kanssa perhehoitajien tulisi pyrkiä tekemään yhteistyötä. Sijoitettuja lapsia perhehoitapariskunnalla on viisi eli yhteistyökenttä on valtava.

Se on yhtäkkiä hirveen iso ja siinä kokee ehkä jotenkin sitä riittämättömyyttä, et tarpeeks sitä työtä ei pysty tekemään. Periaatteessa tässä työssä pitäis olla yks henkilö palkattuna pelkästään siihen, että joka ois perhetyöntekijä. Mut sit taas toisaalta sitä työtä ei pysty tekemään, jos ei tee nuorten kanssa tiivistä työtä. Että, niin. (PH 12)

Sijaisvanhemmille lasten kasvatus merkitsee ennen kaikkea lasten tukemista, mutta samalla myös omaa kasvua niin ihmisenä kuin vanhempanakin. Sijaisvanhempien ei tarvitse tietää ja ratkaista kaikkia pulmallisia asioita yksin. On hyvä oppia tunnustamaan, ettei aina tiedä vastauksia kaikkeen ja välillä tarvitsee apua myös toisilta. Sijaisvanhemmilla on oikeus saada tukea kasvatustehtävässään lapsen asioita hoitavalta sosiaalityöntekijältä. Apua ja tukea työhön saa tarvittaessa myös muilta ammattiauttajilta sekä vertaisryhmiltä. (Ahto & Mikkola 1999, 24.)

Yhteistyö koulujen kanssa

Jokaiselle heidän perheeseen kuuluvalle sijoitetulle nuorelle on tehty koulussa henkilökohtainen opetussuunnitelma. Koulun perhehoitajat ovat yhteydessä paljon. Koulun ja kodin välillä soitellaan puolin ja toisin jopa päivittäin. Perhehoitajat ovat toivoneet koululta mieluummin tiiviimpää yhteistyötä kuin semmoista yhteistyötä, että tiedetään toisten olemassaolosta, mutta ei kuitenkaan olla yhteydessä toisiin. Perhehoitajat kokevat, että koulun henkilökunta suhtautuu heihin ehkä hieman eritavoin kuin tavalliseen perheeseen. He pohtivat oman ammattitaustansa ja työnsä olevan syy siihen, miksi heidät otetaan koululla vakavammin kuin ehkä muuten lapsen huoltajat otettaisiin. Perhehoitajat ovat huomanneet puhuvansa samanlaisella ymmärryksen tasolla toisten koulussa toimivien kasvattajien kanssa. He kokevat koulun ja kodin välisen yhteistyön olevan heidän perheessään hyvin tärkeää ja tiivistä lapsen oppimisen kannalta.

Perhehoitajien mielestä yhteistyö toimii hyvin eri tavoin eri kouluilla. Toisissa kouluissa yhteistyöhön paneudutaan paremmin kuin toisissa. Osittain yhteistyön toimivuuteen vaikuttaa koko kouluyhteisö, mutta myöskin opettajan persoona ja tyyli hoitaa asioita. Perhehoitajat pitävät sijoitetuille lapsille parhaimpana vaihtoehtona käydä koulua yleisessä peruskoulussa tai siellä järjestetyissä pienryhmissä. Heidän mielestään koulukoti on vaihtoehtona kaikkein huonoin lapselle. Perhehoitajat perustelevat omaa näkökantansa sillä, että koulukoti on suljettu yhteisö, jossa on omat laitossäännöt. Ne poikkevat niin suuresti yleisen peruskoulun säännöistä, jota he pitävät huonona lapsen oppimisen ja kasvun kannalta.

Siellä asutaan koulun alueella ja käydään koulua siinä koulussa. (PH 21)

Tavallista kotielämää ei siellä oikestaan ole. Kouluaika on lapsilla määrätty, jonka jälkeen kouluasioita ei tehdä. Esimerkiksi läksyjä oppilaille ei anneta, sillä iltapäiväksi lapsille tulee toinen ohjaaja, joka vastaa lasten vapaa-ajan aktiviteeteistä.

Ei siellä oo sitä kulttuuria, että kun ne tulee kotiin, niin ne rauhottuis ja tekis läksyt ja on ruoka, sit on iltamenot. Ihan niinku normaaliperheessä. (PH 22)

Perhehoitajavanhemmat ovat huolestuneita koulukoti käytänteistä. Sijotettujen lasten on heidän mielestään vaikea sopeutua täysi-ikäisenä normaaliin yhteiskuntaan, jos ei ole tottunut tekemään

töitä ja suurin osa päivittäisistä toiminnoista, mitä on tehty, on ollut ohjattua. Huolestuneita perhehoitajat ovat tällaisten nuorten oma-aloitteisuuteen kasvamisesta sekä siitä, kasvaako nuorista yhteiskuntakelpoisia kansalaisia, jotka pärjäävät omassa elämässään itsenäisesti?

Perhehoitajapariskunta on sitä mieltä, että juuri se kasvu ja kehitys, jota lapsessa tapahtuu on niitä hetkiä, jolloin oman työn hedelmistä nauttii erityisen paljon. Silloin omaa työtänsä osaa arvostaa taas enemmän. Nuorten kasvu kohti parempaan kannustaa perhevanhempia tekemään työtä lasten ja nuorten elämän eteen.

Ne antaa positiivista jaksamista se, että näkee, että nuori menee eteenpäin ja saa niinku otetta ja tatsia oman itsensä kautta omaan elämäänsä. (PH 8)

Mitään työtä ei jaksakaan tehdä, jos niskaan kaatuu vain negatiivisia asioita. Jokainen tarvitsee työhönsä ja elämäänsä positiivisia asioita, joiden avulla kestää kovimmatkin elämän koettelemukset ja myrskyt. Yhteiskunnan palveluksessa työtään tekevät sosiaalialan ihmiset, poimivat kukin omat positiivisuuden siemenensä arjesta, jonka täyttävät toisten hätä ja avun tarve.

8 Yhteenveto

Oma lähtöoletukseni tätä työtä aloittaessani oli se, että vanhemmuus olisi jollain tavalla kadoksissa. Oletin myös, että koulussa, jossa maahanmuuttajien määrä oli melko suuri, vanhemmat kokisivat yhteistyön erityisen tärkeäksi. Uskoin, että he tarvitsisivat enemmän apua ja tukea lasten kasvatukseen, johtuen vieraasta kulttuurista ja sen asettamista ehkä erilaisista odotuksista, johon he olivat aikaisemmin tottuneet. Lähtöoletuksia yhteiskunnan osuudesta kodin ja koulun välisessä yhteistyössä ei juurikaan ollut.

Kasvatustietoisuus

Tutkimuksen avulla selvisi, ettei koulun oppilaiden vanhempien välillä ollut eroa, olivatko he maahanmuuttajia vai eivät. Kaikki huoltajat todella olivat sitä mieltä, että kasvatusvastuu kuuluu lapsen omille vanhemmille tai huoltajille. Tätä tutkimustulosta, kasvatusvastuun tietoisuutta, vahvistaa myös aikaisemmin tehdyt tutkimukset samankaltaisesta aiheesta muun muassa Hakala 2000. Tutkimuksesta ilmeni yhteiskunnan asettamat paineet kasvatukselle ja se, että vanhemmat kokivat ne hankalina ja vaikeina tekijöinä. Useat vanhemmat kokivat olevansa avun tarpeessa kasvattaessaan omia lapsiaan. Koulun rooli nähtiin tärkeänä tukijana. Hakalan (2000) tekemässä pro gradu -tutkielmassa vanhemmat mainitsivat tärkeimmiksi kasvattajatahoiksi itsensä ohella lastensa opettajat, isovanhemmat, sisarukset sekä harrastuksen ohjaajat. Tutkimuksessa enemmistö vanhemmista koki tarvitsevansa ympäristöltä jonkin verran tukea lapsensa kasvatukseen. Tämä vahvistaa myös tässä tutkimuksessa saatuja tuloksia.

Opettajat kokivat, etteivät pysty korvaamaan lapselle puutteellista kasvatusta tai vanhemmuutta omassa ammatissaan. Opettajien mielestä sellainen tehtävä ei kuulu heidän ammatinkuvaansa. Heidän velvollisuutensa on virkansa puolesta ilmoittaa tällaisesta asiasta muille viranomaisille, jolloin yhteiskunta astuu mukaan tukemaan ja auttamaan perheitä konkreettisemmin kasvatustehtävässä. Kuitenkin kaikki koulun opettajat olivat sitä mieltä, että tieto tällaisesta lapsesta, joka joutuu elämään puutteellisessa vanhempien kasvatuksessa, auttaa heitä suhtautumaan lapseen pehmeämmin. Opettajat kokivat, että pienilläkin käytännön asioilla voi olla suuri merkitys lapsen elämässä. Tärkeää on huomata, että opettajan tulisi olla koulussa lapsille turvallinen aikuinen, joka omalla esimerkillään ja keskusteluhetkillä myös kasvattaa lasta. Se, että vanhemmat

hakevat ja pyytävät apua lastensa kasvattamiseen osoittaa todellista välittämistä lapsista. Kaiken kiireen ja yhteiskunnan paineiden alla nähdään todellinen lasten etu. Tällainen aito välittäminen viestittää vanhempien kypsydestä ja kasvatustietoisuudesta, he tietävät mistä hakea tukea ja apua lastensa kasvatukseen. Koulun rooli lapsen kasvussa koettiin keskeisenä tekijänä. Jokainen tutkimukseen osallistunut osapuoli opettajat, oppilaiden vanhemmat, johtava sosiaalityöntekijä sekä perhehoitajat tiedostivat oman vastuun alueensa lapsen kasvatuksessa.

Tutkimukseen osallistuneiden oppilaiden vanhemmat tiedostivat oman kasvatus-vastuun alueensa hyvin. Tutkimustulosten perusteella kukaan heistä ei tuntenut olevan hukassa kasvatusasioissa. Jäinkin pohtimaan olisiko tutkimustuloksiin tullut suuria muutoksia, jos kaikki koulun oppilaiden vanhemmat olisivat vastanneet heille osoitettuihin tutkimuslomakkeisiin? Ovatko nämä 18 vastaamatta jättänyttä vanhempaa juuri se joukko koululla, joilla kasvatusvastuun tatti on hukassa?

Yhteistyön voima

Opettajien myönteinen ja innostunut ote yhteistyön rakentamiseksi parantaa kodin ja koulun yhteistyön tulevaisuuden näkymiä. Opettajat varmistavat omalla toiminnallaan yhteistyön jatkuvuuden ja kehittymisen yhdessä vanhempien kanssa.

Tutkimuksesta selvisi myös vanhempien haluttomuus osallistua itse järjestämään koulun tapahtumia ja tilaisuuksia yhdessä opettajien kanssa. Kiireinen aikataulu koettiin suurimmaksi syyksi osallistumishaluttomuuteen. Aktiivisia ja osallistuvia vanhempia oli Kanta-Hämeen koululla hyvin pieni joukko. Myös oppilaiden isien vähäinen osallistuminen yhteistoimintaan koettiin tärkeäksi kehittämisen alueeksi. Koulun opettajat näkivät tärkeänä vanhempien roolin yhteistyön kehittämisessä ja pyrkivätkin elvyttämään hiljaiseloa eläneen vanhempain-toimikunnan. Kuitenkin kaikki, niin opettajat kuin oppilaiden vanhemmatkin, kokivat yhteistyön tärkeänä asiana lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä ajatellen. Nähtäväksi jää tempaako opettajien innostunut ote yhteistyöhön mukaansa enemmän oppilaiden vanhempia niin, että vanhempain-toimikunta saataisiin toimimaan menestyksekkäästi.

Yhteistyön merkitys ilmeni tutkimuksesta, jota arvostettiin suuresti. Kuitenkin tutkimuksesta nousi esiin käytännössä toteutettavan yhteistyön vähäinen määrä, johtuen erilaisista syistä. Epsteinin kehittämässä yhteistyömallissa kodin, koulun ja yhteiskunnan jaetun kasvatusvastuun sekä

keskinäisen kumppanuuden yhteistyö nähdään voimana. Kasvattajat arvostavat yhteistyötoimintaa ja kokevat sen erittäin tärkeänä voimavarana arjen keskellä. Sen toimimiseen ja parantamiseen olisi osittain haluakin kehittää. Kaikki koulun opettajat kokivat kollegoiden ja muiden ammattikasvattajien ja -auttajien tuen tärkeänä apuna omassa työssään. Tutkimuksesta saadut tulokset yhteistyön toimivuudesta ja sen merkityksestä vahvistavat aikaisemmin tehtyjä tutkimuksia. Muun muassa Siniharjun (2003) tekemässä väitöskirjassa saatiin juuri samankaltaisia tutkimustuloksia. Kiire verottaa vanhempien aikaa osallistua koulun tilaisuuksiin sekä yhteistyömuotojen kehittämiseen. Siniharjun tekemässä tutkimuksessa tärkeäksi toimintamuodoksi kodin ja koulun välillä havaittiin myöskin henkilökohtaiset keskustelutilaisuudet eli niin sanotut kehityskeskustelut. Niihin vanhempien osallistumismäärä on korkea.

Yhteiskuntaa edustavien sosiaalialalla työskentelevien, johtavan sosiaalityöntekijän sekä perhehoitajapariskunnan, mukaan yhteistyö on tärkeä osa-alue, kun halutaan olla mukana parantamassa lapsen elämää kokonaisvaltaisesti. Tutkimuksesta selvisi, kuinka valtavan suuri hyöty yhteistyön voimalla on. Yhden osa-alueen asiantuntijuudella ei voida korjata lapsen elämää täysivaltaisesti. Jokaisen asiantuntevan työntekijän osuudella on lapsen oppimisen, terveen kasvun ja kehityksen kannalta merkittävä roolinsa. Tutkimuksesta ilmeni myös yhteistyön haastaallisuus ja sen vähäisyys. Ei ole helppoa löytää yhteistä ymmärrystä sekä jokaista asiantuntijan näkemystä miellyttäviä toimintatapoja. Yhteisen sävelen löytäminen ja tasapaino yhteistyön tekemiseen on avain sen toimimiseen. Joustavuutta ja kärsivällisyyttä tarvitaan niin yhteiskuntaa edustavien työntekijöiden kuin myös koulun ja kodinkin yhteistyötä tekeviltä osapuolilta. Tällä tavoin voidaan saada toimimaan Epsteinin kehittämä jaetun vastuun ja kumppanuuden periaate kodin, koulun ja yhteiskunnan välillä.

Tutkimus paljasti selkeitä epäkohtia koulun ja yhteiskuntaa edustavien työntekijöiden välillä. Epsteinin luomaa teoriamallia ei ole helppo toteuttaa ja saada yhteistyötä toimimaan monen osapuolen välillä. Tutkimuksesta ilmeni, että kodin ja koulun välinen yhteistyö toimii pääosin moitteettomasti, johtuen juuri opettajien asenteista yhteistyötä kohtaan. Sen sijaan yhteiskunnan ja koulun välinen yhteistyö tarvitsee uutta tuulta alleen, jotta jokaisen lapsen oikeus oppia ja käydä koulua täyttäisivät yhteiskunnan lailla asettamat vaatimukset. Toisaalta tutkimuksesta ilmeni myös yhteistyön haasteellisuus ja sen laajuus, joka osaltaan rajoittaa työn toimimista parhaalla

mahdollisella tavalla. Selkeä puutos havaittiin myös asiantuntevan opetuksen puuttumisessa sijoitettujen lapsien koulukodeissa.

Mielenkiintoista oli selvittää tapaustutkimuksena yhden Kanta-Hämeen koulun opettajien ja vanhempien näkökulmasta kasvatusvastuuta sekä kodin ja koulun välistä yhteistyötä ja huomata, kuinka yhdenmukaisia opettajien ajatukset olivat keskenään sekä, kuinka tietoisia tutkimukseen osallistuneet vanhemmat olivat omasta kasvatusvastuustaan. Mielenkiintoista oli myös selvittää millainen yhteiskunnan rooli todella on lapsen kasvussa silloin, kun perhe ei itse pysty huolehtimaan lapsen kasvatusvastuusta. Jokainen lapsen kanssa työskentelevä osapuoli oli erittäin tietoinen omasta vastuun alueestaan. Vanha toteamus kuuluukin, etteivät sanat yksin riitä, vaan tarvitaan sanat yhdessä tekojen kanssa. Tietoisuus ja puhe ei vielä takaa hyviä tuloksia. Sanat voivat olla pelkkää sanahelinää ilman varsinaista tarkoitusta, mutta teoilla punnitaan sanojen tarkoitus ja merkitys.

Tutkimuksesta saadut tulokset kodin ja koulun välillä toimivasta yhteistyöstä ja kasvatusvastuun tietoisuudesta eivät ole yleistettävissä. Tapaustutkimuksen luonne on selvittää, yrittää ymmärtää ja kenties löytää jotain uutta tutkittavasta kohteesta. Nämä tulokset kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä sekä kasvatusvastuusta vahvistavat aikaisemmista tutkimuksista saatuja tutkimustuloksia sekä lisäävät siten myös tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimustulokset yhteiskunnan osuudesta kasvatusvastuussa ja yhteistyössä ovat jokseenkin yleistettävissä muualle Suomen alueille siitä syystä, että samat lait ja toimintatavat vaikuttavat koko Suomen alueella. Tärkeää on kuitenkin huomioida yleistyksiä tehdessä tämän tutkimuksen suppea perusjoukko sekä tutkimuksen luonne.

8.1 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on erittäin tärkeää pyrkiä kertomaan ja kuvaamaan mahdollisimman tarkasti tutkimuksen etenemistä, siinä käytettyjä menetelmiä, aineiston-keräystä sekä sitä, mitä aineistonkeräyksen jälkeen on tapahtunut. (Eskola & Suoranta 1998, 214.) Olen pyrkinyt huomioimaan nämä seikat koko tutkimusprosessini ajan. Tutkimuksessani olen tuonut esille tutkimuksen lähtökohdat ja kertonut tarkasti myös sen etenemisen ajallisesti. Tutkimuksessani

luotettavuutta lisää se, että olen tuonut esiin käyttämäni erilaiset aineistonkeruumenetelmät sekä kertonut tarkoin, mitä sen jälkeen on tapahtunut.

Olen kuvannut tutkimuskohteen täsmälleen sellaisena kuin se on, jolla olen pyrkinyt huomioimaan tutkimuksen ulkoisen validiteetin täyttämistä. Sisäisen validiteetin täyttämiseksi olen pyrkinyt hankkimaan toisiaan tukevia ja sopusoinnussa olevia teoritietoja tutkimuksen käsitteellisessä määrittelyssä. Observoin myös koulun yhteistyötä ylläpitämisen tilaisuuden, jolla pyrin saamaan tietoa siitä, toimivatko ihmiset niin kuin he sanovat toimivansa. Teemahaastattelujen avulla, jotka olivat järjestetty opettajille, johtavalle sosiaalityöntekijälle sekä perhehoitajille eri ajankohtina, pyrin luomaan mahdollisimman tavalliset keskustelutilanteet haastateltavien kanssa. Haastattelumenetelmäksi valitsin teemahaastattelun, koska sen avulla pyrin elämään haastattelutilanteissa, muuttamalla teemojen järjestystä ja laajuutta, jolla pystyi syventämään haastatteluja. Tällä tavalla haastatteluista tuli haastateltavien näköisiä. Nämä lisäävät tutkimuksen reliabiliteettia. (Eskola & Suoranta 1998, 214.)

Tutkimuksessani rakennan merkityksiä kuvaamalla aineistoa, ottamalla suoria lainauksia haastatteluista, tekemällä päätelmiä ja tulkintoja sekä selittämällä kerättyä aineistoa. Olen pyrkinyt olemaan mahdollisimman objektiivinen ja kriittinen omille tulkinnoilleni. Teemoittelin opettajien teemahaastatteluvastaukset ja pyrin nostamaan niistä esiin tutkimusongelmia valaisevia teemoja. Tämän jälkeen myös tyypittelin teemahaastatteluista esiin nousseita vastautyyppejä, jolla pyrin selvittämään löytyykö aineistosta samankaltaisia vastauksia. Huoltajille osoitettujen haastatteluosien vapaamuotoiset vastaukset luokittelin asiakokonaisuuksittain, jonka jälkeen käytin analyysimenetelmänä myös tyypittelyä. Suorilla lainauksilla olen tutkimuksessani pyrkinyt tuomaan esille useampien henkilöiden mielipiteitä ja ajatuksia, jotka selvittävät tutkimukselle olennaisia asioita. Edellä esitettyjen avulla pyrin tutkimuksessa analyysin arvioitavuuteen ja toistettavuuteen, jotka puolestaan lisäävät tutkimuksen luotettavuutta. (Mäkelä 1992, 53–55.)

9 Pohdintaa

Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, ettei kasvatusvastuu ole kadonnut Kanta-Hämeen koulun vanhemmilta, vaan päävastuu kasvatuksesta kuulu edelleen lapsen omille vanhemmille tai huoltajille. Tutkimuksen missään kohdassa ei noussut esille erottelevana tekijänä koulun maahanmuuttajien suuri osuus koko koulun oppilasmäärästä. Koulun oppilaista noin 24 prosenttia on maahanmuuttajia.

Länsimaisen psykologian ansiosta olemme nykyisin paljon paremmin perillä siitä, miten syvällisesti lapsuus vaikuttaa menestymiseemme myöhemmin elämässä. Varhaislapsuuden olosuhteet ja kokemukset vaikuttavat vahvasti sekä kykyymme menestyä ulkoisesti että kykyymme olla onnellisia ja tyytyväisiä (Gray 2001, 52). Kasvatusvastuun tärkeimpiin sisältöihin kuuluvat rehellisyyden, auttavaisuuden ja terveiden elämäntapojen opettaminen, sääntöjen asettaminen, hyviin tapoihin kasvattamien sekä yhteisen ajan viettäminen lapsen kanssa. (Hakala 2000, 85.)

Tutkimuksesta ilmeni, että vanhempien mielestä lasten kasvattaminen olisi nyky-yhteiskunnassa osittain vaikeaa ja he kokivat tarvitsevansa ammattikasvattajien apua kasvatustehtävässään. Tällainen toiminta viestittää lasten välittämisestä. Se osoittaa myös sitä, että vanhemmuus on voimissaan. Apua ja tukea kaivataan, koska yhteiskunnan asettamat paineet kasvattamisesta ovat hyvin korkealla. Se, että etsii tietoa ja tukea muualta, osoittaa todella vahvuutta ja rohkeutta tuoda esiin oma vajavaisuutensa kasvattajana ja kykyä nähdä kokonaisvaltaisesti lapsen etu.

Lapsuuden merkitys tunnetaan nyt paljon paremmin kuin vuosikymmeniä taaksepäin. Tieto tuo vanhemmille paljon enemmän paineita ja vastuuta löytää parhaat mahdolliset kasvatukseen. Täydellisyyteen pyrkimisen paine johtaa kuitenkin usein väärään suuntaan, jolloin tavallisesti tarjoamme lapsille enemmän kaikkea turhaa. Niistä voi olla enemmän haittaa kuin hyötyä. Lapset eivät tarvitse lisää kaikenlaista. Kuten muissakin asioissa, tässäkään määrä ei korvaa laatua. (Gray 2001, 53.) Kasvattajat, niin opettajat, vanhemmat kuin yhteiskunnan puolesta työtään tekevät ovat huomanneet ajan rajallisuuden ja kokevat sen vaikeana ja rajoittavana tekijänä.

Myös opettajat kokivat tarvitsevansa tukea kollegoiltaan tai muilta yhteistyökumppaneilta, jotta pystyisivät olemaan itse tukena ja apuna lasten vanhemmille. Tämä viestittää siitä, että kasvatusvastuulla koetaan olevan vahvat siteet yhteistyöhön. Näin ollen kodin ja koulun yhteistyön merkitys nähdään myös suurena, jota tulisi edelleen kehittää. Tärkeänä voimavarana opettajat mainitsivat Kanta-Hämeen alueella toimivan Oppijan Tuen merkityksen kouluttajana sekä tuen antajana. Oppijan Tuki käsittää koko Kanta-Hämeen alueen 750 opettajaa ja 12 000 oppilasta, jonka tavoitteena on kehittää muun muassa juuri kodin ja koulun välistä yhteistyötä sekä tukea opettajia ja heidän kasvuun opettajantyössä. (Tarvainen 2003.) Tätä kautta opettajat pystyvät ammentamaan uusia voimavaroja arkeen sekä olemaan tukena itse antamalla apua oppilaiden vanhemmille kasvatustehtävässä.

Opettajat kokivat Oppijan Tuen aseman erityisen tärkeänä. He kokivat läheisten kollegojensa, jotka aktiivisesti osallistuivat Oppijan Tuen toimintoihin, olevan heidän lähiympäristölleen suureksi eduksi ja sitä kautta myös Oppijan Tuki oli tullut heille itselle tutummaksi. Oppijan Tuki pyrkii seudullisena ja verkostoituvana toimintamallina etsimään käytännön keinoja asioiden hoitamiseksi. Opettajat kokivat Oppijan Tuen roolin mahdollisuuksia tarjoavaksi sekä laajaksi kontakti- ja tukiryhmäksi.

Oppijan Tuen kaltaisella toiminnalla tuntuu olevan tarvetta opettajien keskuudessa. Opettajien työ koetaan suurelta osin yksinäiseksi työksi ja opettajat kokevat tarvitsevansa tukea muilta kollegoilta. Tärkeänä pidettiin myös koulun oman henkilökunnan yhteistyötä ja sieltä saatavaa tukea. Näinä päivinä yhteistyö koetaan edelleen arvokkaaksi voimavaraksi. Tätä mieltä olivat sekä oppilaiden vanhemmat että koulun opettajat. Yhteiskuntamme voimakas yksilökorostus koetaan Kanta-Hämeen koululla olevan yhteisten sääntöjen ja turvallisten rajojen luomisen esteenä. Yksin voi saada aikaan pieniä, vaikkakin tärkeitä asioita. Yhdessä saadaan aikaan kuitenkin enemmän – toisinaan hyvää, toisinaan taas pahaa. Päämäärät ja tavoitteet tulisikin olla yhteiskunnan jäsenten yhteistä etua eteenpäin vieviä, jotta aikaan saataisiin jotain positiivista. (Vrt. Eräsaari 2001, 390–393.)

Haasteeksi koetaan löytää kasvatukselle uudenlainen näkökulma. Perinteiset kasvatusten menetelmät ja suhtautumistavat, jotka olivat ennen tarkoituksenmukaisia, eivät toimi nykypäivän lapsilla. Lapset ovat erilaisia. He ovat enemmän kosketuksissa tunteisiinsa ja sen myötä itsestään tietoisempia.

Tietoisuuden muutos tuo mukanaan myös tarpeiden muutoksen. Sukupolvet astuvat askeleita eteenpäin ratkaistakseen menneisyyden ongelmia, mutta kohtaavat samalla uusia haasteita. (Gray 2001, 54; Hirsjärvi ym. 1998, 12-13, 31.) Tämän takia tarvitaan yhteistyöstä innostuneita opettajia, jotka jaksavat työnsä ohella kehittää ja ideoida yhdessä vanhempien kanssa, erilaisia toimintoja rakennusaineeksi kodin ja koulun yhteisten suojamuurien rakentamiseksi lasten etua ja parasta ajatellen.

Tutkimuksen jatkosuunnitelmia

Olisi mielenkiintoista jatkaa tutkimusta ja laajentaa näkökenttää myös muihin Suomen kouluihin ja selvittää ovatko tulokset suuremmassakin tutkimusjoukossa samansuuntaisia erilaisia tutkimusmenetelmiä apuna käyttäen. Kokeeko kukaan lapsen huoltaja niin vaikeana vanhemmuutta, että pyrkii olemaan mieluummin omalle lapselleen kaveri kuin vanhempi? Ovatko yhteiskunnassa julkiset puheet kaverillisesta vanhemmuudesta kuitenkin totuuden mukaisia ja onko niiden väitteiden takana perusteltua faktaa? Kuinka lapset kokevat kasvatuksen ja kenelle heidän mielestään kuulu kasvatusvastuu?

Mielestäni kodin, koulun ja yhteiskunnan välisen yhteistyön päämäärä on erityisen tärkeä lapsen terveessä kasvussa. Amerikkalaisen tutkijan Joyce L. Epsteinin kehittämä kodin ja koulun yhteistyötä rakentava yhteistyömalli on mielestäni realistinen. Olisikin kiinnostavaa tutkia sen kehitystä ja etenemistä esimerkiksi yhdellä paikkakunnalla tai pienemmällä perusjoukolla. Yhteistyön toimimista olisi mielenkiintoista seurata esimerkiksi etnografisella tutkimuksella pidemmän ajanjakson ajan ja samalla huomata mahdolliset ajan hengen tuomat vaikutukset muutoksien mukana.

LÄHTEET

- Ahto, A. & Mikkola, P. 1999.** Perhehoito lastensuojelussa. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 13. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Alaja, K. 1997.** Mahdollisuuksien lapsi. Näkökulmia kodin ja koulun väliseen kasvatustyöhön. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Antikainen, A. 1998.** Kasvatus, elämäntilanne ja yhteiskunta. Porvoo: WSOY.
- Eloranta, S. 2000.** Kehityskeskustelu vanhempien näkökulmasta. Teoksessa Vuorinen, J. (toim.) 2000. Arviointi ja kehityskeskustelu. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. S. 64–85.
- Enqvist, S., Jakobson, M. & Wiegand, E. 1987.** Kohtauspaikkana koulu. Toimivat
- Epstein, J. L. 1987.** . Toward a theory of family-school connections: Teacher practices and parent involvement. In Hurrelmann, K., Kaufmann, F. & Losell, F. (Eds.), Social intervention: Potential and Constraints. New York: DeGruyter. 121-136.
- Epstein, J. L. 1992.** School and family partnership. In Alkin, M. (Ed.), Encyclopedia of educational research, 6th edition. New York: MacMillan. 1139–1151.
- Epstein, J. L. 1994.** The Theory to Practice: School and Family Partnerships Lead to School Improvement and Student Success. In Fagnano, C. L. & Werber, B. Z. (Eds.) School, Family and Community Interaction: A View from the Firing Lines. Boulder CO: Westview Press.
- Epstein, J. L., Coates, L., Salinas, K. C., Sanders, M. G. & Simon, B. 1997.** School, Family and Community Partnerships: Your handbook for Action. Thousand Oaks, CA: Corwin Press, Inc.

- Ervasti, S., Nokelainen, L. & Vitikka, T. 1990.** Tapaamme koululla! Mannerheimin Lastensuojeluliitto 1990.
- Eräsaari, R. 2001.** Elämisen käytännöt ja hyvinvointivaltio. Teoksessa Jahnukainen, M. (toim.) 2001. Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa. Juva: WSOY. S. 387–396.
- Eskelinen, A. 2000.** Rakkautta ja rajoja kasvatukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998.** Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus
- Gray, J. 2001.** Mars ja Venus vanhempina. Käytännön lastenkasvatusta. Juva: WSOY.
- Hakala, M. 2000.** Kasvatusvastuu osana vanhemmuutta. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Julkaisematon pro gradu -tutkielma.
- Hare, W. 1993.** What Makes a Good Teacher. Canada: Kromar Printing Ltd.
- Harva, U. 1986.** Teoksessa Kyöstiö, O.K. 1986. (toim.) Ajatuksia aikamme kasvatuksesta. Helsinki: Otava. S. 143–164.
- Haverinen, L. & Martikainen, M. 2004.** Rakas lapsi – ei! Kodin kasvattava vuorovaikutus. Kotitalous- ja käsityötieteiden laitoksen julkaisuja 14. Helsingin yliopisto.
- Hellsten, T. 1999.** Vanhemmuus -vastuullista vallankäyttöä. Juva: WSOY. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitos. Tutkimuksia 99.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2000.** Tutki ja kirjoita. Vantaa: Tummavuoren Kirjapaino Oy.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2003.** Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hoikkala, T. 1993.** Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus? Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Hytönen, J. 1998.** Lapsikeskeinen kasvatus. Juva: WSOY.

- Hämeenlinnan Normaalikoulun opetussuunnitelma 2006.** Luku 4.1 Kodin ja koulun yhteistyö. <<http://www.uta.fi/laitokset/normaalikoulu/hyperops/yleinen1.htm>> viitattu 15.5.2006.
- Jakku – Sihvonen, R. 1982.** Lastenkasvatustehtävä vanhempien halukkuuden pontimena. Kasvatustieteiden laitos. Julkaisematon pro gradu-tutkielma.
- Keltikangas – Järvinen, L. 2000.** Hyvä itsetunto. Juva: WSOY.
- Kemppinen, P. 2001.** Kasvatuksen maailmat. Kadotettua kasvatusvastuuta etsimässä. Vantaa: kustannusvalmennus P. & K. Oy.
- KKN & SLK. 2002.** Kymmenen teesiä vanhemmuudesta ja lapsen hyvästä elämästä. <<http://www.evl-slk.fi/yleisia/teesit.html>> viitattu 12.3.2007.
- Kristeri, I. 2002.** Vahvaan vanhemmuuteen. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Kuuskoski, E. 2002.** Kodin ja koulun yhteistyöhön aikaa, oivalluksia ja rahaa. Teoksessa Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2002. Koti ja koulu- kavereita vai kiistakump-paneita? Lapsen oikeuksien päivän seminaari 2001. Helsinki: MLL. S. 5–6.
- Kärkkäinen, V-M. 1990.** Rakkautta ja rajoja. Terveen kurinpidon ja periaatteet ja menetelmät. Porvoo: WSOY.
- Laakso, R. & Saikku, P. 1998.** Hyvä huostaanotto. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes 28/1998. Helsinki: Stakes.
- Lahdes, E. 1997.** Peruskoulun uusi didaktiikka. Helsinki: Otava.
- Lastensuojelulaki. 2007.** Valtion säädöstietopankki Finlex . Edita. <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830683/>> viitattu 10.3.2007.
- Launonen, L., Pohjola, K. & Holma, P. 2004.** Kodin ja koulun yhteistyö voimavaraksi! Teoksessa Launonen, L. & Pulkkinen, L. (toim.) 2004. Koulu kasvuyhteisönä –kohti uutta toimintakulttuuria. Juva: WSOY. S. 91–111.

- Lehtijärvi, A. & Köppä, S. (toim.) 1983.** Kodin ja koulun yhteistyö. Luokkakohtainen toiminta. Tapiola: Oy Kodaprint Ab.
- Mäkelä, K. 1992.** Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa Mäkelä, K. (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Priima-offset Ky. 53–55.
- Nieminen, U. 1987.** Perhekeskeinen sosiaalityö. Sosiaaliturvan keskusliitto. Mänttä: Mäntän kirjapaino Oy.
- Nikkanen, P. & Lyytinen, H. K. 1996.** Oppiva koulu ja itsearviointi. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Nurminen, E. & Roos, J.P. 1992.** Models of Parenting: Between Generations and Classes. Teoksessa Ulla Björnberg (ed.) European Parents in the 1990s. Contradictions and Comparisons. The United States of America: Transaction Publishers. S. 123–140.
- Opetushallitus 2004a.** Perusopetus.
<<http://www.oph.fi/pageLast.asp?path=1,17627,927,1558>> viitattu 22.2.2006.
- Opetushallitus 2004b.** Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004.
<http://www.oph.fi/info/ops/po_16_1_versio.doc> viitattu 22.2.2006.
- Perusturva ja terveydenhuolto. 2007.** Lastensuojelu. Hämeenlinnan kaupunki.
<<http://www.hameenlinna.fi/perusturvajaterveydenhuolto/index.php?id=154>> viitattu 15.2.2006.
- Pitkänen, M. 2005.** Kodin ja koulun yhteistyön kehittäminen. Jet 4, Johtamisen erityisammattitutkinto, julkaisematon lähde.
- Pulkkinen, L. 1984.** Nuoret ja kotikasvatus. Helsinki: Otava
- Sihvola, S. 2002.** Voimaa vanhemmuuteen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

- Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 18. 2004.** Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Sijaishuolto. 2006.** Lapsitiedon keskus. Lastensuojelun sijaishuolto.
<http://www.saunalahti.fi/~davinci/lapsitieto/data/tietopankki/sijaishuolto/main_sijaishuolto.htm> viitattu 12.3.2007.
- Siltala, P. 1989.** Nuoruus. Teoksessa Niemelä, P. & Ruth, J-E. (toim.) Ihmisen elämänkaari. Keuruu: Otava. S. 91–112.
- Siniharju, M. 2003.** Kodin ja koulun yhteistyö peruskoulun alkuopetusluokilla. Yhteistyön arvostus ja toteutuminen Helsingin kaupungin peruskoulujen alkuopetusluokilla lukuvuosina 1983-1984 ja 1998-1999. Akateeminen väitöskirja. Helsingin yliopisto. Tutkimuksia 242.
- Skinnari, S. 2004.** Pedagoginen rakkaus. Juva: PS-kustannus.
- Soininen, M. 1982.** Koulun virikeympäristö ja koulusaavutukset. Kasvatus 13, 44–47.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2006.** Sosiaalityö.
<<http://www.stm.fi/Resource.phx/vastt/sospa/shtyo/index.htx>> viitattu 10.3.2007.
- Syrjäläinen, E. 1994.** Koulukohtainen opetussuunnitelmatyö ja koulukulttuurin muutos. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos. Tutkimuksia 134.
- Tarvainen, T. Lukijalle.** Teoksessa Tarvainen, T. (toim.) Toiselta oppimisen taito. Oppijan Tuki seudullisena ja verkostoituvana toimintamallina. Oppijan Tuen julkaisuja 1/2003.
- Torkkeli, M. 2002.** Kuuluuko koulussa vanhempien ääni? Teoksessa Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2002. Koti ja koulu- kavereita vai kiistakumppaneita? Lapsen oikeuksien päivän seminaari 2001. Helsinki: MLL. S. 38–41.

- Tuisku, P. 2000.** Keskustelun kiemurat – miten selviytyä niistä ja kehittyä? Teoksessa Vuorinen, J. (toim.) 2000. Arviointi ja kehityskeskustelu. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. S. 43–63.
- Uusikylä, K. 2003.** Vastatulia. Inhimillisen kasvatuksen ja koulutuksen puolesta. Juva: WSOY.
- Uusikylä, K. 2006.** Hyvä, paha opettaja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.
- Valde, E. 2000.** Kokemuksia koulun kehityskeskustelusta Suomessa. Teoksessa Vuorinen, J. (toim.) 2000. Arviointi ja kehityskeskustelu. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. S. 117–134.
- Valtanen, J. 2000.** Kehityskeskustelun etiikkaa. Teoksessa Vuorinen, J. (toim.) 2000. Arviointi ja kehityskeskustelu. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. S. 135–150.
- Varto, J. 1996.** Laadullisen tutkimuksen metodologia. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Vuorinen, J. 2000. (toim.)** Arviointi ja kehityskeskustelu. Koko kuva oppijasta. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Väljärvi, J. 2000.** Kasvatustiede ja kasvatuksen arvot. Teoksessa Kasvatus 31 (2) 2000. Suomen kasvatustieteellinen aikakauskirja. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy. S. 105–106.
- Välivaara, C. 2004.** Sijoitettu lapsi tunnepyörässä. Menetelmiä ja välineitä lapsilähtöiseen lastensuojeluun raportit 1/2004. Pesäpuu ry lastensuojelun erityisosaamisen keskus. Jyväskylä: Kopijyvä.
- Värri, V-M. 1997.** Hyvä kasvatus–kasvatus hyvään. Dialogisen kasvatuksen filosofinen tarkastelu erityisesti vanhemmuuden näkökulmasta. Tampere: Tampere University Press.

LIITE 1.

Opettajien teemahaastattelun pohja

Haastattelut 3.-4.3.2005

1. Katuman koulun yhteistyö
 - hyvää / huonoa
 - tukiverkosto → tiedon levittäminen
 - Epsteinin malli
2. Omat voimavarat
3. Mielenkiinto yhteistyöhön
4. Kasvatusvastuu
5. Yhteistyön hyöty lapsille
6. Yhteistyön kehittäminen paremmaksi
7. Oppijan Tuen rooli opettajalle
8. Muut hankkeet opettajan tukena

LIITE 2.(1)

Huoltajille lähetetyt haastattelulomakkeet (5 kpl)

Haastattelulomakkeet olivat jaettu erilaisiin teemaotsikoihin, joita oli yhteensä viisi; kasvatusvastuu, kodin ja koulun yhteistyö, yhteiset toiminnot koulussamme, koulun opetussuunnitelma sekä tiedotus ja tiedonkulku.

kysely huoltajille 1/5

KASVATUSVASTUU

1. Saatteko mielestänne riittävästi tukea koululta lastenne kasvatukseen?

2. Kenelle mielestänne kuuluu päävastuu lasten kasvatuksesta?

3. Miten vaikeana/helppona koette lapsenne kasvattamisen nyky-yhteiskunnassa?

4. Mikäli haluatte edellisten lisäksi tuoda esiin teemaan liittyviä muita asioita, kirjoittakaa niistä tässä.

LIITE 2. (2)

KODIN JA KOULUN YHTEISTYÖ

1. Mitä yhteistyö kodin ja koulun välillä mielestänne on? Vastaako se toiveitanne?

2. Koetteko kodin ja koulun välisen yhteistyön tarpeelliseksi? Perustelkaa vastauksenne.

3. Mikäli koulussanne toimii vanhempainyhdistys/ johtokunta; millaisena näette sen roolin yhteistyössä?

4. Tahtoisitteko ammattitaidollanne/ harrastuneisuudellanne osallistua koulun toimintaan? kyllä ____ ei ____

5. Mitä toiminta voisi olla? (Vastaus ei velvoita mihinkään.)

6. Mikäli haluatte edellisten lisäksi tuoda esiin teemaan liittyviä muita asioita, kirjoittakaa niistä tässä.

LIITE 2. (3)

Kysely huoltajille 3/5

YHTEISET TOIMINNAT KOULUSSAMME

1. Millaisiin koulussa järjestettäviin tilaisuuksiin olette osallistuneet?

2. Ovatko tapahtumat mielestänne lisänneet kiinnostustanne koulua kohtaan?

kyllä ____ ei ____

3. Koetteko koulun yhteiset tapahtumat (valitkaa 2 osuvinta ilmausta)

muodollisiksi ____

tavanomaisiksi ____

tärkeiksi tutustumistilaisuuksiksi ____

kodin- ja koulun yhteistyötä rakentaviksi ____

hauskoiksi ____

yllättäviksi ____

muu, mikä _____

4. Millaisia tapahtumia toivoisitte koulussa olevan?

5. Millä tavalla haluaisitte itse osallistua koulun tapahtumien järjestelyihin?

6. Mikäli haluatte edellisten lisäksi tuoda esiin muita teemaan liittyviä asioita, kirjoittakaa niistä tässä.

LIITE 2. (4)

Kysely huoltajille 4/5

KOULUN OPETUSSUUNNITELMA

Ympyröikää sopiva vaihtoehto

1. Tiedän opetettavien aineiden sisällöstä ja tavoitteista

en paljoakaan

jonkin verran

riittävästi

Minkä aineen oppisisällöistä ja tavoitteista haluaisitte tietää enemmän?

2. Millä tavoin haluaisitte tietoa jaettavan eri oppiaineiden sisällöistä ja tavoitteista?

www. sivut

vanhempainillat

koululta lainattava opetussuunnitelma

muu tapa _____

3. Tiedän opetettavien aineiden menetelmistä

en paljoakaan

jonkin verran

riittävästi

Minkä aineen menetelmistä haluaisitte tietää enemmän?

4. Tiedän eri oppiaineiden arvioinnista

en paljoakaan

jonkin verran

riittävästi

Minkä oppiaineen arvioinnista haluaisitte tietää enemmän?

LIITE 2. (5)

Kysely huoltajille 5/5

TIEDOTUS JA TIEDONKULKU

1. Koetteko koululta tulevan tiedottamisen riittäväksi?

Kyllä ____ Ei ____

Mikäli vastasitte ei, niin millaisia parannuksia toivoisitte?

2. a) Pidätkö itse yhteyttä kouluun päin?

Kyllä ____ Ei ____

b) Millaisissa asioissa otatte yhteyttä kouluun?

c) Otatteko yleensä yhteyttä

opettajaan ____

rehtoriin ____

johonkin muuhun ____

3. a) Onko yhteydenotto mielestänne

helppoa ____ vaikeaa ____

b) Mikä tekee yhteydenoton

helpoksi _____

vaikeaksi _____

4. Mahdollisia toiveitanne tiedottamisen osalta.

(Voitte jatkaa paperin kääntöpuolelle.)

LIITE 3.

Sijaisvanhempien teemahaastattelurunko

ke 8.3.2006

Sijaisvanhempien historia

ammattitausta

miksi sijaisvanhemmuus?

siirtyminen sijaisvanhemmuuteen

Sijaisvanhemmuus ammattina / työnä

työn tavoitteet

mitä se antaa, mitä se ottaa

omat voimavarat

kokemuksia työstä

Yhteiskunta mukana lapsen kasvussa

kasvatusvastuu?

sijaisvanhempien rooli lapsen kasvussa

riittävästi tukea saatavilla ?

kodin ja koulun välinen yhteistyö

vastuun jakautuminen

→toimivuus

muiden yhteiskuntapalveluiden käyttö

LIITE 4.

Johtavan sosiaalityöntekijän teemahaastattelurunko

to 6.4.2006

Johtavan sosiaalityöntekijän historia

ammattitausta

miksi sosiaalityöntekijänä?

Johtavan sosiaalityöntekijän työ

työnkuva

mitä antaa, mitä se ottaa

omat voimavarat

kokemuksia työstä

Sosiaalityöntekijän työnkuva

sosiaalityöntekijän rooli lapsen kasvussa

(lastensuojelu + perhetyö)

sosiaalityöntekijöitä tarpeeksi?

koulumaailmassa akuutein asia, johon sosiaalityöntekijä puuttuu

→ missä raja, koulukuraattori - sosiaalityöntekijä

Yhteiskunta mukana lapsen kasvussa

yhteistyössä mukana

yhteistyön toimivuus muiden tahojen kanssa

lastensuojelu: vanhemmista vai lapsista aiheutuneita huostaanottoja

enemmän?

Kenelle kuuluu kasvatusvastuu lapsen ollessa sijoitettu tai huostaan otettu?

Koti, koulu ja yhteiskunta

Jakautuuko vastuunkantajien rooli tasaisesti?